

PRICE \$3.00 (including GSTax in Canada)

Ціна 3.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLII

ЛИПЕНЬ/СЕРПЕНЬ - 1991 - JULY/AUGUST

No. 497/498

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI

P.O. Box 400, Stn "D"
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney

Business & Advertising manager:

A. Horhota

Fax (416) 535-6667

**1 YEAR SUBSCRIPTION -
РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:**

CANADA: \$27.00

U.S.A.: \$25.00 US

**OVERSEAS - ЗАОКЕАНСЬКІ
КРАЇНИ**

\$25.00 American or equivalent

Avio - \$65.00 American or equivalent

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko, 61 Lawson Ave.,
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko,
34 Gibbon Rd.
London W3 7AF England

U.S.A. - СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky,
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak,
115 Connel Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

Засновник і редактор 1950-1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний - головний редактор

Редколегія: Іл. Бондарчук, Тоня Горохович, Василь Гришко,
Мар'ян Дальний - редактор, Олексій Коновал.

Адміністратор і Оголошення - Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Олесь Лупій -- ЗІ ЗБІРКИ "ВІРА СЕРЦЯ МОГО"	1
Інас Омельяненко -- А ПОПРАВДІ? РАНOK	2
Роман Федорів -- ЄРУСАЛИМ НА ГОРАХ (із нового роману)	3
Олександер Сидorenko -- "САРКОФАГ" ПРОСТИТЬ УКРИТТЯ	7
Леонід Кравчук -- УКРАЇНА ХОЧЕ МАТИ РЕАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ	10
Павло Жовніренко -- З ЧИМ ЗАЛИШТИ ЦЕНТР?	17
Петро Одарченко -- ІНТЕРВ'Ю З І. КОСАЧ-БОРИСОВОЮ	19
А. Глинін -- ВСЕ ЖИТТЯ -- ТУГА ЗА ВІТЧИЗНОЮ	22
Йосип Гошуляк -- ЮРІЙ ПОВСТЕНКО	25
Р. Довгополюк -- НОВА АВІАЛІНІЯ "ЕЙР ЮКРЕЙН"	27
Дмитро Нитченко -- "СВІЧАДА ВІЧНОСТИ" I. КАЧУРОВСЬКОГО	28
Р. Василенко -- ЦІКАВА ПУБЛІКАЦІЯ ПРО ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ	29
Віра Славутич -- ЯР СЛАВУТИЧ В УКРАЇНІ	31
Петро Яцик -- ЧАС ЗМАГУ І МОЖЛИВОСТЕЙ	32
Ярослав Стех -- ШЛЯХИ ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЗБЛИЖЕННЯ	33
О. Гай-Головко -- ПРОМОВНІ ДВА ЛИСТИ	35
Дм. Нитченко -- РОМАН ІВАНИЧУК В АВСТРАЛІЇ	36
Ро-Ко -- "ЕМІГРАНТИ"	37
Євген Гаран -- КОРОТКЕ ПРІЗВИЩЕ	38
Валентин Кириленко -- ПРАВЛЯЧА ВЕДЕ	38
Іван Шумук -- ЩЕ КІЛЬКА КРАПОК НАД "ї"	39
Т. Хохітва -- ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ПАТРІЯРХАТ	40

На першій сторінці обкладинки: Безмежні лани пшениці половіть на місці першого поселення українців у Канаді біля нинішнього міста Стар, Альберта. (З популярної книжки Я. Балана - "Salt and Braided Bread: Ukrainian Life in Canada". Toronto, Oxford University Press, 1984.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Олесь ЛУПІЙ

ЗІ ЗБІРКИ "ВІРА СЕРЦЯ МОГО"

УКРАЇНА

Диво яке - Україною
Називають просто цю землю,
Просто ліси і долини,
Просто ріки і гори,
Просто людей, що довкола.
Україною називають
Просто зелене заріччя,
Де перехресні стежини
Вічно біжать до крайнеба,
І оте перехрестя
Теж називають Україною.
Навіть лелечі гнізда -
Кострубаті кубельця,
Незахищені, ненадійні,
Що на квітневому вітрі
Погойдуються невпинно -
Україною називають.
Навіть звичайна дорога,
Якою іспоконвіку
Люди ходили й ходитимуть,
Навіть звичайний будинок,
Навіть віконця у ньому
Носять ім'я України.
День із високим сонцем,
Вечір з глибокою тишею,
Досвіток із пробудженням -
Все Україна.
Україна - це ніжна кориця
На молодій тополі,
Це струни на скрипці,
На якій ви щоранку граєте.
Це навіть мрія,
Що сповиває, як полум'я,
Це навіть повітря,
Якого ще так багато.
Диво ж яке чарівне,
В кожнім горить, наче свічка,
І не дає забути,
Що його Україна
Тут, де солодка росиця
Виблискує діамантами
На траві, на верbi.

***

Доторкнись до клавіша
Останнього променя,
Що приліг на плесо ріки,
Нахились над хвилею,
Доторкнись до тиші -
І пірне під воду
Сонний супокій.
Затремтить між хвилями
Бризкової музики
Клавіш надвечірньої весни,
І весь світ, окроплений
Зеленим кропилом,
Легко по-дитячому зітхне.
Піdstупи до клавіша,
Музикальним пальчиком
Доторкнись і пригорці піdstав,
Принеси мелодій
Бризкового ряstu...
Піdbіжи до клавіша і вдар!

***

Зрадо, зрадо, о яка ти чорна,
Від єдиного доторку все темніє
Навіть день із сонцем,
Навіть ніч із місяцем,
Усе стає нестерпно траурним,
Мов на похороні вірності.
Ніжні безлисті дерева,
Яких пожаліти варто,
Здаються металевими.
Старі будинки,
Які відслужили людям
І потребують ремонту,
Здаються бездушними.
Закохані пари,
Які шукають затишку
І пригортуються на вулиці,
Здаються манекенами.
Тільки дівчина,
Яка розсипала слезози,
Мов розірвані буси,
І не нагиналася,
Щоб їх підібрati,

Явилася в образі вірності.
Я повернув за нею,
Як за пророком,
Шепочучи свою молитву:

О Пречиста, о благословенна,
Що не спокушало б, не піддавайся,
Що не загрожувало б, не зупиняйся,
Віднині й довіку будь вірністю!

***

Ой зима, налетіла зима,
Тільки в мене когось вже нема.
Заховали сліпі снігові
Найкоштовніший скарб - мою мрію.
Тут ступила колись перші кроки,
Тут світі їй відкрились широкі.
Тут гуляла з вільготністю лані,
Тут зустрів її в ранньому травні.
Тиха мова, і ніжність, і ласка -
Все так швидко минулось, мов казка.
А була ж, тут стояла під кленом,
Поверталася лугом зеленим,
І не раз до гінкого струмка
Ледь торкалася біла рука.
Щоб побути в задумі хвилину,
Щоб схопити холодну краплину
І від спраги звільнити вуста,
Знов легкою, бадьюрою стать.
А була, тут самотні алеї
Гомонять вечорами про неї,
Про напоєну шепотом синь -
Незабутні, бентежні часи...
Сад без тебе... Скраечку тополя.
За тополею, - річка і поле.
Подалася у达尔 за сніги.
Білим-білим взялись береги.

БАЛАДА ПРО КРАСУ

Отак ти і колись
Виходила з води на берег.
Аж під саміське небо -
Рівенька стежка
Рушничком.
А ти ішла
Й на тебе всі дивились,
Бо кожному тебе
Хотілось мати як свою.

Отак ти і колись
Стежиною збігала,
І сто, й чотириста,
І тисячу років назад.
Рибачкою, дочкою князя,
Козачкою, кріпачкою
Із краплею краси
На нецілованих вустах.

Ішла по стежці,
Як по рушничкові,
Несла в двох чашах

Радості напій.
Несла крізь дні, крізь ночі,
Не боялась,
Що злодій,
У засідці давно.

Збігала від Дніпра
По рушничкові,
Звивались стегна
Збліленим вогнем.
Ти бережно несла
Дві виповнені чаши,
Тому, єдиному, несла
До чистих спраглих вуст.

ВІДВІДИНИ

Я знаю, друже, що тобі болить,
Тому крізь хуртовину поспішаю.
Якщо не зможу болю зупинить,
То хоч словами чуйними розраю.

Десь поїзд просопів удалини,
А я, доляючи важезну втому,
Іду на вогник у сумнім вікні
З усіх боків засніженого дому.

Ось двері тихий голос подали,
Немовби кажучи: "Заходь скоріше!"
Хоча знадвору холод повалив,
Тепліше стало в хаті і світліше.

І пожавішало обличчя вмить,
І заіскрились очі волошково.
Я знаю, друже, що тобі болить,
Тому приніс найкращі ліки - слово.

I. ОМЕЛЬЯНЕНКО

А ПО ПРАВДІ?...

Все в житті без воротя минає,
Молодість, дитинства любий чар,
Непомітно в вічність відпліває
Рік за роком... Час, ніби гробар,
Не дрімає ні удень, ні в ночі,
Кожну мить викреслює навік.
Невблаганий він: коли захоче,
Зупиняє свій фатальний лік.
А людина, мов сліпець одвічний,
Не прозріла, може, й не прозрить,
Не забагне, що на землі цій грішній
Жити їй одну коротку мить.
Звір, здається, в сто раз розумніший,
Розум хоч у нього й не людський,
Не кричить він все життя зловтішно,
Як людина: "Розіпни! Убий!..."
Не кипить в злобі осатанілій,
Іншого з ножем не стереже,
А в людського роду тільки й діла,
Щоб убивством відбирать чуже.
Вся історія - могили братські,

Війни, війни... Мільярд смертей...
Труд століть, незчисленне багатство
Гине в лютих громах батарей.
А ще кажем: "Ми найрозумніші!
Ми он, бач, на місяці були!"
А по правді?... Навіть сірі миші
Споконвіку у миру жили.

Серпень 5/1990

РАНОК

Сходить
сонце
в степу,
хиллять колос доспілі жита,
пахне рідна земля,
ніби руки матусі моєї,
шлях,
як доля,
проліг,
де бринить далечінь золота,
бродить ранок в гаях -
голубий у сріблястій киреї.

Скрипнє хвіртка чиясь,
озоветься в відлунні жалем
і димлять на лугах,
мов притухлі пожежі, тумани,
сипле вишня рясна
пелюстковим
пахучим
дощем
на траву у росі,
на голівки похилі тюльпанів.

І пливуть
з димарів
в свіtle небо жіночі літа,
ніби руки пливуть -
материнські покорчені руки.
Над роздоллям ланів
жайвор
піснею
сонце віта
і зозуля кусє -
про роки,
а чи, може,
й розлуки...

ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ УАПЦ У ТЕРНОПОЛІ

(УЦІС) У Тернополі при Хрестовоздвиженському храмі відкрилась духовна семінарія УАПЦ, яка існувала там у XVI століттю. Свого часу в ній навчалися гетьмані Петро Сагайдачний-Конашевич і Богдан Хмельницький. Ректором семінарії став о. протоієрей Роман Сливка, а інспектором о. протоієрей Іван Толпішин. У семінарії працює шість викладачів-лекторів основних богословських дисциплін, а для навчання семінаристів гуманітарних наук запрошуватимуться викладачі тернопільських вузів.

Роман ФЕДОРІВ

ЕРУСАЛИМ НА ГОРАХ

Уривок із нового одноіменного роману

Мовчання тривало цілу вічність, воно розлилося широко, як море, і, як море, западало в чорні глибини: і не було в тому мовчанні ні нашого саду, ні хати, ні неба над нами, ні вітру попід хмарами, ні сонця... лише ми троє - тато, мама і я, а з нами стара Анна Кукурудз сиділи мовби на пустельному острові... сиділи просто біля мертвого Богдана, загорнутого у верету і перев'язаного старосвітською крайкою, й стиха наспівували йому "Вічну пам'ять".

А коли сумна мелодія, як осіння мряка, припала низько до борозен і до скиб, коли заплуталася вона поміж травами й там спопеліла, мама спитали сторонську гостю:

- Чому-сте, нанашка, аж так пізно після похорону до нас приїхали? Ми так довго Богдана чекали.

Анна Кукурудз обома руками оперлася на ціпок і, здавалося, маму не слухала, не чула її, думала про щось своє, бо заговорила про якийсь край поля під лісом, де поховала вночі Богдана. Ще рік, ще два, поки поле лежало облогом, ходила на те місце, де була його могила. Якось навіть не стрималася й на Зелені свята вstromила свічечку поміж каміння. Хтось зі села полумінце вночі помітив, а хтось додав, що нібито бачив, як полем йшла жінка зі свічкою... йшла і ясність випромінювалася од неї.

Потім німецькі шанці бульдозерами зрівняли, обліг погноїли і посіяли жито.

- Таке збіжжя там родить щороку, як гай, - провадила свое Анна Кукурудз. - А що пізно до вас приїхала... - згадала врешті про мамине запитання. - Хіба, пити-ся вас, буває, запізніла черна звістка? Най би вона повік закотилася, як потовчений гріш поміж камінням, щоб її ніхто не знайшов. Ні, не боялася-м, що стану лихим вістуном... боялася-м за вас, що хтось вивідає, чого незнайома сторонська жінка припленталася до Ключарів у Черчен... і будете мати клопіт. І так миналися роки за роками. Тепер безпечніше стало, бо Хрушцов нібито тих, кого Сталін вусатий вивіз на Сибір, повертає додому. Чи то правда?

Тато мій зіткнули:

- Ой, чи ім можна вірити? Бо ті, що вивозили, дотепер панують.

І тато оглянулися пильно навколо.

***

Анну лишили у нас ночувати.

Мама гостили її чим могли: постелили їй у "другій хаті", тобто у прохолодній світлиці через сіни, потім прихилилися до одвірка й попросили:

- Не гнівайтесь, нанашка, але заспівайте мені ще раз тієї співанки, яку співали, коли Богдан наш вмирав... ну, тієї, що "червоне сонце сходить і червоне заходить". Хочу запам'ятати. - І скліпнули, притулівшись лицем до одвірка.

Гостя з Братишан уже на постелі після вечірнього "Отченаша" впівголос заспівувала, гейби на одній струні грали... та все тую струну долонею тамувала, а мама, стуливши повіки, лише ворушили губами, повторюючи слова: "червоне сонце сходить, червоне заходить, молодий-жонатий до дівчини ходить..."

***

Вночі приходив до мене Богдан... приходив і кликав за собою: "а йди-но, йди, брате за мною. Маю для тебе револьвер... лежить мій револьвер у чистому полі під білим каменем".

Я біг за ним, а він віддалявся, зникав, як марево, і знову появлявся, то тут, то там. Я просив почекати... я ось підросту, наздожену.

А поля лежали переді мною неміряні і давно не орані, в ситняках, усипані високими купинами, де живе руда мурашва.

А білого каменя ніде не видно...

Тато радили відкласти поїздку до Богдана на осінь, але мама завжди в нашій хаті тримали команду й стали збиратися найближчої неділі.

- Як їхати, то їхати, - здвигнули плечима тато.

Братишани - чимале село, до якого півгодини їзди автобусом із Бистричан. Десь у саме полуднє ми були на місці. Хатина Анни "Що з палицею ходить" (так про неї кажуть в селі) втекла від тісного сільського гурту аж під ліс, стерница колгоспних полів оточували її зусібіч золотими полотнищами.

Анна стояла на воротях, і було таке враження, що очікували нас на воротах кожної днини.

- Спочиньте трохи, - запросила до хати, чистої і білої, що присіла, як скупана гуска, під крилами розлогих ясенів і лип. - Напийтесь квасного молока. Бо спека.

Мама неохоче переступили поріг: було видно, що вони квапляться, бо раз-по-раз кидали бистрі зирки через вікно на поля, шукаючи, певно, очима Богданову могилу: вони її (як потім оповідали), уявили високою, з хрестом, а побіч хреста - кущ калини. Фотографії таких стрілецьких могил мама бачили в передвоєнних календарях.

Насправді ніде ніякої могили не було. Поле стелилося рівно, розлого, облягаючи з півдня село, а з півночі загонами, немов затоками, забігало в дубовий ліс, що здавася Монастирем. Мені, правду кажучи, баглося під тінь дубів, але Анна провадила нас направець полем: вона тяпала попереду, вперто дъюбаючи палицею стерню. Поля лежали тихі, сонні під жарким сонцем, що плавило стерню на чисте золото. У сизій імлі над землею погойдувалися, як острові, посеред води, купи соломи з-під комбайнів, поміж ними статечно нипали бузьки. Ніде не було видно ні жниваря, ні пастуха, лише ген-ген на обрії плив безгомінно, як зачарований, самотній трактор.

Ми йшли, може, з півгодини, врешті Анна зупинилася й почала розглядатися навколо, шукаючи певно, якихсь тільки їй відомих прикмет. Праворуч, кроків двіста від нас, уздовж поля тягнувся ліс, присадкувати й кручени старі дуби, обчухрані вітрами й громами, стояли на сторожі попри самі стерница, мовби вартуючи вхід у свої зелені нетрі. Вони, видно, й правили приблизними ор'єнтирами для старої жінки.

- Десь тут... десь тут були шанці, - говорила вона сама до себе й почала палицею тут і там копиркати землю. - Десь тут я вашого Богдана в шанцях поховала. А тепер і знаку нема...

Вона чипіла посеред поля розгублена й ще більше згорбатіла.

- Боже мій, Боже, чи я знала, що плуги совіцькі глибокі, а борони - зубаті? Я таку, чуєте, мала-м певність, що місце tote раз-два відзнаю. Тепер маєш...

Споглядала докірливо на небо, ніби воно чимсь завинило.

Справді ніякого сліду від німецьких окопів не було видно, тільки подекуди поміж стернею жовтіли грудки дикої глини, але чи вони могли про щось свідчити? Ми з татом кружляли по стерні, перевертвали каміння, що траплялося під ногами. Мені здавалося, що під котримось каменем знайду Богданів револьвер, що мені наснівся. Лише наші мама кам'яніли непорушно на місці і з їхнього обличчя, зблідлого, тихого, не можна було прочитати: чи вони розчаровані, чи огнівані, чи збиралося їм на плач, чи клекоче

FOR COURTEOUS FRIENDLY SERVICE

ВІЧЛИВА І СПРИЯТЛИВА ОБСЛУГА

PHONE: 763-7333

ЗВЕРТАЙТЕСЯ З ДОВІР'ЯМ
ДО КОММЮНІТИ ТРАСТ
У ВСІХ ФІНАНСОВИХ
І БАНКОВИХ ПОТРЕБАХ

COMMUNITY TRUST
2271 BLOOR STREET WEST, TORONTO, ONTARIO, M6S 1P1

у їхніх грудях крик? Щойно тепер, у зрілі свої літа, я розумію мамину муку і розпач, вони ж бо поспішали на Богданову могилу... поспішали мовби на побачення з сином, а могили насправді нема, є лише німотне поле, є високе сонце над стернями, чути пахучий дух соломи, є дерев'яне туркування бузьків і є безпорадне тупцювання старої Анни, скоже на танець сліпого.

- Чи я, газдоњко, винна, - врешті промовила до батька. До матері, видно, підступати не мала відваги: навколо матері вона немовби відчувала накреслене, як колись проти нечистої сили, а чи й викопане коло - глибокий рів, через який не вміла перекинути кладку. - То роки винні... час, як вода, усе змив. А до того ж тоді ніч панувала... страх мене підганяв. Пам'ятаю на краю оболоння попри ліс німецькі окопи лишилися... я вже вам повідала про них. А ще пам'ятаю: ліс шумів грізно, дубища крислаті вище пітьми виростали... попід небо росли. А вище дубів був Бог... і Бог, певно, видить, де Богданові кісточки лежать.

- Певно так воно й повинно було статися, нанашко, - промовили несподівано мама, розраджуючи стару. Мама були цілком спокійні: споглядали на нас ласково й усміхнено, як Богородиця з образів... Лише в Богородиці пальці тонюсінські, а в нашої мами руки звисали вздовж тулуба довгі й важкі, до колгоспної роботи привчені. Власне, якраз руки видавали, що наші мама не були ані тихими, ані ласкавими, вони ридали в душі, в глибинах своїх терзалися керваво і руки мимово-лі ці терзання зраджували: пальці то корчлися в конвульсіях, то стискалися, аж синіли, в кулак, то знову розтулювалися й долоні якусь мить були схожі на лапасте листя підбілю, яке прикладають до ран. Однак через секунду вони знову вибухали зіпленим у кулак гнівом. - Може, так й повинно було статися, щоб Богдановою могилою зробилося ціле поле та ще й ліс на додаток, де його поранили, - роздумували мама вголос. Виходило, що вони самі себе і нас запитували. - Може, він для того жив і зброю для цього наладував... може, призначення його було таке, щоб навічно злитися з цим полем і з лісом? Адже це поле і є Україна. Правда, Петруню? - мене тільки спитали й пригорнули до себе. Вони тепер світилися тихою гордістю.

Анна Кукурудз видивилася на маму здивовано, стара жінка сподівалася, певно, сліз і причитань, а почула, немов у молитві високі слова про Україну. Для неї була незрозуміла тиха і ясна мамина гордість... для неї тільки Бог перебував у молитовних високостях, а Україна являлася їй в образі дівчини-зв'язкової, що несла через ночі, через ліси і поля, через сніги і дощі якісь таємничі "штафети"-накази: дівча, дуже юне, сімнадцятирічне, мабуть, біляве, як повісняне, обсушувалося котроїсь осінньою ночі в неї і, поки грілося коло печі, повідало про Україну, про те, що хочемо своєї держави, хочемо самі газдувати у своїй хаті. Боже, таке зелепуцьке було дівча, таке ніжне, як калиновий цвіт, і таке запальне. Воно серед ночі й рушило кудись... і кудись назавше пропало, як відgomін у лісі, а образ його закарбувався.

Так потім нам Анна оповідала.

Чи

СИМОН ПЕТЛЮРА

проводив би свої фінансові справи
у банках або в Траст компаніях?

**БУДЬТЕ ГОРДІ ЗА
СВОЄ ПОХОДЖЕННЯ!**

**ВПИСУЙТЕСЯ В ЧЛЕНИ
КРЕДИТОВОЇ СПІЛКИ
"СОЮЗ"**

So-Use Credit Union

TORONTO	2299 Bloor St.W.	M6S 1P1	763-5575
	2267 Bloor St.W.	M6S 1P1	763-5575
	406 Bathurst St.	M5T 2S6	363-3993
OSHAWA	31 Bloor St.E.	L1H 3L9	432-2161
MISSISSAUGA	26 Eglinton Ave.	L5R 3E7	568-9890

А тоді на стернях тато, гейби наперед вичитали з Анниного лиця осуд і подив, обняли стару за плечі й навпростець пояснили, що наша мама "такі", а не інакші, що для мами Україна - не лише співанка чи молитва, чи тільки красне слово... Україна - це так, як робота в полі від колиски до гробової дошки в дощ, в громи, в студінь осінню. Україна, нанащко, це любов і війна... на війну наші мама Богдана самі випровадили, бо мусів хтось брати автомат і волю здобувати. Хлопець пішов і наклав головою... і десь тут лежить... десь тут. І що зробиш?

Анна Кукурудз слухала татову бесіду, згорбившись на палицю, а слізоз текли по її зсіченому зморшками лиці й збиралися коло губ: вона їх злизувала язиком, як дитина. І наші мама не встояли в своєму гордому колі, сказали, підступивши до старої:

- Не плачмо. Чи наш Богдан один? Їх тисячі лягло, як зела зеленого під росою, - і нахилилася до сухоньких, коричневих, як вишнєве коріння, старечих рук і поцілуvala їх щиро. Для нас із татом мамин поцілунок був незвичним, ми прецінь знали її стриманий характер. - І тисячі таких, як ви, той зелений лист ховали... Кого куди... кого в шанці, кого у вирви попід смереки, кого у печери. Для цього теж треба було мати відвагу.

Ми з татом тепер зрозуміли, що мамин поцілунок означав відчіність: мамин голос тримтів глухо, але очі мала сухі і палаючі, як вуглини на вітру.

- Амін! - промовила Анна Кукурудз. - Хай з Богом спочивають. - Вона спершу широко перехрестила по-колесовані комбайнами поля, потім кинула хрест на розкуювджені дубиська. Мені навіть здалося, що знак її хреста зблиснув на дубовому верховітті... може там ангел сів... а може, то птах гайднув пагіллям?

- Сядемо отут колом просто на стерню, - врешті обізвалися тато. - Засвітимо свічку й помолимося за Богданову душу... за тисячі душ. Лишчимо ім тут хліб святий з домашньої печі й лишчимо грушки з дитинних їх садів.

Тато засвітили тоненьку свічечку й встромили її поміж груддя жовтої глини: свічечка сокорила рівно, лише один раз полумінце хитнулося вправо: може, то вітер дмухнув із лісу... може, давня, хто зна коли вистрелена куля свиснула попри нас... може, мама

зітхнули, а може, Богданова душа дихнула на свічку?

Богдан-е-е-е!

Як німотно навкруг, як сонно і як страшно...

Роман Федорів - видатний український письменник, публіцист і громадсько-політичний діяч. Нар. 1.12.1930 р. в с. Братківці, що на Івано-Франківщині. Закінчив Львівський університет. Від 1968 року він є головним редактором журналу "Жовтень" (тепер звуться "Дзвін"). Депутат Верховної Ради. Автор романів "Жбан вина", "Отчий світильник", "Кам'яне поле", "Жорна", "Ворожба людська" та багатьох оповідань, нарисів і есеїв. - Редакція.

GEO. H. CREBER (від 1897 року)

208 Kingston Rd. at Woodbine

**УКРАЇНСЬКА ФІРМА ПАМ'ЯТНИКІВ
У ТОРООНТИ**

— першорядні майстри, скульптори і кресляри;
— імпортований і місцевий граніт, бронза;
— фотографії на порцеляні, нагробні надписи;
— хоч замовлення виконують висококваліфіковані майстри — наші ціни найподібніші!

Тел. вдень — 691-5712 і увечорі — 762-3502

РОМАН ДЕМКІВ

КРЕДИТОВА СПЛІКА

при Церкві Св. Покрови (Торонто)

дає позики і платить високі відсотки
від ощадностевих вкладів.

ST. MARY'S (Toronto)

CREDIT UNION LTD

832 Bloor St. West (near Shaw St.)

Tel.: 537-2163

4 Bellwods Ave.

Tel.: 360-8355

**Complete
Home
Comfort!**

SIPCO OIL LIMITED

83 Six Point Road, Toronto M8Z 2X3,

Tel.: 232-2262

ВІ МОЖЕТЕ ПЛАТИТИ БЕЗКОШТОВНО У COMMUNITY TRUST CO. 2299 BLOOR ST. W.

Олександр СИДОРЕНКО

"САРКОФАГ" ПРОСИТЬ УКРИТТЯ

Донедавна слово саркофаг асоціювалося в нашій свідомості з гробницею, в якій спочиває вічним сном прах знатного вельможі. Згадували про саркофаг, коли йшлося про Стародавній Єгипет, античні Грецію та Рим, про Київську Русь. З 1986 року в нашому лексиконі воно набуло нового змісту. Так почали називати споруду, в яку вдалося заховати страхітливу виразку науково-технічного прогресу - зруйнований 4-й блок Чорнобильської АЕС, який вивергав після радіаційної катастрофи невидиму смертельну небезпеку для всього живого навколо. Мовою точних документів ім'я його - об'єкт "Укриття".

Цей "саркофаг" здійнявся над українським Поліссям як скорботний пам'ятник події, яка стала вододілом у розвитку атомної енергетики і витверезила голови вчених, нестяжно, фанатично відданых ними ж уславленому "мирному атому".

Звесті якесь укриття над зруйнованим блоком треба було негайно, бо він "дихав" тисячами рентгенів. І, не прибравши їх, приступати до подальших робіт щодо ліквідації наслідків аварії було просто безглаздо. Сотні тисяч тонн бетону довелося вкласти в товсті стіни похмурої споруди заввишки з двадцятиповерховий будинок, щоб вони надійно вбирави проникаюче випромінювання. Уже на листопад 1986 року над реактором було зведене будівельні конструкції, а над частиною машинного залу - тимчасову покрівлю (над усім машзалом і над деаераторною етажеркою покрівлю було споруджено в 1988 році). Заліті бетоном вентиляційні вертикальні шахти над колишнім центральним залом таким чином перетворилися на своєрідні опори, на які спершу поклали балки, а зверху - вкрили настилом з 1200-міліметрових труб і металевих листів завтовшки п'ять-шість міліметрів.

Під час вибуху були дуже пошкоджені конструкції залу головних циркулярних насосів і колон деаераторної етажерки, які нахилилися в бік машинного залу більш як на метр. Металоконструкцію "кришки" зруйнованого реактора (а важить вона близько двох тисяч тонн) закинуло у реакторний зал, і зараз вона стоїть на ребрі під кутом. Нижня "кришка" опустилася вниз метрів на чотири. Подекуди вдалося закріпити такі напівзруйновані конструкції, а десь бетон і перевантажив їх. У середині "саркофага" є й практично неушкоджені приміщення. А ще там лишилося ядерне паливо.

Все це міститься в середині величезної споруди, стіни якої майже 50 метрів. Закрити б її, як то кажуть, на "замок" і нехай стоїть собі - куди подінеться. Але спеціалісти іншої думки. Вони не пішли із зруйнованого блока. Створено навіть спеціальну комплексну експедицію Інституту атомної енергії імені І.В. Курчатова, в якій працює близько 600 чоловік. Спостереження ведуть і вчені Інституту ядерних досліджень АН УРСР.

Отже, не все так просто.

Що ж відбувається нині там, у самому епіцентрі чорнобильської катастрофи, яка стала вміть відомою всьому світові? Нікого компетентнішого за доктора фізиго-математичних наук Олександра Олександровича Борового у цьому питанні нема. Адже він, нині заступник начальника з наукової роботи комплексної експедиції Інституту в Чорнобилі з перших днів аварії.

Запитання: Перш ніж повести мову про безпечностю об'єкта "Укриття", повернімося до теми, яка набула широкого розголосу в пресі наприкінці 1989 року, коли розгорнулася дискусія про те, скільки ж палива було викинуто з реактора внаслідок аварії на ЧАЕС.

Боровий: Оцінити, скільки викидається, було дуже важко: існували величезні радіаційні поля, сам реактор фонтанував нерівномірно (у перші два дні гарячий струмінь сягав 1200 метрів, а в наступні - коливався від 200 до 400 метрів). Накладалися й складні метеорологічні умови: за активні дні аварії вітер зробив майже повне коло. З великими труднощами вдалося взяти необхідні проби і визначити параметри повітряного струменя, що виносив радіоактивні аерозолі з реактора. Ми знали, що ці дані грішать неточністю. І тому важливо було розрахувати величину викиду з того, що осіло на землю...

Як з'ясувалося, специфіка викидів така, що незалежно викидалися лише леточі радіонукліні: інертні гази, йод, цезій, теллур. Решта радіоактивності вилітала у вигляді паливних частинок. А це означає, що між альфа- та гамма-випромінювачами є цілком визначене співвідношення, так званий коефіцієнт кореляції. Відтак, реєструючи гамма-випромінювання, а воно легко проникає через тонкий шар ґрунту, можна зробити висновок і про кількість альфа-розпадників, зокрема, плутонію...

Коли будувався об'єкт "Укриття", вдалося встановити теплові датчики як зверху на розвалі, так і в деяких бокових приміщеннях, і за теплом, що виділяється, оцінити, скільки палива залишилося в середині "Укриття". Так от, за цією оцінкою, його там знаходиться більш як 87%. Більш точне вимірювання зробити тоді було важко, такі підрахунки здійснювалися потім. Проаналізувавши наявні виміри (лише у нас у банку даних результати досліджень майже 70 тисяч ґрунтових проб) вдалося визначити, що палива було викинуто 3,5+0,5 процента.

Запитання: Чи далеко залетіли ці паливні частинки?

Боровий: Їх і в Швеції реєстрували. Втім, ці окремі частинки не роблять там, як кажуть, погоди. У Києві вони теж випадали. Чим близьче до Чорнобиля - тим їх більше, і вони, в середньому, крупніші.

Запитання: Паливні частинки - це і є "гарячі" частинки?

Боровий: "Гарячі" частинки, що утворюються при вибухах атомних бомб складаються, в основному, з ізотопів плутонію. Їх детально досліджували ще у 60-х роках. А в "наших" - цілий "буket" активності: і альфа-, і бета-, і гамма-випромінювачі. Вони можуть бути підступнішими, ніж попередні "гарячі" частинки.

Запитання: До речі, Олександру Олександровичу, деякі публіцисти стали порівнювати чорнобильську катастрофу

КРЕДИТОВА СПІЛКА «БУДУЧНІСТЬ»

ДЛЯ ВАШОЇ ВИГОДИ ТА ПОСЛУГ

- дарові обслуги за електрику, газ і телефон
- едукаційні та пенсійні конта
- термінові депозити
- реєстраційні пенсійні пляни
- моргеджові позики і особисті позики
- позики на авта
- лінія кредиту
- вогнетривалі скриньки
- грошові перекази
- подорожні чеки, чеки з Вашим прізвищем та адресою

і багато більше!

140 BATHURST STREET, TORONTO, 363-1326
2253 BLOOR STREET WEST, TORONTO, 763-6883
4196 DIXIE ROAD, MISSISSAUGA, 238-1273
221 MILNER AVE., SCARBOROUGH, 299-7291

Звертайтеся до нас завжди з повним довір'ям.

з вибухами бомби у Гіросімі. Б. Куркін, наприклад, у журналі "Дружба народів" викід радіоактивних речовин з четвертого блока ЧАЕС порівнював з 90 "гіросімськими" бомбами, а А. Головко в "Огоньке" - вже з 300-ми. В чому різниця між вибухом атомної бомби і аварією на ядерному реакторі?

Боровий: Бомба для того її робиться, щоб уражаючими факторами були миттєве виділення величезної енергії, сильна вибухова хвиля коротко-живуча радіоактивність. У Чорнобилі ж зовсім незрівнянна ситуація: трагедія полягає саме у довготривалому зараженні величезних територій радіоактивними речовинами. І порівняння Чорнобиля з Гіросімою просто неправомірне*...

Запитання: Та радіоактивність, що не вилетіла, похована в "Укритті". Чи надійно? Чому його не "зачинили" на "замок" і не пішли?

Боровий: Самі конструкції "Укриття" розраховані років на двадцять-тридцять. Але в середині його залишилася зруйнована споруда і більш як 180 тонн ядерного палива.

Запитання: То ви вважаєте, що "саркофаг" небезпечний?

Боровий: Звичайно.

Запитання: Тим, що може вибухнути?

Боровий: Ні, для того, щоб стався вибух, має початися спонтанна ланцюгова реакція. А її бути не може - настільки паливо розбавлене іншими матеріалами і перебуває в таких геометріях, що, як ми кажемо, не пихне.

Запитання: Ви гарантуєте?

Боровий: Як фізик - так. Моя впевненість ґрунтуються на ряді проведених робіт.

Запитання: У чому тоді небезпека?

Боровий: Досі всі думають - і про це навіть пишуть у газетах журналісти, яких і вдень зі свічкою не затягнеш у середину "саркофага", щоб показати, що він собою являє, - нібито "Укриття" - це монолітна герметична споруда. Все це невірно. У тих умовах, в яких воно зводилося, інакше її бути не могло. Та її не треба було йому бути герметичним: у жовтні 1986 року ще лежало джерело тепловиділення потужністю 1300 кіловат. Якби його засипали чи утепили, то напевне піднялася б дуже висока температура, яка могла б проплавити нижні захисні кришки, і тоді б уже точно утворився "китайський синдром", якого так боялися в транні.

Запитання: Якось була названа цифра - в "саркофазі" близько 70 квадратних метрів тріщин. Це правда?

Боровий: Та яких 70! Якщо підрахувати всі місця, звідки може вилітати пил, то за нашими приблизними оцінками це вже 1200-1400 квадратних метрів. Коли на вулиці дощ - він йде і в середині реактора. Так от, пил цей дуже підступний - на нього перетворювався під впливом високої температури і величезних радіаційних полів бетон, він змішався з паливом. А кожен грам палива - це, принаймні, не менш як 0,05 кюрі активності. Помножте на 1000 грамів у кілограмі, а потім на 1000 кілограмів у тонні. А цього самого радіоактивного пилу не одна, і не дві тонни, а десь тонн з тридцять п'ять.

Запитання: Й існує реальна загроза, що цей пил

ARKA LTD УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Книжки, журнали, часописи, шкільне та бюрове приладдя, різьба, вишивки, нитки, панама, образи, вишивані блюзки, кераміка, платівки та касетки, друкарські машинки, обручки й заручинові перстні, різдвяні та великовідні прибори, великий вибір дарунків.

**575 Queen St. West. Toronto, Ont.
Tel.: (416) 366-7061 Canada M5V 2B6**

YAR HALABAR

YAR'S KIDS' THINGS
CHILDREN'S CLOTHING AND FURNITURE

Дитячі убрання і меблі

**2314 BLOOR ST. WEST
TORONTO, ONT., M6S 1P2**   **(416) 767-7860**

вилетить?

Боровий: Так. Адже "саркофагом" накрито напівзруйновану будівлю, котра невідомо як довго зможе простояти. Деякі її конструкції ми укріпили, але в цілому загроза обрушенні існує. Це означає, що пил крізь щілини може вирватися назовні.

Запитання: *Що ж буде в наслідок цього, скажімо, з Києвом?*

Боровий: З Києвом нічого не станеться, у Чорнобилі майже не відчується збільшення забруднення. Пил, власне, "гажне" на станцію, на людей, які там працюють. Уявіть собі, що "саркофаг" тільки видмухнув пил. Як нам взагалі після цього працювати? Ми й так зазнаємо весь час порозок - ми ж відступаємо, у нас нема в Чорнобилі перемог. Раз у раз відкривається правда, і вона виявляється гіршою, аніж ми думали.

Запитання: *А хіба нині цей пил не вилітає, хіба не "димить" реактор?*

Боровий: Якщо ви маєте на увазі температуру, то вона в найгарячіших точках не перевищує, за нашими даними, 140 градусів. А що стосується викидів, то вони поки що в кілька разів менші, аніж найсушаснішої, скажімо, французької станції. Біля великих щілин стоять спеціальні липкі планшети, і якщо виносишся якийсь пил, частина його осідає, а потім перераховується на загальну площину щілини. Це досить відомий метод. Поблизу "саркофага" - по кутах - стоять спеціальні повітродувки, які нагнітають повітря через фільтр, котрий потім досліджується.

Запитання: *I що, жодного разу не було викиду пилу?*

Боровий: За межі "саркофага" ні, але всередині пил здіймався...

Запитання: У вас у досить небезпечних умовах працюють люди...

Боровий: Так, і тому треба вживати радикальних заходів. Не можемо ж ми займатися ремонтом у середині "саркофага" з такими радіаційними полями цілими десятиріччями. Хочеш не хочеш, це нам поки що доводиться робити, адже немає техніки, яка змогла б увійти до напівзруйнованого приміщення й за допомогою дистанційного управління проводити там зварювання, займатися складанням металевих конструкцій. Поки що це роблять люди, одержуючи свої бери... Та це й величезні гроші. Їх теж треба рахувати.

Запитання: *I що ж робити далі?*

Боровий: Треба думати, які ж кроки зробити, аби вони були розумними. Проектів існує багато. Один з них - забетонувати повністю реактор. Та якщо ми це зараз зробимо - паливо почне перетворювати бетон на пил. І внаслідок виявиться, що укріплювані конструкції буде збидовано на піску.

Але ось при всьому цьому нашому відступі все-таки можна один раз перемогти - зробити так, щоб ми за будь-яких руйнувань усередині нічого не відчули зовні. Для інженерів це реальне завдання. Йдеться про так званий "саркофаг-2" - монолітну споруду над існуючим нині об'єктом "Укриття". Я прихильник того, що коли не ми, то наші діти чи онуки прийдуть все-таки сюди з потрібними механізмами і все розберуть. А насилемо

ми, скажімо, величезний пагорб - і такий проект існує - що залишимо нащадкам? Радіоактивні завали, про які вони нічого не знають?

Запитання: *A проект "зеленої галевини"?*

Боровий: У перспективі я його не відхиляю. Але зараз - противник його. Я вважаю, що коли при реалізації цього проекту переопроміниться хай навіть 5 чоловік, це вже надто дорого, і така ціна сьогодні - річ не дозволена. Та й потім - що значить повністю розібрати "саркофаг"? Треба передусім видобути якимось чином з нижніх приміщень реактора сотні тисяч тонн лави, розрізати сотні тисяч тонн бетону, в який в'ївся пил. Десь будувати ще один "саркофаг", в який складати все це. Залучити до цієї роботи десятки тисяч людей. І все це робити стерильно, як в операційній, - щоб не розлетілась активність.

А де ховати? На Уралі, в Сибіру? Іде гарантія, що по дорозі пойди не зійдуть з колії, як це у нас часто відбувається, і ми не влаштуємо там ще й міні-Чорнобиль?

Запитання: *A скільки грошей треба вкласти в "саркофаг-2"?*

Боровий: За оцінками вчених, близько 200-300 мільйонів карбованців. Це при тому, що зона сьогодні щороку "пожирає" півмільярда карбованців. І без усяких успіхів.

Запитання: *Кажуть чи то західні фірми, чи то японці пропонують розібрати "саркофаг"...*

Боровий: Я ще не бачив таких пропозицій. А взагалі надзвичайно дивно будь-що пропонувати, не побувавши на блоці, не подивившись, що треба розбирати. Покликаються часто на західні технології. Так, вони заманливі, але не рятують від того, що основну роботу виконуватимуть знову люди. А роботів, які змогли б пройти всіма лабіринтами зруйнованого бльоця, на жаль, нема.

Та й не всі люди зможуть працювати. Жахливий 86-ий рік, коли ми в буквальному розумінні палили десятки чоловік, не повинен повторитися. Будь-яку роботу слід виконувати тільки професіоналам. Ми підрахували, що спеціалісти у нас одержували у 7-8 разів меншу дозу опромінення, аніж ті, хто вперше стикалися з радіаційним забрудненням. Бо вони знають, що треба робити в тій чи іншій ситуації.

Є ще одна річ, якій поки що не надають значення, але вона реально існує - люди бояться радіації. Огудили термін радіофобія, а іншого не придумали. Але ж вона існує. І в мене на очах від неї помирають люди...

У мене є хороший друг, з яким працюємо разом в Інституті атомної енергії. Але коли я приводжу його до "Укриття", в нього одразу тиск підвищується до 220. У кореспондента однієї з центральних газет буквально почався припадок біля стін "саркофага". Так у нас в експедиції навіть помер один чоловік. Почали з'ясовувати, від чого? Адже майстер спорту, здоровий хлопець. Виявилося, щоразу, коли йшов на бльоц, він переборював себе. І от серце не витримало.

Ми зараз у Харківському університеті робимо детектор брехні. І перед тим, як будь-хто піде на бльоц, він посидить спочатку на детекторі, а той визначить -

приховує чи ні людина свою хворобу. А що робити? Не можна ж платити життям за таку дурницю - через те, що ми не вміємо розпізнавати людей.

*Читачам, напевно, цікаво буде дізнатися, що під час вибуху бомби над Гіросімою утворився один кілограм продуктів поділу, а в Чорнобилі на момент аварії накопичилося майже 2000 кілограмів. Скажімо, цезію - 137 у першому випадку було лише 37 грамів, а в Чорнобилі - 75,000 грамів. Отож уявіть, якими мають бути руйнування під час вибуху двох тисяч атомних бомб! Варто мати на увазі, що найнебезпечніші радіонукліди у великих концентраціях випали на територіях, що тепер входять до зони відчуження. Якщо взяти, припустимо, залежність щодо біологічного ефекту, то цезій у десять разів менш небезпечний, аніж стронцій, а стронцій, у свою чергу, в десять разів безпечніший за плутоній. Таким чином, з мільйона кюрі викинутого цезію в 30-кілометровій зоні залишилася десята його частина, з 200 тисяч кюрі стронцію - приблизно половина, а з 2,5 тисяч кюрі плутонію - порядку 1,5 тисяч кюрі. Решту "розмазано" по території України, Білорусії, частини областей Російської Федерації, та й по всьому світі. - АВТ.

Розмову надруковано скорочено. - Ред.

УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИЙ СЛОВНИК ВИЙШОВ У СВІТ

Як повідомляють з Харбіну, в 1990 році, в видавництві "Шанву Іньшугуань" в Пекіні, вийшов друком перший українсько-китайський словник, підготовлений науковим колективом Інституту лексикографії Гейлюнцзянського університету під проводом професора Шупу Чена. Словник, який має 584 сторінок, охоплює близько 21,000 слів, вміщає також географічний покажчик й коротку граматику української мови.

Ініціативу в складенні словника виявив проф. Петро Й. Потічний, який крім праці в Макмастерському університеті в Гамільтоні, Канада, є теж аддотант-професором в Гайлунцзянському університеті в Харбіні, що й зазначено в передмові.

Проф. Шупу Чен, відомий китайський русист, перевував на однорічній стипендії в Макмастерському університеті де вивчав українське питання. Частину фінансової допомоги в складенні словника надав Канадський Інститут Українських Студій.

Появу цього першого Українсько-китайського слова-ника треба вважати культурною подією величезної ваги.

Замовляти словник можна на слідуючій адресі:

Prof. Zheng Shupu
Institute of Lexicography
Heilongjiang University
Harbin, People's Republic of China

ЗМІНА АДРЕСИ

Коли повідомляєте про зміну адреси й не жертвували досі на пресовий фонд, просимо при- силати три долари на покриття адміністративних видатків...

НА АКТУАЛЬНІ ТЕМИ

УКРАЇНА ХОЧЕ МАТИ РЕАЛЬНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ

Прес-конференція Голови Верховної Ради України
Л.М. Кравчука

Друкуємо з газети "Голос України" - органу Верховної Ради УРСР, децио скорочений звіт з цієї прес-конференції.

Кореспондент газети "Голос України": - Леоніде Макаровичу! Після всесоюзного референдуму центр наполегливо заявляє, що одночасно з вирішенням проблеми збереження Союзу практично схвалено і проект Союзного договору. Що ви можете сказати з цього приводу?

Л. Кравчук: - Я думаю, тут будь-яка підгасовка, тим більше політична, не припустима. Напередодні референдуму ніде, я підкреслюю, ніде - ні у виступах керівників, ні в заявах, ні в постановах - не наголошувалось, що референдум одночасно має виявити і думку народу щодо опублікованого проекту Союзного договору...

Ми зарах маемо завдання готовувати такий Союзний договір, який би відповідав інтересам народу України, ґрунтуючись на основі Декларації про державний суверенітет. Верховна Рада до цього вже приступила. На Президії ми створили робочу комісію, до якої увійшли три члени Президії - О. Коцюба, М. Шульга, І. Юхновський...

Уже тепер, коли ми зробили перерву в пленарних засіданнях, перенесли роботу в комісії, саме в них маемо працювати і над проектом Союзного договору. Закриваючи пленарне засідання, я сказав, що це дуже важливе завдання для кожного депутата. Якщо він хоче зробити щось добре для справи, то має сісти з олівцем за стіл і внести щось конкретного до проекту Договору, діючи в інтересах українського народу. І чим більше він цього зробить, тим більше матиме права сказати, що він

у складний час, коли розбудовувалась Українська держава, долучив до того документа думки, націлені на те, щоб відкрити дорогу, до справжнього суверенітету, до всього того, що визначає державність.

Ми вважаємо, що це має бути новий Союз, побудований на нових засадах, що Україна має бути повноправною державою в тому Союзі. І якщо вона делегує певні повноваження, то вона делегує їх, виходячи зі своїх інтересів і з того, що народ проголосував. Але вона делегує не позбуваючись їх назавжди. Це також принциповий момент.

Кореспондент Укрінформу: - Цікаво почути вашу думку про те, якою ви бачите участь у Союзі тих республік, де не проводився Всесоюзний референдум?

Л.Кравчук: - Я думаю, що там, де не проводився Всесоюзний референдум і де республіки обрали свій курс на вихід з Радянського Союзу, вони мають на основі законів, конституційних норм поставити зараз питання про те, як, яким чином чи вийти, чи залишитися в Союзі на основі нового Договору.

Якщо під час референдуму народ проголосує за вихід, то настане інший етап роботи, перехідний період виходу із Союзу. За тими законами, які є сьогодні, для цього дається п'ять років. За цей час мають відбутися переосмислення і переробка всіх економічних, політичних та інших відносин. Особливі складності будуть в економічних; у політичних, я не думаю, що будуть великі труднощі.

Кореспондент газети "Комсомольське знам'я": - Шановний Леоніде Макаровичу, вчора "Правда України" надрукувала лист народних депутатів СРСР з України, в якому критикується ваше твердження, що виразником волі народу України є тільки Верховна Рада республіки. Було процитоване ваше інтерв'ю "Комсомольському знамені". Це вже не перший випад на адресу керівників парламенту. Чи не здається вам, що деякі органи, які відстоюють ідею оновленої федерації, розгорнули планомірну кампанію по дискредитації керівників Верховної Ради республіки?

Л. Кравчук: - Я прочитав це звернення. Думаю, що коли б, скажімо, депутати, які підписали звернення, заглянули до нашої Декларації, то вони б цього не підписали. Адже там написано, ось я цитую: "Від імені всього народу може виступати виключно Верховна Рада Української РСР. Жодна політична партія, громадська організація, інше угруповання чи окрема особа не можуть виступати від імені всього народу України".

Це елементарно. Не може будь-який народний депутат, навіть група депутатів, навіть всі народні депутати СРСР, обрані від України, виступати від імені народу України. Тому що вони не є, навіть разом узяті, органом. Вони входять до того органу, куди їх обрали, - до Верховної Ради СРСР... Я дуже шкодую, що цієї азбуки не знають деякі депутати Верховної Ради СРСР.

А що стосується другої частини запитання, то я б сказав так. У нинішній ситуації, коли люди розгубилися під тиском життя, політичних пристрастей, тієї невпевненості, яка є, закликів розпустити Верховну Раду, вони дуже боляче сприймають навіть справедливі тези. І вони за всім бачать, що на них хтось посягає, на їхні права.

LOT

пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреал — Варшава. Відліт
з Мірабел у понеділки і четверги.
Пропонуємо також сполучення
до Риму, Бангкоку, Делі і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За більшими інформаціями телефонувати
в Монреалі: в Торонто
(514) 844-2674 (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

Я ніколи не посягав і не посягаю на права народних депутатів СРСР. Вони мені не потрібні, ці права. У нас є Верховна Рада, яка має всі права, всі засади - політичні та юридичні.

Кореспондент газети "Київська правда": - Який зміст ваших доповнень до проекту Союзного договору, що ви роздали депутатам? Що вас не влаштовує в останньому варіанті?

Л. Кравчук: - У мене багато зауважень практично по кожній статті. Але якщо їх звести до одного, то мені здається, що варіант Союзного договору, який недавно надрукований, є непослідовний ні в політичному, ні в правовому аспекті.

Скажімо, в першій статті проголошено, що республіки входять у Союз як суверенні держави, але в проекті про це забувається. Візьміть підрозділ перший. В ньому говориться, що Союз - суверенна федераційна демократична держава, створена в результаті добровільного об'єднання рівноправних республік. Бачите, Союз називається державою, а об'єднуються вже просто рівноправні республіки, а не суверенні держави, якими вони є за своїми деклараціями і конституціями.

І так майже по кожному пункту - немає послідовності. Не вирішено, приміром, питання про форми власності. Це принципове питання. Ми вважаємо, що власність народу України не може нікому віддаватись. Вона може делегуватись для використання на певний час, а не навічно.

Не вирішено питання про оподаткування. Я стою на тому, що має бути одноканальна система оподаткуван-

ня: ми делегуємо повноваження, делегуємо кошти, але всі вони надходять до бюджету України, а Верховна Рада визначає, скільки для чого потрібно.

Звичайно, я не претендую на те, що викладені пропозиції - це вже істина в останній інстанції. Я подав свої роздуми, які можуть бути опротестовані, доповненні, але вони дають поштовх для думки, для того, щоб працювати над документом творчо, а не сприймати його як завершений, і, що, мовляв, народ уже це підтримав і нам залишилось тільки проголосувати.

Цього не може бути. Я переконаний, що з цим погодяться депутати Верховної Ради України. Вони вже свою думку висловили, проголосувавши за другий бюллетень.

Кореспондент журналу "Політика і час": - Такі запитання. Перше, які у нас перспективи з розробкою нової Конституції УРСР. Союзний договір - це важливий документ. Але він якось затулив цю не менш важливу для республіки роботу... І друге запитання. Відомо, що вчора приїхав до Києва колишній Президент США. Чи маєте ви намір з ним зустрітися? Якщо зустрілися, то яка була розмова?

Л. Кравчук: - Щодо Конституції. Ми завтра проведемо засідання Конституційної комісії. Після цього концепцію Конституції в квітні буде внесено на Верховну Раду.

Ми тут не поспішаємо. Звичайно, хотілося б мати нову Конституцію вже сьогодні, але, відверто кажучи, таку Конституцію, яка б приймалася не на п'ять років і не змінювалася залежно від того, хто приходить до керівництва. Як у нас було раніше? Кожний керівник мав найвище бажання засвідчити свою історичну роль тим, що пов'язував свою долю з прийняттям нової Конституції. Але кожна з них була не краща від попередньої. Отож нам хотілося б уже мати таку Конституцію, яка б не була пристосована до когось із керівників, а була б пристосована до долі народу України, її історії і, головне, відкривала її перспективу. Це має бути Конституція нової, демократичної, вільної, повноправної Української держави...

Тепер що до другого питання. Так, Президент Ніксон... У них, бачите, така культура, що коли людина обрана Президентом, то вона вже довічно величиться Президентом. У нас навіть діючого Президента топчуть, а вже якщо він піде зі своєї посади, то його не тільки топчуть - його ріжуть на шматки. Це яскраве свідчення тієї культури, яка у нас є. Правда, треба мати на увазі й те, що, на жаль, як кажуть, нам не щастить на керівників. Вони завжди наріблють чогось такого, що і добре слово сказати важко. Я не кажу про нині сущих, а про тих, що вже в історії. Хоч і нині сущі вже також нарібили чимало і ми разом з ними...

І ось я зустрівся тільки з президентом Ніксоном. Людина це надзвичайно цікава, розумна. У нього мета - з'ясувати, які процеси відбуваються на Україні, в інших республіках. Як ми мислим - як суверенна держава, чи як республіка. Чи хочемо виходити на відносини з іншими державами. Чи можемо забезпечити стабільність і в економіці, і в політиці.

Я йому щиро розповів про наміри, які ми маємо. А

ми маємо наміри надзвичайно широкі. І цим не посягаємо на чиєсь права, я хочу це підкреслити. Якщо ми хочемо вступати у відносини з будь-якою країною, то цим ми не посягаємо на права центру. Якщо ми йдемо в руслі політики гуманістичної, яку ми обрали, то, коли вступаємо у відносини з іншими державами як Україна, збагачуємо той курс і ту політику і виходимо зі своїми інтересами. Ми хочемо стати авторитетнішими як народ, як нація, як держава. І це наше право, і це наша потреба. І тільки так ми можемо досягти тих цілей, які перед собою поставили.

Я про це сказав президенту. Мене дивує, сказав я, що деякі держави з такою обережністю ставляться до наших республік. Кожна свої відносини перевимірює тим, сподобається це центрі, чи ні. Так не треба. Ми не посягаємо на чиєсь права, але ми хочемо, щоб і наші права поважали. І ми хочемо вийти на нормальні відносини...

Ми не збираємося ревізувати зовнішньополітичний курс або проводити якийсь агресивний. Ми, навпаки, за демократичний, гуманістичний, за курс на роззброєння, як визначено в нашій Декларації. До речі, в ній записано, що ми маємо намір у перспективі стати без'ядерною зоною. Тобто, в ній гуманні, дюдські принципи закладені.

А візьміть економіку. Чого ми маємо весь час до когось звертатись, щоб вирішити свої внутрішні економічні питання, в тому числі й ті, що пов'язані із залученням капіталу, запрошенням ділових людей до нашої республіки, щоб вони тут працювали в інтересах народу України. Для цього ми й прийняли вже в першому читанні Закон про зовнішньоекономічну діяльність, де відкриваємо дорогу для такої роботи. І це нормальні, я вважаю. Це нормальні відносини.

Дороги від суверенітету назад немає. Не буде її ніколи, бо це вже увійшло в кров народу, це вже не просто чиєсь бажання, що можна сьогодні так, а завтра інакше. Народ став на цю дорогу, підтримав нас, і, щоб не сталося, які б бурі, які б турбулентні процеси в політиці не сталися, ми з тієї дороги звернути не можемо, не маємо права. Це народ так наказав нам. І наш найвищий, святий обов'язок - виконувати його волю. Інакше не можна.

Якщо цього не зрозуміють у центрі і почнуть перетягувати канат, то це буде несерйозна політика. Звичайно, віддавати повноваження, віддавати якісь владні фундаментальні важко, я це розумію. Я розумію міністра, який сюди приїздив і нікому інколи навіть не повідомляв, що він хоче тут зробити. Я вже не кажу про вищих службових осіб. Приїжджають як до себе в колонію, робили, що хотіли. А зараз ім цього не дозволяють. І подолати ці психологічні бар'єри не так просто - вони глибокі. Треба, щоб минуло ще чимало часу, щоб тих людей якось поставити на своє місце.

Кореспондент радіостанції "Свобода": - На одному з недавніх засідань Верховної Ради України народний депутат С. Гуренко звинуватив частину членів Президії, керівництво Верховної Ради в тому, що воно сприяє перетворенню трибуни Верховної Ради в трибуну антикомуністичну. Ми бачимо й інші спроби нападати на

окремих членів Президії, в тому числі і на вас, Леоніде Макаровичу. У зв'язку з цим запитання: чи не зв'язано це із зростанням вашого політичного рейтингу не тільки в республіці, країні, а й за рубежем?

Л. Кравчук: - Я не думаю, що це саме з тим пов'язано. Ми сьогодні стали перед вибором, чи будемо будувати суверенну державу, і Україна буде в Союзі, але як держава, а не як безправна республіка, чи вона буде з більш автономними функціями, але не з державними. І тут позиції розділилися. Люди мають різні точки зору, одні так розуміють суверенітет, а другі - по іншому. І до цього треба ставитися з розумінням.

Отже, я не думаю, що тут є спроби дискредитувати, скажімо, мене як Голову Верховної Ради. Йде політична боротьба думок, поглядів, точок зору. Однак вона не означає ворожнечі.

В нормальному демократичному суспільстві люди можуть вільно висловлювати свою точку зору, незалежно від того, подобається це комусь чи не подобається. Я ставлюсь до цього досить спокійно. І до того, що газети пишуть, і до тих чи інших заяв. Я також роблю відповідні заяви. Скажімо, на Пленумі ЦК Компартії України я не погодився з тією точкою зору, яка там висловлювалась. І вважаю, це мое право, як і право будь-кого з керівників республіки чи політичних лідерів. Ми мусимо звикнути, що то є нормальне явище, коли йде зіткнення позицій, точок зору і різних думок.

Я ніколи не підтримував того, щоб це переносилося на особистості і щоб у політичній боротьбі застосовувалися методи, які не можуть вважатися гуманними...

Кореспондент "Комсомольської правди": - Зараз деякі політичні лідери намагаються провістити політичні долі Союзу і України. Існує такий варіант. До кінця загострюються суперечності між Верховною Радою Союзу і парламентом України. Шахтарські страйки в Донбасі дедалі ускладнюють ситуацію. Заклики Демократичної партії Росії знаходять відгук на Україні, і тут теж піднімається масова хвиля мітингів. Плюс реакція на підвищення цін. Усе це здатне викликати серйозний соціальний вибух, і на Хрещатику, не дай Боже, з'являться танки. Якими будуть ваші дії в такому випадку?

Л. Кравчук: - Ну, мої дії полягатимуть у тому, щоб не допустити танків на Хрещатик. Бо коли вони вже на Хрещатику, тоді починають працювати інші сили, інші важелі, і справа може обернутися тяжкими наслідками. А в чому полягають такі дії? Ми повинні постійно відчувати пульс, інтереси народу України. Постійно! Причому не українців, не росіян, не поляків, не євреїв окрім взятих, а всього народу України. Я сьогодні говорив президенту Ніксону, що це альфа і омега всієї нашої політики. Бо всі політики втрачають своє політичне обличчя саме в той момент, коли вони стають на шляхах дискримінації найменшого - навіть трьох чоловік, що живуть у тому чи іншому регіоні. Це кінець політичної кар'єри будь-якої людини, яка взялася керувати багатонаціональною державою чи республікою.

Якщо ми будемо й далі йти дорогою спокою і якщо ми всі стали не на словах, а на ділі на шляху суверенітету і ставимо завдання - зміцнювати його, то цього, що ви

говорите, я переконаний, не станеться. Тому що в людей з'явиться мета. В чому трагедія нашого життя? В початковий період перебудови, з 1985 по 1987 рік, у народу була нова мета. Народ повірив у цю мету і піднівся. А потім, коли стали руйнуватися всі ті цільові орієнтири, які були проголошені, народ спохмурнів, перестав усміхатися і задумався, як кажуть, дуже серйозно. І почався рух вниз.

Зараз у народу України мета, я не перебільшу - суверенітет. У Севастополі скажімо, де живуть в основному росіяни, за другий булетень, за Декларацію проголосувало більше, ніж за перший булетень. Тому всілякі вигадки, що, мовляв, суверенітет вигідний тільки для українців - це політичне шахрайство.

Суверенітет - це свобода. То чому ж дехто не хоче нею користуватися? Інколи дивишся і стає дивно: людині пропонують свободу, а вона упирається. В це просто важко повірити. Вона звикла жити так, що їй весь час кажуть: те роби, те не роби. Воно добре - відповідальність ніякої, виконав і йди потихенько вгору. А тут кажуть: самому треба вирішувати - тобі ж дали свободу. Це, знаєте, як пташка, яка сидить у клітці: відкрили дверцята, а вона не хоче вилітати. Як кінь, що весь час ходив по колу, - його в борозну, а він йде по колу і все.

Так і тут. За сімдесят років так привчили людей. Це трагедія, психологічна трагедія. Не можемо перейти до державного мислення, до свободи дій. Не можемо, потрібен час. Ми маємо це враховувати. Адже всі народи так роблять.

І мене дивують у даному разі наші шахтарі, їх дії, хочу відверто сказати. Якщо вони виступають за суверенітет, за те, щоб будувати нову Українську державу, то повинні брати участь у цьому будівництві. На жаль, там зараз багато ходаків, як кажуть, з інших регіонів, які готові розвалити все для того, щоб на уламках вилізти кудись вище, не розумом, не політикою, а шляхом руйнування. Це дуже небезпечна сьогодні справа, бо за нами мільйони людей.

Мое завдання - не допустити цього. І я переконаний, що Верховна Рада стоятиме за це. До речі, можна назвати небагато Верховних Рад, де є офіційна опозиція і яка хоч по-різному ставиться - як більшість, так і меншість - до різних політичних акцій, законів, та все ж усі сходяться на головному. Бо розуміють свою історичну відповідальність. Сьогодні Україна вистоїть, вона має для цього всі необхідні умови.

Я вас хочу познайомити з одним дуже цікавим дослідженням. Німці - а я ім маю підстави довіряти, бо це ділові люди, фінансисти, банкіри, експерти, - провели аналіз усіх наших республік по 10-балльній системі. Як вони сьогодні можуть - швидко чи повільно - увійти в ринок та інтегруватися в європейську економіку. За їх розрахунками, на першому місці Україна. Ступінь індустріалізації - з 10 балів ми маємо 9, можливість промисловості давати валютний прибуток - 6, сільське господарство - 10, потенціал сільського господарства давати валюту - 7, можливість самозабезпечення - 7, запаси мінеральної сировини - 8, сировинні можливості для валюти - 8, а ось ринкові елементи - лише 3,

блізькість до Європи - 6, ступінь освіченості населення - 6, однорідність населення - 6, інфраструктура - 8. Отже, із 100 балів Україна має 83. Середній бал - 8,3. Це рівень її готовності як сучасної європейської держави брати участь в усіх процесах.

Для порівнання назову й інші цифри. Латвія, Естонія і Литва разом мають 77 балів, Російська Федерація - 72, Грузія - 61, Білорусія - 55, Казахстан - 55, Молдава - 49, Вірменія - 47, Азербайджан - 47, Узбекистан - 32, Туркменістан - 27, Киргизстан - 24 і Таджикистан - 18 балів.

Як бачите, Україна має всі можливості для того, щоб утримати і економічний, і політичний процес на тому рівні, який не привів би її до того, щоб на Хрещатику з'явилися танки.

Кореспондент радіомовлення на зарубіжні країни: - Леоніде Макаровичу! Ви досить часто в своїх виступах посилаєтесь на Декларацію про державний суверенітет, прийнятий парламентом України минулого року. Республіканський опит показав, що народ Української Республіки підтримує цю Декларацію. Разом з тим парламент не надав поки що цьому важливому документові чинності закону. Чому? Можливо, є якісь сили чи особистості, що протистоять цьому дуже важливому для нашої Республіки документу?

Л. Кравчук: - Я думаю, що є, звичайно, різні точки зору, це нормально. Але головна аргументація - це те, що Декларація не може стати Конституцією, бо вона не

ПОСИЛКИ НА УКРАЇНУ!

Фірма „Українська Книга“ в Торонто, „Внешпосилторг“ із Радянського Союзу та інші організації писали договір про висилання шкіряних пакунків — подарунків (без земельних посилок — виробів), викупу яких вимагають канадців та організацій, яким і друзям, проживаючим в СРСР. Одні (без земельних посилок — виробів), викупу яких вимагають канадців та організацій, яким і друзям, проживаючим в СРСР. Одні (без земельних посилок — виробів), викупу яких вимагають канадців та організацій, яким і друзям, проживаючим в СРСР.

Українська книга має філіали у Вінніпегу, Монреалі, Банкувері, Монреалі. УВАГА! — Один з діяків продовжує харчуванням інших посилок — подарунків (без земельних посилок — виробів), викупу яких вимагають канадців та організацій, яким і друзям, проживаючим в СРСР. Одні (без земельних посилок — виробів), викупу яких вимагають канадців та організацій, яким і друзям, проживаючим в СРСР. Одні (без земельних посилок — виробів), викупу яких вимагають канадців та організацій, яким і друзям, проживаючим в СРСР.

Українська книга,
962 Блур стріт, захід,
Торонто, Онтаріо. M6H 1L6.
Телефон — (416) 534-7551.

Ukrainska Knyha,
962 Bloor Street West,
Toronto, Ontario. M6H 1L6.

ЛАСКАВО ПРОСИМО!

регламентує всіх прав, обов'язків і всього того, що потрібно для Конституції. Але, думаю, ви правильно кажете, що, проголосувавши за другий бюллетень, народ конституційною більшістю підтвердив, що Декларація має таку силу.

Спираючись на Декларацію і на республіканські опитування, ми будемо творити і Конституцію, і Союзний договір - такий, який би відповідав саме цьому.

Кореспондент газети "Комсомольское знамя": - Познайомившись з вашими нотатками про проект Союзного договору, не можна не помітити, що в першому розділі мова йде про суперечності між Союзом як державою і республіками як державами. Чи можете ви сьогодні твердо сказати, що недоцільно називати в Договорі Союз державою?

Л. Кравчук: - Знаєте, тут треба було б так сказати: поживемо - побачимо. Якщо дотримуватись класичної схеми, то, звичайно, Союз держав не передбачає центральної держави. Він є чимось координаційним, координаційним центром. Але я виступав і виступаю за те, що ми не повинні сьогодні молитися ні федерації, ні конфедерації.

В історії є перехідний період, завжди є. Кожна держава має його пройти. Ми сьогодні повинні мати Союз, в якому були б елементи і федерації, і конфедерації.

Я проти понять "оновлений Союз", "оновлена федерація". Постає запитання, коли вона стала оновленою? Почала оновлюватись з 1985 року? Але оновлення, яке відбувалося, ми вже бачимо. Якщо це називати оновленням, то, як кажуть, борони мене, Боже, від нього.

Отже, якщо говорити абстрактно, яким саме має бути це оновлення, то поки що ніхто не сказав, що це таке. Тому ми повинні говорити про перехідний період. Цей Договір має поєднати елементи федерації і конфедерації. Тому на цей період і необхідна центральна держава з обмеженими функціями, обмеженими повноваженнями, з переведенням стрілок і прав на держави-республіки. І цього не треба боятися, це нормальній процес, але крок дуже серйозний.

А далі, коли почнеться процес розвитку в новому утворенні, яке ми побудуємо, відкриються інші можливості. Ми можемо перейти до повної конфедерації, а можемо залишити і на тривалий час таке поєднання федеративних і конфедеративних структур влади. Саме так треба це розглядати. Ніколи в перехідний період не можна мати чисту форму.

Ми вже йдемо до того, що в економіці будуть різні форми власності. На сесії оголосили, що всі вони - і колективна, і приватна, і інші - мають право на існування...

Ось сьогодні пан Ніксон запитав мене, чи не є те, про що розповідають, відступом від теорії марксизму-ленінізму. Так, якщо марксизм-ленінізм сприймати як період сталінського розуміння, то, звичайно, це не тільки відступ, це розворот на 180 градусів...

Треба створювати ті форми, які задовольняють інтереси народу. Це найвища мета сьогодні. А далі саме життя виведе на ті структури, які йому відповідатимуть.

I головне - ніякого насильства, ніякого утиску.

Кореспондент газети "Ізвестия": - Леоніде Макаровичу, як, на вашу думку, сьогодніші події в Москві можуть відгукнутись на Україні? Я маю на увазі введення Президентом СРСР військ на територію Москви перед Зіздом народних депутатів РРФСР.

Л. Кравчук: - Нам треба трохи заспокойтись і подивитись, що відбудеться завтра, післязавтра, потрібен якийсь матеріал для серйозних політичних висновків. Думаю, якби відбулося таке, скажімо, у нас без достатніх на те причин, Верховна Рада України відреагувала б ідентично. Звичайно, держава може в певний період, керуючись якими-то цілями, обмежити якісь дії на певній території. Це право держави. Вона керується законами, Конституцією. Але для цього повинні бути підстави. Я не знаю, чи були вони у Москві. Напевне Президент і Прем'єр-міністр мають якісь матеріали, я іх не маю.

А що я завжди кажу і хочу вам сказати. Що б не відбувалося, наші дії значною мірою залежать від Росії. Сьогодні, скажімо, у нас немає лісу. Ми з Б. Єльциним підписали Договір між Україною і Російською Федерацією. Газети ще й зараз фотографії друкують. Та біда в тому, що після цього - ні лісу, ні інших матеріалів. Найгірше складаються економічні відносини з Росією.

Кореспондент газети "Голос України": - Розкажіть, будь ласка, про перспективи зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних зв'язків.

Л. Кравчук: - У нас досить великі перспективи. Скажімо, ми зараз збираємося до Німеччини. Там маємо, якщо нас підтримає німецька сторона, підписати документ про наші наміри. Збираємося до Угорщини, де маємо підписати вже більш широкі документи на основі тих принципів, які були тут проголошені, коли до нас приїздив президент Гіонц.

У нас нині, без перебільшення, немає такого дня, щоб хтось не приїздив: чи то державні політики, чи ділові люди, чи бізнесмени, чи представники якихось компаній. Вони приїздять, і ми налагоджуємо з ними відносини.

Скажімо, приїхав президент Туреччини Озал, і ми підписали тут, у Києві, три документи. Відразу три. Такого, приміром, три роки тому не могло статися. Днями у нас був міністр закордонних справ Румунії. Найближчим часом чекаємо Президента Хорватії.

Отже, у нас надзвичайно широкі відносини, і вони постійно розширяються. Думаю, що і Президент Ніксон до нас приїхав також не випадково - просто познайомився із нами. Він відверто сказав, що доповість про ситуацію, яку він побачив, і Бушеві, і різним політичним партіям та групам. І це стане також певним поштовхом для наших відносин з іншими країнами.

Ми маємо намір відкрити ряд консульств. Вони будуть відкриватись у Києві й інших містах. Тобто ми не просто декларуємо свої бажання уйти, як кажуть, у європейський і світовий процес, а вже робимо в цьому напрямі конкретні кроки.

Кореспондент щотижневика "Союз": - Леоніде Макаровичу, розкажіть, якщо можливо, детальніше про перспективи розвитку горизонтальних зв'язків між

республіками.

Л. Кравчук: - Скажу відверто, у нас з тими республіками, з якими підписали договори, міцніють горизонтальні зв'язки. За винятком складностей з Росією, про які я вже говорив. Дуже складні процеси там ідуть, особливо процеси, пов'язані з автономізацією в Росії. Вони мають прийняти свій федераційний договір. Я на засіданнях Ради Федерації завжди відчуваю бажання автономних республік, що входять до Російської Федерації, зайняти зовсім інше місце в житті Росії. Але вони зіткнулися з дуже серйозними проблемами, і їм нелегко.

Що ж стосується, скажімо, зв'язків з Білорусією, Казахстаном, то вони хороші.

І з іншими республіками ці процеси йдуть, можна сказати, задовільно. Ми відчули, наскільки воно легше, коли не треба через когось третього, а можна прямо вирішувати питання. Але, розумієте, зв'язки там хороші, де є стабільність. Останнім часом, наприклад, дещо ускладнились економічні відносини з Молдавою. Теж основна причина - нестабільність у цій республіці.

Кореспондент газети "Радянська Україна": - Останнім часом робота Верховної Ради України йде в діловому руслі. Як ви відчуваєте, передбачаєте, чи вдаватиметься й надалі витримувати саме таку лінію? Бо труднощів на цьому шляху немало. Якщо ваше передчуття із знаком "плюс", то що вселяє таку надію?

Л. Кравчук: - У мене на сьогодні передчуття із знаком "плюс". Надію вселяє те, що все ж найбільш важливі документи політичного характеру, документи, які відкривають дорогу до більшої самостійності, до творення життя своїми руками, своїм розумом, ми прийняли Верховною Радою незалежно від наявності різних політичних партій, сил, блоків, більшості й меншини. Прийняли. І навіть такі складні документи, скажімо, як закони про зовнішньоекономічну діяльність, про митну службу, Верховна Рада прийняла в першому читанні. Прийняли вже й Закон про Національний банк.

Це великий крок на шляху до економічної самостійності, до вирішення питань нашої економічної структури. Бо, скажу відверто, ми повинні бути готові до всього. Ми не можемо сьогодні сидіти і чекати, коли щось десь станеться і коли це "десь" може перенестись до нас.

Але знову ж таки мушу повернутись до шахтарів. Зараз усі наші коксохімічні батареї працюють на найнижчому рівні: подовжується вдвічі процес хімічного коксування, щоб не зруйнувати батареї. Адже кожна з них - це практично цілий хімзавод вартістю 150 мільйонів карбованців. Десятки років довелося б поновлювати зруйноване. Це позначиться і на металургії. А найголовніше для нас - металургія та енергетика. Сьогодні в республіці дві галузі прибуткові - металургія та енергетика. Ми від них маємо навіть валюту. Уявіть собі, що все це через нестачу вугілля зупиниться. Звичайно, підвищення цін теж може викликати певну реакцію. Але дуже важливо, щоб люди розуміли ситуацію. Якщо не всі зрозуміють, то завтра можуть бути дані інші оцінки, статися інші політичні повороти. Але

прагнення наше шире. Ніхто не збирається гендлювати політичними формулами. Ми будемо відстоювати ті позиції, про які заявили.

Кореспондент Укрінформу: - Президент країни знає про ваші думки щодо суверенітету. Цікаво, як він їх оцінює і які у вас з ним відносини?

Л. Кравчук: - У мене з ним відносини такі, як належить. З повагою ставимось один до одного, слухаємо один одного. Хочу сказати, що інколи службова особа досить високого політичного рівня звикає не слухати нікого. А Михайло Сергійович, незважаючи на всі життєві труднощі, неймовірне політичне навантаження, знаходить можливість слухати. Це я дуже цінує.

Звачайно, ми не в усьому однаково думаємо, але це не означає, що ми є противниками чи щось інше. Я на Раді Федерації завжди висловлюю свою точку зору, кажу, що я за це голосувати не буду. "Ну й не голосуйте. Кожен голосує, як він хоче"...

Михайло Сергійович має свою точку зору, він прихильник, скажімо, оновленої Федерації. Це всім відомо. А я прихильник Союзу суверенних держав, і це також відомо. Я буду стояти на своєму, а він, напевно, теж стоятиме на своєму. А Верховна Рада України визначиться щодо цього остаточно. І ми матимемо документ, з яким повноважні представники Верховної Ради України будуть делеговані для того, щоб відстоювати його, як кажуть, від крапки до коми. Це нормально.

Прес-центр Секретаріату Верховної Ради УРСР.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АРМІЯ

На початку лютого цього року в Києві відбулася конференція "Внутрішня і міжнародна безпека України", в якій взяли участь представники влади України, офіцери Генерального штабу та Військової академії. Конференція опрацювала план утворення Української національної армії, яка повинна бути сформована протягом двох років.

У конференції, крім демократів, взяли також участь члени Президії Верховної Ради України і народні депутати, в тому і від парламентської комуністичної більшості. Понад половину учасників конференції становили військовослужбовці. Були присутні представники Генерального штабу, Київської противовітряної академії, інших вищих військових шкіл. Делегати були згідні в тому, що Україна повинна мати свою власну армію.

Під час конференції опрацювано поетапний план утворення збройних сил республіки. Перший етап (до літа 1991 року) буде присвячений створенню основ законодавства про армію. Спочатку будуть утворені спеціальні державні організації, які займатимуться військовими проблемами: Міністерство оборони України і парламентська комісія до справ відбудови збройних сил республіки. Парламент опрацює необхідне законодавство майбутньої армії, будуть схвалені закони про дійсну військову службу, про державну безпеку, про передачу українському урядові всіх військовопромислових підприємств, які розташовані на території республіки. Бюджет України на наступний рік буде доповнений витратами на формування професійної республіканської армії.

Згідно з планом, опрацюваним на конференції, створення української армії почнеться від утворення корпусу Національної гвардії. Відтак будуть утворені: повітряні війська, морські сили та органи державної безпеки.

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІВ

та інші печива випікає

Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських

— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel. 368-4235

366-7259

483 Bloor St.W.

922-5875

2199 Bloor St.W.

769-5020

УКРАЇНСЬКІ КОМП'ЮТЕРНІ ШРИФТИ

від фірми:

Compu Stream

Наша Українська Фірма з доволітнім досвідом, займається виготовленням різних комп'ютерних програм. Головна спеціальність це українськомовні редакторські програми. Тільки в нас за ціну машинки до писання зможете придбати систему, на якій будете здатні видавати книжки, журнали, писати статті, листи, тощо. Український інструктаж включений. Даємо три роки гарантії.

Адреса: P.O. BOX 309, Stn U, Toronto, Ont. M8Z 5P7
Тел.: (416) 726-0455 або (416) 252-8846 Адам Стець.

COMPLETE CATERING SERVICE.

Banquet Facilities (up to 500 persons)

UKRAINIAN CARAVAN
Restaurant Cabaret

5245 Dundas St. W. (at Kipling) • 231-7447

ISLINGTON, ONTARIO M9B 1A6

- ГОТУЄМО Й ДОСТАВЛЯЄМО РІЗНІ СМАЧНІ СТРАВИ НА ВЕСІЛЛЯ, ХРЕСТИНИ, ЗАБАВИ, ПОМИНКИ І НА ІНШІ ПРИЙНЯТТЯ;
- ПОВНА КУХОННА ОБСЛУГА;

Склад учасників конференції дає основу для того, що опрацьований під час цього форуму план утворення української армії буде справді реалізований.

За газ. "Наше слово"

З ЧИМ ЗАЛИШИТИ ЦЕНТР?

Вожді можуть спати спокійно. Мабуть, ще не один рік всі ми, навіть ті, хто вважає себе демократами, сповідатимемо большевизм. Тобто бачитимемо все і всіх навколо себе не інакше, як поділених на дві чіткі категорії - "біле-чорне", "наш-не наш". Ми виявилися хоча й трохи неслухняними, але кінець кінцем добрими учнями і продовжуємо бути одностайними - раніше в гаслах "Хай живе!", пізніше - "Ганьба!" й "Ні!". Іноді навіть складається враження, що дехто, ставлячи нас перед необхідністю сприйняття тієї чи іншої ідеї, але не допускаючи думки про те, що мислення, співставлення різних нюансів нам доступні, свідомо спрошує прийняття нами рішення, підсновуючи просту й ефектну відповідь: або "Так", або "Ні". Причому це робиться у повній відповідності до догматичної метафізики, яка офіційно піддавалася апофемі, а фактично стала філософською основою нашого "соціалістичного" буття.

Спробуймо ж відійти від стереотипів і мислити діалектично, тобто за законами, що враховують не тільки множинність та багатозначність всього сущого,

не тільки взаємозв'язок між формою та суттю, а й те, що ці форми та суть досить часто є цілком незалежні одна від одної.

Візьмімо конкретний приклад - ставлення до Союзного договору.

Для Центру, безумовно, немає більш важливого завдання, як примусити республіки погодитися з запропонованим ним проектом договору. Це для нього і в прямому, і в переносному розумінні - питання життя і смерті. Буде прийнятий той проект - буде й Центр з сотнями тисяч його функціонерів, не буде цього варіанту - не буде й іх. Тим і пояснюється затягість, мало не істеричність Кремля в намаганні довести собі, нам і Заходу, що відсутність договору - це шлях до розриву зв'язків між республіками й націями, шлях до поглиблення економічного й політичного хаосу, появи нових 15 ядерних держав і т.п.

З огляду на це Захід, занепокоєний можливістю різкої зміни військової рівноваги, однозначно підтримує Горбачова в намаганнях зберегти СРСР як нині існуючу структуру.

Досить цікава зараз позиція у керівництва КПУ та більшості Верховної Ради республіки. На мій погляд, неправі ті, хто вважає, що вона ідентична позиції Центру. З одного боку комуністичне керівництво

ПОДАРУЙТЕ ІМ АВТО

За посередництвом фірми ЛАДА КАНАДА Інк. тепер можете купити або подарувати своїм рідним і приятелям на Україні новий автомобіль прямо з Запорізького або Луцького автозаводу!

Великий Запорізький автозавод ЗАЗ виробляє понад 100,000 легкових автомобілів річно та всі запасні частини для них. Від часу появи перших мініавтомобілів марки «Запорожець» в 1960 році, до нинішньої модерної комфортабельної ТАВРІЇ ЗАЗ-1102 (з передньою передачею) пролягла довга дорога постійних технічних удосконалень.

ЦІНА \$6996.00

1790 ALBION ROAD, REXDALE, ONTARIO M9V 4J8
Tel.: (416) 748-2100 Fax: (416) 748-2107 Telex: 06-989241

ЦІНА \$5994.00

Крім нових авт типу ТАВРІЯ, наша фірма доставляє також спеціально сильні автомобілі (джипи) Луцького заводу ЛуАЗ-969A, з передачею на всі чотири колеса, що дослісовані до перевозження пасажирів і тягарів по нерівних полях і дорогах.

Ці автомобілі в повній перевірені, забезпечені від ржі, гарантовані, економічні і недорогі!

Обіцяємо доставу напротягі з двох місяців прямо з заводу!

За повнішими інформаціями телефонуйте, пишіть, або зголошуйтесь на таку адресу:

LADA CANADA INC

В НАС ВИ ТАКОЖ МОЖЕТЕ ЗАМОВИТИ ТАКІ АВТА ЯК «ЛАДА», «НІВА», «САМАРА»,
ЩО БУДУТЬ ВИДАНІ В ЛЕНІНГРАДІ.

України проти сепаратизму, відокремлення від інших республік, але водночас воно вже не хоче бути керованим з Москви, поступатися принципами Декларації про державний суверенітет, за яку воно також голосувало. Побоювання диктату з боку Кремля, безумовно, посилилися після ультимативного указу Горбачова щодо Молдови, згідно з яким Верховна Рада цієї республіки змушені була відмовитись від ряду своїх попередніх рішень.

Рух, УРП, "зелені", інші опозиційні партії та угруповання висловлюються беззастережно проти підписання Союзного договору, розглядаючи його як нічим не прикриту спробу зберегти тоталітарну імперію, в якій і надалі республіки лишатимуться фактично адміністративно-територіальними одиницями "единой и неделимой".

Але спробуймо подивитись на цю проблему, так би мовили, не "в лоб", а збоку. Чому б нам в інтересах справи не підтримати форму, запропоновану Центром і при цьому абсолютно змінити її зміст? Тим більше, що Кремль рекламує саме форму - "Союзний договір", а не його імперську суть. Чому б не сказати "Так!" Союзному договору, але щоб це "так", по-перше, перекреслило домагання зберегти централістську структуру, і, по-друге, забезпечило б реальну незалежність України?

На мій погляд, Верховна Рада України могла б це зробити, при цьому максимально поєднавши інтереси всіх представлених вище сторін. Як цього досягти? Насамперед, якомога швидше запросити Президентів або Голов Верховних Рад союзних республік (включаючи Прибалтійські, Грузію та Вірменію) до Києва "для багатосторонньої робочої наради з проблем співпраці між республіками". Це було б цілком логічно й природно з огляду на вже укладені двосторонні угоди.

Результатом цієї наради повинне стати підписання... "Союзного договору (саме так!" про військово-політичну, економічну та гуманітарну співдружність". Одним з можливих і цілком прийнятних, на мій погляд, проектів такого договору є варіант, розроблений групою українських вчених і опублікований в "Літературній Україні" від 20 грудня 1990 року.

У цьому міждержавному договорі мали б бути зафіксовані такі позиції: взаємне визнання незалежності всіх країн-учасниць, їх відповідних Декларацій, розвиток взаємовідносин згідно з укладеними двосторонніми угодами, визнання існуючих кордонів, гарантування прав меншостей у країнах-учасницях, має бути також створене Спільне командування Стратегічними збройними силами, очолити яке доцільно запропонувати М. Горбачову. Спеціальний механізм має гарантувати використання цих сил тільки в разі зовнішньої агресії та згоди всіх країн-учасниць. Договір повинен бути відкітким для нових членів, які забажають до нього приєднатися, а також вільним для виходу будь-якого участника за його власним рішенням.

Такий документ може передбачати створення Ради Співдружності - координуючого органу, який складається з Президентів або Голов Верховних Рад країн-учасниць, та Головнокомандуючого СЗС і періодично та почергово збирається в столицях союзних держав.

Особливо важливим є два моменти. Угода абсолютно однозначно не повинна містити навіть згадки про можливість створення якоїсь централізованої керуючої структури - тільки консультації та координація дій ні від кого незалежних держав. Взаємне визнання незалежності покладе край не зовсім зрозумілій ситуації, коли республіки, що проголосили себе незалежними, разом з тим буквально виaproшують якесь визнання цього суверенітету в того, хто вмре, а не зробить цього, - Центру.

При належній оперативній та ефективній підготувці парламентів республік Центр не зможе протистояти реалізації цієї ідеї, адже, по-перше, укладатиметься саме омріяний ним Союзний договір, а, по-друге, його концепція практично не суперечить положенням постанови З'їзду народних депутатів СРСР від 25.12.1990 р. "Про загальну концепцію Союзного договору та порядок його укладення".

Що дасть втілення такої пропозиції?

По-перше, заспокоїть Захід, бо забезпечить внутрішню стабільність та збереження військово-стратегічного "статус-кво".

По-друге, закладе основу для консолідації всіх політичних сил у республіках для подальшого еволюційного розвитку їх молодих демократій.

По-третє, автоматично відсуне вбік нинішній Центр з його структурами, але разом з тим збереже геополітичну значимість Горбачова.

І нарешті, доведе безпідставність докорів противникам унітарної держави в руйнації зв'язків між республіками.

Ми повинні бути відповідальними і пильними, як ніколи. Загальна криза в імперії поглибується. І в сил, про які говорив Е. Шеварднадзе у своєму останньому виступі, починають "свербіти руки". Якщо ми не будемо далекоглядними й гнучкими, історія може знову повернутися назад.

Від редакції: Матеріял підготовлений автором на основі його виступу на науково-практичній конференції "Рух і Союзний договір", що відбулася наприкінці минулого року в Києві, але думки тут висловлені ще актуальні нині. Павло Жовніренко економіст. Недавно перебував він у Канаді і ми познайомились під час його виступу на вечорі у пам'ять Василя Стуса.

**НЕ ЗАБУДЬТЕ ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ СВОЄЧАСНО!
РІК І МІСЯЦЬ ПОКАЗАНІ
НА ВАШІЙ АДРЕСІ!**

ЛЮДИ - ПОДІЇ - КОМЕНТАРІ

Петро ОДАРЧЕНКО

ІНТЕРВ'Ю З ІСИДОРОЮ КОСАЧ-БОРИСОВОЮ

30 квітня 1971 року, Вашингтон. Сьогодні для мене дуже знаменний день: завітала сестра Лесі Українки пані Ісидора Петрівна Косач-Борисова. Вітаємо Вас у нашій хаті і просимо розповісти дещо про своє життя.

І.П.: - Дякую Вам, Петре Васильовичу, за Ваше ласкаве слово до мене. Вам цікаво знати те з мого життя, що в якісь мірі стосується до Лесі, я так думаю. Я розкажу з моєї біографії ті сторінки, в яких видно ставлення Лесі до своїх сестер, до батьків, і взагалі до оточення. Я скажу, з якого віку я можу згадувати про Лесю. Різниця між нами дуже велика у віці, бо Леся - друга дитина в родині, а я - шоста. Різниця у віці між нами - сімнадцять років. Про дитинство Лесі я можу згадувати лише те, що я чула від старших, від тіток, від братів, а вже те, що я пам'ятаю зі свого дитинства, то вже Леся доросла була. І власне Леся в моєму житті із нас п'ятьох її сестер і братів, була сестрою, з якою мое життя було найбільше пов'язане. Буквально, можу сказати, що я завдячу життям Лесі: три рази - два рази безпосередньо, а третій раз її ім'я врятувало мое життя.

От перший раз я хворіла маленькою дифтеритом у тяжкій формі. Тоді ще не було сироватки від дифтериту. Тоді від дифтериту вмирали діти майже дев'яносто відсотків. А то була власне епідемія. Леся доглядала мене і виконувала все, що лікар казав. Один лікар одмовився лікувати. Як на потіху мами, каже: "Та що ви розпачуєте, у вас же шестero дітей". Мама його просто прогнала. А потім, привезли іншого лікаря - військового. Все, що він казав, Леся виконувала.

Це перший раз. Другий раз - всіх нас, дітей, рано не віддавали до гімназії, бо гімназія була російська, і мама не хотіла віддавати нас. Леся через свою хворобу

ніколи ні в якій школі не вчилася, а зрештою була освіченішою від нас усіх, без школи. Старшого брата Михайла до п'ятої класи теж дома вчили, а потім із п'ятої класи він вчився і скінчив школу із срібною медалею, він був дуже талановитий, і він тридцятичотирилітнім помер. Його дисертація була на тему "Ікс проміння". Праця Рентгена в той час ще не була опублікована. І Міша не знов, що Рентген працює над цим. Одночасно були однакові винаходи. Він сконструював апарат і він зняв руку цим апаратом, і перстень на руці, і кістки видно було. А тоді ще Рентген тільки працював у своїй лабораторії. Так що винахід був одночасний. Сестра Ольга, що на шість років була молодша (від Михайла) скінчила вищу освіту лікарську, сестра Оксана не кінчила консерваторії, але вчилася на інженера. Микола скінчив сільськогосподарський інститут, Київський політехнічний інститут. Я так само, закінчивши гімназію - жінок тоді ще не приймали у політехнікум - поїхала на сільськогосподарські курси в Петербург - там вступила на агрономічні курси, бо одні тільки були на цілу Росію. Весною скінчила гімназію, а осінню поїхала в Петербург. А це була осінь 1905 року, себто якраз тоді була революція. Удень я ходила на курси, а в другу половину дня на всіх мітингах. Тоді я випила невської води, бо на тих мітингах було завжди гаряче, - а невська вода, відомо, мала бактерії черевного тифу. І от я захворіла тифом і дуже в тяжкій формі. Пані, в якої я жила в мешканні, подала телеграму до Києва. Леся сказала, що вона поїде мене доглядати. І поїхала. А тоді почався всеросійський страйк - ні потяги не ходили, ні листування не було, нічого. Дуже наші там переживали: чи Леся доїхала, що з нею. Але все скінчилося добре. Леся доглядала мене, робила все, що потрібно було. І я видужала. Тоді Леся зо мною поїхала до Києва. Це було другий раз.

А тертий раз - уже по смерті Лесиній - була ежовщина в 1937 році, коли заарештували й мене.

П.О.: - А де ви працювали тоді?

І.П.: - В інституті я тоді вже була асистентом ботаніки. Тоді все по шаблону робилося: зразу казали всім, хто тут тоді був, щоб клали свої пашпорти, а тоді

- Спальні
- Іdalyni
- Вітальні
- Домашні прилади
- Матраци
- Софи
- Декоративні вироби

1995 Dundas St. E., Mississauga, Ont.

(1 km W. of Hwy 427) Tel. 624-4411

Власники запрошуєть Вас відвідати найбільшу в світі українську крамницю меблів і домашнього устаткування. Приязна атмосфера. Недорогі ціни.

роблять трус. Того, кого заарештовують, забирають у нього пашпорт. Кого ж залишають, тому повертають пашпорт. Як прийшли мене арештовувати, - а мого чоловіка ще раніше заарештовували, він заарештований був 1930 року, а повернувся із заслання 1935 року - отже у той час він був дома, - отже і я, і він думали, що то вже прийшли по його душу - і він свій пашпорт поклав. Я йому ще перед тим казала: - "вийджаї куди-небудь", але ж куди втечеш. Він вважав, що краще вже хай його арештовують, бо найбільшою мукою було - а це і в мене була думка, що може ще й дочку... Оце мене найбільше гнітило, коли я була на засланні.

П.О.: - *A в чому вас тоді обвинувачували?*

І.П.: - Мене запитували: "Признавайтесь у ваших "контрреволюціонних діях". Оце кожному тоді давали таке запитання.

П.О.: - *Скільки місяців тривало слідство?*

І.П.: - Заарештували мене на початку вересня, а в етап повезли 31 січня. Вироки були тоді також по трафарету - "Особое Совещание" в Москві від числа такого постановило - далі цілий список осіб і проти кожного написано, на скільки років. Це оголошується під час слідства.

П.О.: - *На скільки років вас засудили?*

І.П.: - На всім років.

П.О.: - *A яке ж обвинувачення було?*

ВЕЛИКИЙ ВИБІР
НАЙНОВІШИХ ЖІНОЧИХ
МОДНИХ ОДЯГІВ

DANYA

FASHION SHOPPE

2378 BLOOR STREET W.
TORONTO, ONT., M6S 1P4
Телефон: 766-4511

ГОВОРIMO ПО-УКРАЇНСЬКИ

CONSULTEC LTD.

consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2126 Telex: 06-984797

Інж. ЮРІЙ А. ОХРИМ

Президент

• Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу. • Виконує всі фази плянування, будови і перевірки більших індустріальних проектів у Канаді, США та в інших частинах світу.

І.П.: - Стаття 54-10.

П.О.: - *Агітація?*

І.П.: - Так, агітація. Ні про яку агітацію навіть і розмови не було, а тільки: "Признавайтесь в ваших контрреволюціонних діях". А я ім кажу, що я ніяких "контрреволюціонних дій" не совершила". Ну, очевидно, так всі відповідають, вони наперед знають, що так будуть відповідати. І я не знаю, для чого ця комедія людей мучить, вони ж можуть що вгодно написати.

П.О.: - *A де ви були, й які умови там були у тому таборі?*

І.П.: - Ну, умови, звичайно, дуже погані. Якби я не отримувала посилок од сестри ж і од дочки, мабуть би не вижила й тих двох років. Фактично від голодування люди там умирали страшенно... Мушу сказати, що то був час єжовщини, коли чоловіків-в'язнів усіх били, а жінок чомусь - не знаю, який у них був принцип, - деяких били, а деяких ні. Мене, слава Богу, не били. Бо я так собі й рішила, якщо будуть бить, то я перше, що буде під рукою..., то, по крайній мірі хоч кину в нього, бо все рівно пропадати. І через те, як мене вводили до слідчого, то я завжди дивилась, де є щонебудь важке - якенебудь преспап'є важке, і я сідала так, щоб мені сподружно було. Я знала, що я не можу захиститися. Але я розрахувала, що хоч один раз бахну його.

П.О.: - *A які були умови життя в тюрмі?*

І.П.: - Страшена тіснота! Така була тіснота, що найменше нас бувало в камері сто дванадцять душ, то найменше.

П.О.: - *A камера на скільки осіб була розрахована?*

І.П.: - Камера була розрахована на 24 особи, а нас було не менше ста двадцяти душ. Спали ми на койках. На кожну койку приходилося не менше чотирьох. Ми так лягали: валетом. По двоє. Скутившись, сиділи між койками. Сиділи по кілька годин двоє, а потім інші двоє.

В камері було дуже прикро, бо через те, що то був винахід - казали тоді - Єжова так звані "намордники", повішені на вікнах, так що ми завжди були у півтімі, соняшного повітря не попадало ніколи. І зверху, і по боках вікно було закрите жерстю, так що світ тільки той попадав, що знизу а прямого проміння не попадало. І через те, коли нас виводили на так звану "прогулянку", так тоді якось моторошно бувало. Гляну: мерці ходять. Очевидно і я так само виглядала. Білі якісь такі, жовті, специфічний такий вигляд людини, яка ніколи на сонці не була...

Кожен уже зінав, що на волю він не піде - бо за всі п'ять місяців перебування в тюрмі тільки дві вийшли на волю, і то одна була підсаджена, полька, якась артистка з трупи польської.

П.О.: - *A в таборі які були умови?*

І.П.: - В етапі ми страшенно змучилися: і їсти нічого було, але ми всі раді були, що вже будемо на сонці - на волю кожен зінав, що не вийде - хотілося хоч і з тюрми вийти. Отже ще загадала я: коли ви сидите там, ви не знаєте, чи вишлють вас, як вишлють, а цей вирок самий на скільки років та це читається вже

перед тим, як вас уже пакують у ті етапні вагони. Так само і чоловікам, і жінкам. Скликають етапних вниз, де між іншим за царату давались побачення - за советів не було ніяких ні передач, ні побачень - бувало часами "лавочка" називалось, себто в камеру приходив з великим кошиком, і можна було купувати, якщо в кого були гроші - там забирали гроші, на руки не давали. А як в етапі їхати, то ті гроші, якщо в кого були, то давалися на руки. Спеціально для того, щоб тії гроші забирали, бо ми їхали разом із уголовниками, урками всячими. Але у нас урки шанувалися, бо їх було тільки чотири, а решта всі були "ка-ери", контрреволюціонери. Так що в нас не поодбирали гроші.

П.О.: - В якому таборі ви були?

І.П.: - Нас привели вниз - у велике приміщення, розділене на дві частини, за царських часів там давалися побачення, по один бік були ті, що приходять на побачення, а по другій - в'язні. А тепер було так - по один бік були чоловіки, а по другий - жінки. І назагал нас було триста з чимсь, викликаних на цей етап. Прийшов до нас начальник тюрми і прочитав, на скільки років "Особое Совещание" засудило кожного з нас. З усього етапу - більше ніж 300 душ - було тільки чотири, засуджених на вісім років, я в числі тих чотирьох, а інші дістали по 10 років. А менших строків ні в кого не було. І куди висилають - не кажуть. Навіть у тих умовах, коли ні кому не до сміху було, ми таки всі засміялися. Коли цей високого росту начальник тюрми стойть і читає, а маленького росту і після тюремного сидіння з півроку така змучена й знесилена моя знайома приятелька - ми ж ото сиділи з нею разом - асистентка кафедри хімії з технологічного інституту так вона підскакує до нього і з кулаками, як щеняtkо маленьке, проти такого колоса і каже: "Куди висилаєте?" А той каже: "Я этого не могу вам сказать". А вона: "Как это так? Сылаете людей на десять лет - вона мала десять - и не говорите даже куда! Что это такое?" І з кулаками до нього. Отепер може й чудно кому, слухаючи таке, а тоді ми всі розсміялися. Перед тією жінкою він щось відчув, і він так повернувся і спиною, спиною і вийшов. Ну, звичайно, не сказав. Але звідкись - може від конвоя - а чоловіки вже знали, і вони написали рукою на повітрі "Онеглаг". Так я піднялася на дусі. Я боялась, бо попередні ці етапи, то всі йшли в Караганду. Ну я думала, що я попаду в Караганду, а в мене серце вже хворе було - жару погано переносило, то думала, що там мені буде кінець. А як почула "Онеглаг", то думаю: "Еге ще житиму", бо на півночі хоч жари не буде.

Та оказалось, що то ще дуже далеко і цілий такий ключ тих таборів. Із Києва до того "Онеглага" не більше й не менше як одинадцять день. Ну тяжко, звичайно, тяжко було їхати, а потім із станції Харварская нас попакували в такі дивні, як їх назвать сани не сани, на полозах, але стояли там цілі домики і в ті домики впрягли трактори. Мало-помалу без усякої дороги по тих снігах - це ж перше лютого було - ні це одинадцяте лютого було, одинадцять день ми їхали, а вивезли нас тридцять первого січня, так що

морози там страшенні і сніги неймовірні, дороги ніякої там нема. І отак по снігу тягнуть. Багато хто з чоловіків вискачував і йшов поруч з охороною, бо сидіти так нерухомо в тому ящику тяжко було...

(Закінчення в наступному числі)

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНЦІВ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

Шановні земляки (брати і сестри)!

У Комісії Верховної Ради УРСР з питань державного суверенітету, міжреспубліканських і міжнаціональних відносин створена підкомісія зв'язків з українцями, які проживають за межами УРСР.

Ми були б Вам дуже вдячні, шановні земляки, коли б Ви повідомили нам свої адреси та коротко описали стан українського, освітнього, громадсько-політичного життя українців у Вашому регіоні. Надіємося, що наші контакти стануть корисними Вам і нам та допоможуть становленню повноцінного культурного, освітнього та громадського життя українських громад поза межами України.

Наша адреса:

252019, Українська РСР, м. Київ-19, вул. Кірова, 5, Верховна Рада УРСР, Комісія з питань державного суверенітету, міжреспубліканських і міжнаціональних відносин, Гориню Михайлові Миколайовичу.

ОГОЛОШЕННЯ

На книжковому ринку появився роман Євгена Слонівського «На руїнах минулого» в трьох томах (разом 820 стор.), виданий, під маркою Об'єднання Українських Письменників «Слово», видавництвом «Еlefант» в 1990 р. Всі томи добре опрашені в м'яку обкладинку міцного паперу. Перший том висвітлює громадянську війну в Україні. В цьому ж томі надруковані дві прихильні рецензії: 1/ Митрон. Гларіона, 2/ Проф. А. Степового; 2-ий том пов'язаний з перебігом подій доби НЕП-у; 3-ий том присвячений повстансько-визвольній боротьбі укр. народу та її розгромові більшовиками. Ціна трьох томів: \$42.00 (канадських), включно з пересилкою для канадців, а для інших країн \$42.00 в американській валюті.

Звертатись на адресу:

Elephant Publications,
1111 Davis Drive, Suite G5-117
Newmarket, Ontario,
Canada L3Y 4P5.

ВСЕ ЖИТТЯ - ТУГА ЗА ВІТЧИЗНОЮ

21-го січня 1991 р. помер у Регенсбурзі (Німеччина) передплатник і жертводавець "Нових Днів" Юрій Федорович Вовк. Він син відомого українського вченого Федора Кіндратовича Вовка. Народився Юрій у Парижі (Франція) 29-го листопада 1901 р. В переданих В. Огородником архівах Ю. Вовка є й спогади життєпис про славного батька.

У спогадах про свою сестру Галину Федорівну (1896-1966), вона народилася так само в Парижі, Ю.Ф. Вовк записав, що їхній батько одружився з їхньою матір'ю Олександрою Юрівною Раммельмейер 1891 р. на еміграції. В червні 1902 р. мати О.Ю. Вовк з двома дітьми переїхала в село Манилівка (біля Кременчука) в садибу поміщиці Олександри Орловської, - для підготовки двох дівчаток до вступу в гімназію. Орловську знала Олександра Ю. Вовк ще з часів вчителювання в Кременчуці. До речі, батько Олександри Юрівни німець-учитель, але сама вона довший час жила в Києві, Кременчуці, й досконало знала українську мову, народні звичаї й почувала себе українкою, хоча і народилася у Вільні (Литва). Але в чому ж полягає причина, що їхні діти народилися на еміграції?

Батько Галини й Юрка - Федір Кіндратович у дитячі роки перебував серед селянства й по закінченні Ніженської гімназії був уже свідомим українцем. Студіючи в Київському університеті, він був членом Старої Української Громади, а отже був не лише знайомим із її головою Володимиrom Б. Антоновичем, а був також учнем його в громадських та політичних справах, приятелем, послідовником, бо вивчав у В.Б. Антоновича археологію та під його керівництвом брав участь в археологічних експедиціях. У тій же Громаді Федір Кіндратович був близький із Михайлom Драгомановим, П. Житецьким, О. Русовим, Я. Шульгиним... Після закриття, як гласив Емський указ про заборону української мови, "Південно-західнього відділу імператорського російського географічного товариства", Стара Громада післала Ф.К. Вовка в Женеву (Швейцарія) на допомогу М. Драгоманову в видавничій праці. Наприкінці 1878 р. Ф. Вовк повернувся в Київ, але через фальшивий, провокаційний донос у поліцію, він восени 1879 р. мусив тікати знову закордон. Таким чином він пробув на еміграції 17 років, присвячуючись етнографії, археологічним колекціям музеїв Женеви, Берну, Цюриху, Відня, Парижу, Італії.

Федір Кіндратович скучав за дітьми та дружиною і в травні 1905 р. він викликав їх до Львова (тобто в Австро-Угорщину). Погостювавши у Львові в Грушевських, у Франка, - всією сім'єю переїхали до с. Гребенова біля Тухлі, бо в цих місцевостях Федір Кіндратович із своїми помічниками збирав етнографічний і антропологічний матеріал. Уже з Коломої

Федір Вовк, 1906 р. або пізніше.

родина Вовк переїхала в Петербург, де Федір Кіндратович працював у російському музеї, намагаючись організувати при ньому українську частину етнографічного відділу, бо на той час Вовк уже виклопотав собі в царської влади "помилування".

У 1908 р. Ф.К. Вовк перевіз із Парижу свою багату бібліотеку, яку потім поповнював. Крім фахової літератури, в ній чимало було ватеріалів до історії України й такі видання, як комплекти газети "Рада", журналів "Киевская старина", "Украинская жизнь", "Літературно-науковий вісник". Як у приміщенні родини Вовк, так і в інших українців Петербургу збиралися члени Української Громади. На переломі 1906-1907 рр. в приміщенні О.О. Русова було влаштовано українську недільну школу для дітей членів петербурзької Української Громади, яку відвідували й діти Вовка. В 1912 р. Юрка Вовка віддали на науку в гімназію.

Рада Петроградського університету 28-го грудня 1917 р. присудила Ф.К. Вовкові вчений ступінь доктора географії й антропології honoris causa, а згодом його обирають професором Київського університету на катедрі географії й антропології та запрошуєть узяти участь в організації Української Академії Наук. У цей час Юрко відвідував уже сьому класу гімназії. Федір Кіндратович одержав на себе і на родину в українському консуляті в Петрограді посвідки про українське громадянство і вперше замість "Волков" було записано їхнє прізвище Вовк.

Річ бо в тім, що дід Юрка Кіндрат Матвійович Вовк (1794-1880) народжений у Зіньківському повіті на Полтавщині в козацькій родині. Ще бувши дитиною, їхню родину вивезли в Крим і записали "державними селянами". Парубком Кіндрата Матвійовича забрали в солдати і там з Вовка переписали на "Волков". З московського війська Кіндрат Матвійович дезертирував. Та москвини знову готовалися до війни з Туреччиною і потребували солдатів, а тому проголосили амнестію. Кіндрат Матвійович, по переховуванні, повернувся у військо і дослужився до офіцерської ранги, залишаючись таки "Волковим". Щойно ново-

Юрій Ф. Вовк (Фото з 1951 р.).

постала Українська Держава повернула його синові Федорові та онукам Галині й Юркові прадідівське прізвище Вовк.

Ще в часи поневірнян закордоном, на еміграції, здоров'я Ф.К. Вовка надщербилося. Потім гнилий, нездоровий клімат Петрограда і надмірна праця (крім праці в музеї, він читав лекції в університеті, редактував видання, старався не переривати зв'язків із французькими, італійськими й швейцарськими антропологами), а до того від 1915 р. додалася нестача харчів у Петрограді зовсім ослабили здоров'я Федора Кіндратовича. Вибравшись із дочкою і сином із Петрограда на Україну 11-го червня 1918 р., він уже не доїхав на Батьківщину. Федір К. Вовк помер 29-го червня 1918 р. в білоруському містечку Жлобин над Дніпром і там похованій на кладовищі. Його поховали дочка Галина та син Юрко, а матері Олександри Юріївні вони привезли у Псарівку на Чернігівщині сумну вістку.

Втрьох по Десні пароплавом вони виїхали в Київ, де притулок та моральну і матеріальну допомогу дала ім Любов Миколаївна Шульгина, а потім допоміг ім учень батька Олександер Гавrilovich Alešo. Юрій Федорович Вовк у своїх спогадах записав: "Всій родині Шульгинів і Романові Августиновичу Іщукові ми багато зобов'язані, бо вони навчили нас доброї української мови й не раз подавали нам всілякої допомоги. "В залишених Юрієм Федоровичем архівах є вирізки з "Українських вістей" (Новий Ульм) ч. 13(1387) за 27-го березня 1960 р. та "Українського слова" (Париж) чч. 958 і 959 про смерть колишнього спершу заступника міністра, а пізніше міністра закордонних справ першого українського кабінету Олександра Яковlevича Шульгина. Як Олександра Ю. Вовк з дочкою і сином прибули до Любови М. Шульгин - вона була в жалобі, бо її син Володимир Я. Шульгин загинув під Крутами. Старший же її син О.Я. Шульгин був у той час послом української гетьманської держави в Софії (Болгарія).

У Києві Юрій Федорович закінчив другу українську гімназію (в ній зокрема наполягав на українській мові, історії й літературі за С. Єфремовим) і пішов, за порадою Олександра С. Грушевського (брата М.С. Грушевського), студіювати на фізико-математичному факультеті в Київському

UKRAINIAN Credit Union

Українська Кредитова Спілка

"Наше завдання допомагати Вам, Вашій родині й нашій громаді!"

Користайте з наших фінансових услуг

● офіруємо:

- українську "MASTERCARD"
- телетрансакції за посередництвом "Українського Дотику"
- автокасирі в майже кожному відділі

ВІДДІЛИ УКСПІЛКИ:

295 College St., Toronto	922-1402
2397 Bloor St. W., Toronto	762-6961
225 The East Mall, Etobicoke	233-1254
3635 Cawthra Rd., Missisauga	272-0468
247 Adelaide St. S., London	649-1671
38 Jackson Avenue, Oshawa	571-4777
1093 Ottawa St., Windsor	256-2955

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623 або 231-6739

ПРИЄМНЕ І ВИГДНЕ ПРИМИЩЕННЯ НА ВСЯКІ ОКАЗІЇ

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви, в наших або інших залах.

БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!

університеті, якого большевики закрили в 1920 р.

Всі троє Вовк у ті часи дуже бідували. Першим влаштувався в с. Вільхівець Юрко Федорович учителювати в старших клясах, а потім його мати (чужинецькі мови) і сестра (природознавство). Вчителював Юрко до 1922 р., тобто поки його не взяли до червоного війська і післали в Кавказьку червону армію, яка стаціонувала в Кутаїсі (Грузія) рядовим солдатом. Умови тієї "служби" були гірші з гірших. Тут намагалися віддати Юрка Вовка в школу "червоних командирів", а він візьми і підтримай незадоволення мобілізованих солдатів. Таким чином Ю. Вовк "здискредитував себе політично", до того ж через поразку українського національно-визвольного руху в нього посилилася депресія. 22-24-го листопада

1923 р. виїзна сесія військового трибуналу окремої Кавказької червоної армії засудила Ю. Вовка за "антисоветську агітацію" на три роки ув'язнення та п'ять років позбавлення прав. Ув'язнення Ю. Вовк відбував у Новочеркаському (на Дону).

Внаслідок амністії Ю. Вовка 14-го січня 1925 р. дотерміново умовно звільнили з ув'язнення. Він повернувся у Київ. У 1927 р. Ю. Вовк виклопотав собі відновлення прав і в 1928 р. він розпочав студії у вищій школі, одночасно працюючи за малу платню штатним співпрацівником у Всесвітній бібліотеці України, де працювала бібліотекаркою його сестра Галина від 1923 р.

В кінці 1928 р. вийшла в світ бібліографія творів Ф.К. Вовка, яку склала його дочка Галина. Ця бібліографія пізніше допомогла Галині Й Юркові Вовк написати спогади-життєпис свого батька антрополога. Юрій Вовк у спогадах про свою сестру так записав:

"...Останньою подією у житті Галини було складення життєпису нашого батька. Ми все чekали, що за це візьметься хтось компетентніший від нас. Наблизилися 50-ті роковини з дня смерті нашого батька. До того ж в Енциклопедії Українознавства з'явилася коротка стаття про батька - скомпонована невдало на підставі недостатніх джерел. Відразу Галина хотіла подати поправки і доповнення до тієї статті. Але їх набралося так багато, що ми вирішили скласти цілий життєпис..." Рукопис цього життєпису Ф.К. Вовка разом із бібліографією його праць переслано на збереження в Український музей УВАН в Нью-Йорку. Бо підсоветські видання про наукову працю Ф.К. Вовка так само грішать неточностями.

В життєписі Ф.К. Вовка говориться і про Мізинь, тобто розкопки на Чернігівщині. Юрій Вовк переписувався із проф. П. Курінним у Мюнхені. В листі до Ю. Вовка з 22-го грудня 1958 р. проф. П. Курінний пише:

"Я радо готовий Вам допомогти в розшукуванні літератури про палеолітичне селище в Мізині, яке так сенсаційно відкрив і досліджував Ваш високозаслужений і шанований батько... Українська Академія Наук нераз старалася відновити досліди мізинського палеолітичного селища. Кілька разів висилали ми на дослідження до Мізиня проф. М. Я. Рудинського. Він зробив цінні розвідки в околицях Мізиня на річці См'ячці й видрукував кілька цінних звітів. Крім того, провів був розкопи біля церкви і садиби селянина Кошеля, щоби з'ясувати, в яких умовах був знайдений знаменитий орнаментований браслет... В минулих роках, вже після війни, Інститут археології в Києві знову зробив спроби перевести розкопи в Мізині. З газетних повідомлень я знаю, що при цих розкопах знову був знайдений кусок браслету з мамутової кістки. Тут, на еміграції, перебуває д-р Левко Чикаленко, який працює тепер в Нью-Йорку..., який брав участь у розкопах Вашого батька з метою публікації матеріалів про розкопи. Ми від Української Вільної Академії Наук виготовили йому коштовні кліше зі всіх мізинських знахідок Вашого покійного батька..."

В листі до Ю. Вовка з 12-го січня 1959 р. проф. П. Курінний уточнює: "...Дякую за отриману до листа статтю д-ра Майнгарда... Майнгард помилляється, коли передає той класичний Мізинь, який визначив абсолютно вірно ще бл. пам. Хведір Кіндратович як типовий "Маделен". Спроба вважати Мізинь орініакським зробив п. Борисковський, - добрий советський модерний передісторик. Але його аргументи все ж не переконливі..."

Юрій Федорович у 1931 р. закінчив Київський інститут залізничного транспорту з дипломом інженера-економіста. Але працювати йому за цим фахом в Україні не дали. Його післали в Читу Східно-Сибірського краю в розпорядження управи Забайкальської залізниці. Там він був на посаді економіста до 1934 р., повернувшись тоді в Київ. Тут він одержав працю тимчасового позаштатного співробітника-економіста. Так "тимчасово" він пропрацював два роки, бо в 1936 р. докопалися, що Ю. Вовк "класово ворожий елемент" і звільнili його з праці. Далі він не міг вже мати праці за своїм фахом, бо вороже наставлення до людини система проштемплювала Ю. Вовка "неблагонадійним". У 1936-1939 рр. він працював некваліфікованим робітником металістом, а потім аж до вибуху війни між німецькими націоналістами та російськими комуністами, тобто до гітлерівської окупації в 1941 р., мав посаду статистика в управі Українського товариства глухо-німих. Так і залишився Ю. Вовк працювати на фабриці того ж товариства глухо-німих до вересня 1943 р., коли та вже як "фольксдойчера" (по матері, яка померла в 1942 р.) разом із іншими, його і Галину Федорівну вивезли в Німеччину.

Від 1944 по 1945 р. Ю. Вовк працював чорноробом у маєтку Гелькоффен біля Регенсбургу. Місцеві німці "фольксдойчерів" недолюблювали й поводилися з ними грубо. По закінченні війни "фольксдойчарам" просто запропонували повернутися в СССР. І Галина та Юрій Вовк знайшли притулок в ДіПі таборі Ново-Ульмівських казарм. Галина й Юрій Вовк намагалися вийти до США, але їх не прийняли на еміграцію, бо вони народжені у Франції. Тоді вони в 1951 р. одержали німецьке громадянство й оселилися в Регенсбурзі, де й дожили обоє до останніх своїх годин.

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ
І КОРИСНУ ПОСЛУГУ
СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИЯТЕЛЯМ,
ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЯК ПОДАРУНОК
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

ЮРІЙ ПОВСТЕНКО (1926 - 11.5.1991)

Помер Юрій Олексійович Повстенко - син відомого українського архітектора й мистецтвознавця та й сам барвиста постать в українському еміграційному житті. Він був добрим знавцем культурних течій і подій, жив ними, піддавав критиці все, що на його думку заслуговувало і на похвалу, і на догану. Належав до тих, що не рахуються зі словами, б'ють навідліг, не щадять нікого. Але одночасно й боряться, не покладаючи рук, за слушну на їхню думку справу. Юрко Повстенко для мене передусім тим цінна людина, що в нього власні, не пережовані кимось, думки, погляди, яких він не боявся показувати, проголошувати прилюдно, і боронити їх.

Мені, як причетному до творення музичної культури в діаспорі, довелося листуватися з Юрком Повстенком, доводилось і зустрічатися з ним. Тож з приводу його передчасної смерти, на пропозицію редактора "Нових Днів" даю до друку уривки з кількох Юркових листів, які появляються повніше в ще не друкованій моїй книжці "Співацькими шляхами". Хай читач не жахається ні стилю, ні добору слів у листах Юрка Повстенка, бо без них, це не був би Юрко, яким ми його знаємо.

Юрка Повстенка можна любити, або й ні за його безпосередність, але шанувати його треба, він бо не пасивний спостерігач, а діяч на полі занедбаної української культури в діаспорі.

Ось його лист до мене з 15 травня 1979 року:

Дорогий маestro!

Вибачте мені, будьте ласкаві, що я відразу не відповів на Вашого листа. Це сталося тому, що я був страшенно зайнятий проектами на праці, а також і побічними справами, теж працею (якщо це можна так назвати) на "народній ниві".

Вертаючись до нашої телефонної розмови, то будьте певні, що я дуже добре розумію проблеми нашої інтелігенції на еміграції взагалі, а мистецької зокрема. Цей жалюгідний стан існує тому, що в першу чергу ті, що захопили "владу" в наших організаціях, самі по собі є люди малокультурні, або й зовсім некультурні. Вони не мають навіть елементарного поняття про самі прості речі, що стосуються до мистецтва, чи його презентації. І тому у своїй сліпоті не бачать у ньому чи не найкращий інструмент для розбудови нашої єдності, та й презентації нашого доброго і забутого імені перед світом. Але у своїх "грандоманних" аспіраціях вони всі хотять відогравати роль меценатів, і тому влаштовують безупинні бенкети, "академії" (не навчивши до цього часу навіть такої простої істини, що можуть бути тільки "Академія наук", "Академія мистецтв", чи ще "Військова академія". Правда, бувають "академічні концерти", але про це наші меценати не знають і цим не цікавляться).

В результаті, від усього зробленого стає соромно і

сумно. Глечики, писанки, вишиті рушники і подушки, народні танці та пісні, виконувані аматорами, стали головною репрезентацією нашої культури. І це було б не біда, якщо б це аматорство засохло на народному рівні, так, от, локально, для саморозваги. Проте горе в тому, що аматори, так як і "меценати", уявили себе професіоналами. Звідси й пішли безграмотні редактори, котрі друкують речі жахливою мовою, звідси й "а ля Карузо" тенори, "альти з чотирма октавами" і "критики", (пропускаємо нецензурний вислів - Ред.)... Словом, сміх і горе.

Щоб не залежати від цієї темноти, треба в першу чергу вийти з цього (оточення) професійно.

Тоді, коли митець не належить до цієї компанії, вони міняють тон і зі всіх сил починають підлабузнюватися, щоб хоч п'ятихвилинним виступом показати такого митеця не сцені, мовляв, ось що ми зробили. Тоді такому митецеві вони платять професійний гонорар, а зі своїм торгуються. Знову ж, "купивши" свого за безцінь, вони до нього тоді так і ставляться. Словом, це зачароване коло, яке ми добре знаємо...

Я говорю про все це у формі увертури, щоб сказати, що якщо робити якісь виступи, то їх треба організовувати або самому, або через професійного імпресарія, і ні в якому разі не пов'язувати ті концерти з нашими установами чи зі святами...

...Коли б Ви серйозно зайнялися справою влаштування концертів, то я думаю, що "НФАФ" (Нашенел Файн Артс Фаундейшен) міг би Вам у багато дечому допомогти, особливо рекламию. Зрештою, концерти можна влаштовувати під фірмою "НФАФ", що, до певної міри, є додатнім. Я певен, що у Вас і Пані Бабак є великий репертуар, зрештою, Вашим професіоналізмом турбуватися непотрібно.

Сама Бабак - дуже високої думки про Вас, і як людину, і як митеця. Мені здається, що у Вас така ж думка про неї. Головне, треба робити так, щоб ці виступи були на найвищому рівні не тільки з мистецького боку, але й з боку самих умов, тобто зали, реклами тощо. Для прикладу, як це робилося у Вашингтоні з нашим концертом, посилаю Вам деякі копії статей та реклами, що були публіковані перед концертом...

Отримавши копію Вашого листа до преси, в якій Ви вяснюєте Вашу ситуацію з Торонтською опорою, я взявся писати загальну статтю про стан нашого сценічного мистецтва й артистів у діаспорі. Думаю, вона багатом пропре очі.

З пошаною і привітом

Ваш Юрко П.

***

2.02.1981.

Дорогий Йосипе!

Дякую Тобі за поздоровлення з нагоди свят. Я також вітаю Тебе і бажаю Тебі щастя, здоров'я та нових успіхів у професійному житті.

Про Твої успіхи, Твої виступи в УРСР я чув і дещо читав. Ти питаш мене, як я сприйняв цю новину? На цю тему, якщо дозволиш, я висловлю Тобі декілька думок.

Ясно, що в діяспорі більшість діячів і "обивателів" сприймають це негативно. Вони покличутися на мільйон аргументів щодо принципів, і навіть моралі у зв'язку з цією подією. Деякі з цих аргументів матимуть сенс для багатьох, бо в загальному всяке мистецтво, чи воно народне чи класичне, це інструмент пропаганди - для тих, чи інших, це не істотне. Але мало хто розуміє той простий факт, що Україна там, а не тут, що наші "діячі" легко доказали впродовж останніх 40 років усім, хто вміє думати. Мало хто також розуміє, що українське мистецтво не загинуло ТАМ, а це завдяки тому, що там є люди, котрі розвивають його в міру своїх можливостей, пристосовуючись до умов, які там існують. Ми ж, на Заході, маючи кращі можливості до цього, але не розуміючи вартості тих там людей, паралізували тут будь-який розвиток серйозного мистецтва, зводячи його до рівня колгоспних зборів. Бо, зрештою, яка ж різниця між "ідейністю" угрупувань, коли вони роблять те саме? Чи комусь подобається це чи ні - мистецтво стойти понад цим усім, якщо воно досягає певного рівня. Спостерігаючи творчість, що виражає культуру народу, культурна людина знає, що ця ж творчість є культурним обличчям народу. Критик же, не істотне - професійний, чи просто слухач, сприймає таку творчість що він бачить і чує, і якщо він є культурною людиною, то його особисті політичні, релігійні чи якісь інші переконання не можуть йому диктувати як сприймати, наприклад, музику. В такому разі мистецтво, яке стає найчистішим інструментом спілкування, стає тим необхідним плато, яке є спільним інтересом для кожного, хто це розуміє.

Слухаючи Гнатюка, Кондратюка, Руденко, Солов'яненка, Юрченка чи когось іншого, я не цікавлюся тим, хто з них належить до партії, чи хто з них є (ненцензурне слово - Ред.). Я слухаю іхнє мистецтво. Які іхні політичні переконання - мене це не цікавить. А якщо і зацікавить, то я можу ворогувати з ними на площині іхніх і моїх переконань, а не (на) основі того як, де і що вони співають. Те саме стосується і Тебе. Я не знаю і не цікавлюся тим, чи Ти бандерівець, чи гетьманець, чи соціал-демократ, а чи Ти взагалі маєш все "ось де" і вважаєш себе просто українцем. Партиї тут і там довели до того, що мистецтво багатьох не побачило світу. В цьому велика трагедія нашого народу. Тому, коли з'являється нагода митцев вйти на чисту воду, злочином є не використати таку нагоду. Для того, щоб наше культурне лицце не було деформоване політиками тут і там - спілкуватися треба. Навіть у політичному розумінні наших ура-патріотів. Ти одним турне по Україні зробив більше для висвітлення ситуації еміграції людям на Батьківщині, ніж усі наші політики за кордоном упродовж 40 років. Тому, друже, я від усього серця поздоровляю Тебе, і я радий, що Тобі вдалося цього досягнути. Продовжуй далі в цьому стилі, тримайся незалежним і не давай нікому пов'язувати мистецтво з тими речами, які не мають до нього ніякого відношення. А, крім цього всього, Йосипе, якщо Ти не співатимеш тепер, то коли Ти співатимеш?

Ну, не візьмуть Тебе на якусь "академію". А часто вони Тебе брали? Використовуй усі можливості, які тільки існують, і "розвертайся на усіх парах".

Так я дивлюся на ці справи.

З привітом,

Твій Юрко

П.С. У всяком разі "Нешенел Файн Артс Фаундейшен Інк." від Тебе не відмовляється, про що Ти можеш прочитати в останньому номері "Нових Днів". Як підніметься колотнеча в нашій пресі з приводу Твого турне по Україні (а я думаю, що підніметься), то я напишу статті на цю тему, які в загальному висловлюватимуть мої погляди, про які я написав у цьому листі.

Ю.

П.С. Вибач за олівець і за жовтий папір - пишу на ходу. Також вибачай за передчасний "брудершафт", але, будучи киянином, я традиційно говорю "Ви" тільки тим, кого я цураюся.

Юрко

14 січня 1985.

Дорогий Друже!

Сьогодні отримав клавір "Ярослава Мудрого" і сидів кілька годин, як сукн син, і читав. До кінця тижня обов'язково прослухаю з піаністом. Звичайно, що було б чудо, як би ми поставили цю оперу на належному рівні. Але тому, що я добре знаю, що чуда не трапляються самі по собі... - для того, щоб ми зробили щось путнє, треба прикладти рук. Ти сам прикладай. Пригадай все що Ти бачив і чув у Києві. Всі матеріали на тему цієї опери, кожну ілюстрацію, кожний клаптик паперу - збережи,

AESTRA

Tel:
(416) 763-1093

MEAT PRODUCTS LIMITED
Specialists for over thirty years

- Найкращої якості м'ясні продукти власного виробу;
- Вареники, флячки, квашена капуста та інші європейські ласощі;
- Замовлення на весілля та на інші прийняття;
- Говоримо по-українськи;
- Власник Е. Рембач до Ваших послуг.

**2238 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, M6S 1N6**

якщо на такі натрапиш. Якщо щось дістанеш здому – прекрасно.

Оркестровка мене не лякає, але чудово було б, коли б Ти міг дістати партитуру, хоч, здається мені, що це неможливе. Словом – беремося за діло. І, поки що, без розголосу. Я відразу ж починаю мацати ґрунт довкола "батьків народу", і чомусь переконаний, що підтримка буде.

Дякую за компліменти. За мою статтю в "Нових Днях", в якій я сказав кілька слів правди про наш феноменальний "блат" і не мени феноменальне невігласство. Як можна досягнути вершину, коли на кожному кроці натикаєшся на мур цих ідіотичних феноменів?...

Вже існує щонайменше п'ять "всенациональних" комітетів по відзначенню 1000-ліття. А от жюрі – немає. Поляки кажуть: "Кажды (...) и на свій струй". І в цьому наша трагедія. Не зрозумій мене неправильно, я не хочу нікого "учити" в пресі, але одночасно я не хочу, щоб уся українська громада, до якої я належу, ставала жертвою невігласства, різної беліберди і шарлатанства. Тому, коли ми беремося за збереження нашої культури, ми мусимо створити громадську думку, яка, в свою чергу, поставить конкретні вимоги – що і на якому рівні має відбуватися за громадські гроші.

Я ще раз дякую Тобі за клавір. Я точно інформуватиму Тебе про хід справ. Я твердо переконаний, що нашого останнього "ура!" ми ще не гукнули, і ще не поставили печатку під тим що називається "кінець".

Привіт Мар'янові. Він є відважна (і розумна) людина, без цих якостей, я певний, моя сестричка Ада не пішла б за нього заміж. А коли б він втратив ці якості, то вона вигнала б його з хати. Ти йому про це скажи.

Міцно тисну Твою ведмежу лапу

Твій Юрко

***

Такий був і залишився для мене Юрко Повстенко. З ним можна в деяких справах не погоджуватися, можна не любити стилю його мови, проте не можна його не шанувати за тверезі думки. І, говорячи про нього, слід увесь час пам'ятати, що він жив в умовах української діаспори, оповитої, на жаль, тоталітарно мислячим елементом. Навіть бо й, здавалося б, позапартійна організація - СКВУ, також опанована тим елементом. Нема, або майже нема ходу всім тим, хто мислити інакше, зокрема нема ходу справжнім демократам. Як писав Юрко Повстенко: "мене не цікавить - чи ти бандерівець, чи гетьманець, чи соціал-демократ. А, може, Ти, просто собі, тільки українець, безпартійний? То невже таким українцям не можна розпростовувати своїх крил серед української громади, хоч би в ділянці культури, зокрема музичної?"

Виявляється, що не можна. Прикладом цього є я сам. А так думаючих, як Юрко Повстенко, не так вже й багато. На жаль, багато з-посеред українців діаспори, хоч і чесні, хоч і не схиляються до тоталітарного способу думання, то вони залежні в якійсь мірі від тих, хто цей спосіб думання тут

репрезентує. Маю на думці найчисленніші українські політичні партії, які опанували не тільки громадське, а й церковне життя, і вони ж стоять на становищі, щоби незалежну від них культуру "не пущати"! І, як слушно пише у листах до мене Юрко Повстенко, оці наші, розполітиковані "батьки народу" об'єктивно чи не найбільш пошкодили розвиткові української культури, зокрема музичної, на Заході, де нема формальних перешкод для її розвитку.

А взагалі, тверджу я, і там, на Україні, і тут, чесним людям жити трудно.

Нехай пам'ять про покійного Юрка Повстенка буде вічною!

НОВА АВІАЛІНІЯ "ЕЙР ЮКРЕЙН"

Драматичний розвиток подій і змін в Радянському Союзі дав Україні нагоду сформувати нову компанію – авіалінію під назвою "Ейр Юкрейн" ("Авіалінія Україна"). Цей розвиток гарантує, що Україна продовжуватиме міжнародні туристські контакти і створення умов для успішного стійкого росту туризму в 1991 році.

"Ейр Юкрейн" є новозорганізованою акціонерною компанією, сформованою для комерційної діяльності, підтриманою власниками акцій на Україні і закордоном. Інтурс Корпорейшон, базоване в Торонто туристське підприємство, є одним із засновників нової авіалінії. "Ейр Юкрейн" основується на принципах узгодження з Міжнародною авіацією із комерційними законами і, звичайно, з законами України.

Компанія "Ейр Юкрейн", при повному співробітництві з урядом України, також відіграватиме важливу роль в розвитку туристської структурної основи на Україні. У цьому відношенні "Ейр Юкрейн" готова співпрацювати з будь-якими іноземними фірмами, зацікавленими в розвитку бізнесових відносин з Україною. Це включає будову готелів, мотелів, кемпінгів, імпортування транспортних засобів, рекламивання і тренування персоналу для туристської промисловості України. У зв'язку з цим ряд україномовних стюардес пройшли тренування для польотної служби між Києвом і Торонто цього року. Заходом Інтурс Корпорейшон п'ять членів польотної служби з Києва в періоді 14-19 травня проходили польоти на авіалініях в Канаді для ознайомлення з обслугою, яку подають канадські авіалінії.

"Ейр Юкрейн" братиме в оренду літаки "Ілюшин-62" від спеціального відділення Аерофлоту. Польоти "Ейр Юкрейн" почнуться на першому чартеровому польоті Торонто-Київ 26 травня 1991 року і проводитимуться кожних двох тижні до жовтня.

Інтурс Корпорейшон почала чартеровані польоти до Києва в 1989 році і це дало поштовх для організації нової повітряної компанії України.

Рей Довгополюк
Президент Корпорації Інтурс

РЕЦЕНЗІЙ - ОГЛЯДИ - НОТАТКИ

Дмитро НИТЧЕНКО

НОВА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ ІГОРЯ КАЧУРОВСЬКОГО

Нещодавно під маркою Інституту Літератури вийшла в Мюнхені нова книжка поезій відомого поета Ігоря Качуровського "Свічада вічності". Чудова обкладинка худ. Ст. Конашевича та портрет, який намалювала Мирослава Сакович, вигідно прикрашують це чепурне видання, що має 208 сторінок друку. Це п'ята книжка поезій І. Качуровського, як не згадувати численних видань інших жанрів, три книжки прози, літературознавчі праці, переклади, упорядковані ним тощо.

Збірка має 7 розділів: Стара Европа, Дружині, Грибна містика, Поза циклами, In memoriam, З невичерпних джерел (переклади) та Чужомовні вірші й переклади.

У першому розділі автор у поетичній формі висловлює свої враження про найяскравіше, що він побачив у багатьох країнах Європи - в Італії, Австрії, Німеччині, Єспанії тощо.

Не заглиблюючись в аналізу окремих поезій, можна все ж бачити, що автор глибоко ознайомлений як з історією згадуваних країн, так і з їх літературою, мистецтвом, включно з мітологією. Живучи на Заході, Качуровський спромігся цікаво розповісти про барви того світу: шедеври мистецтва, діячів культури, історичні події, типові явища. Уже в першому розділі першим віршем автор розповів про контрасні явища стародавнього Риму, де на людей, засуджених до страти, на арену перед глядачами випускають зграю голодних левів, які накидаються на свої жертви й душать чи розривають їх. Але після цього:

...Тоді на фініші дикої забави
Уславлених жорстокістю років -
На переможців римські гуртоправи
Зненацька випускали гурт биків.
І ревище зчинялось на арені -
Ну, що там глядіаторські бої! -
Розлючені, скажені, навіжені,
На левів налітали бугай.
І цар звірів, мов кіт, який нашкодив,
Зустрівши смерти нездоланий вал,
То на рогах злітав - юрбі на подив, -
То під копита падав, мовчувал...

Історичні події, зразки мистецтва, яскраві постаті літератури, чарівні краєвиди раз-у-раз стають об'єктом поетичних рядків автора.

Кілька поезій автор присвячує Сицилії, пишучи:

Це острів квітів, що в старі віки
(Про них уже і пам'ять скоро згине)
Знайшли зненацька кельтські моряки,
Шукаючи Блаженної країни...

Читаючи окремі поезії, треба добре знати мітологію античного світу, його історію, мистецтво, літературу, щоб глибше зрозуміти, уявити ті події. Це бачимо, наприклад, з рядків поезії "Таорміна":

Потребували тут діди й онуки
Давновідомих образів і тем:
І раз-у-раз Едіп ставав царем,
Провадила сліпця дочка за руки.

Еріні сичали, мов гадюки,
Каліку підмовляв Неоптолем...
А з моря визирали каменюки,
Що їх жбуруляв у гніві Поліфем...

У ліричних сонетах розділу "Дружині" автор, як і раніше, використовує різні місцеві легенди. Мандруючи з дружиною по Німеччині, автор пише:

...Біля дороги бачимо таблицю,
Розбійники напали на купця,
Кінь вбив котрогось, врятував із діця, -
І той Марії збудував каплицю...

Серед кожного народу є фанатики, що пристрасно захоплюються риболовлею або полюванням, збиранням колекцій, або ходінням по гриби. Це для них романтика, улюблене дозвілля. Тож і в Ігоря Качуровського знаходимо цілий розділ "Грибна містика", що складається аж з 27 поезій. У вірші, позначеному трьома зірками, є детине порівняння й повчання: автор, проходячи лісовими хащами, побачив молоденький грибок. Вирішив взяти його, ідуши назад, хай підросте, але:

Коли ж вертався через кілька днів,
Я там знаходив гриб сухий, пожухлий,
Всередині на попіл перетрухлий,
Що погляд мій колись його спалив.
Ото ж, поете, до дерев і трав,
Втікаючи в щонайтемнішу глушу, -
Не дай нікому зазирати в душу,
Щоб недозрілий задум не зів'яв.

І свою "Грибну містику" Качуровський закінчує рядками:

...Блаженна мить грибного забуття
Після гірких неуспіхів життя.

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ
TRIPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброкісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

У розділі "Поза циклами" у поезії "Овідій" автор розкриває до певної міри свої творчі таємниці про те, хто найбільше впливув на ріст його таланту, творчості. Серед них найперше він згадує Шенченка, а за ним Лермонтова та інших. Але, опинившись уже на чужині, він захопився "п'ятірним ґроном нездоланих лебедів", тобто нашими неокласиками. Але наприкінці цього вірша каже про поета, поетичні рядки якого й досі звучать йому ще відтоді, як читала йому його мати, зокрема вірш про кохання Пірама і Тізби, що цей вірш долинув до нього з вершин гори Гелікону, яка, як відомо з грецької мітології, була притулком муз, отже це був поет Овідій.

У другій частині вірша "Зі старих зошитів", де автор змальовує різні видіння, нічні танці й музику, він бачить:

А звідти, де темінь, де нічого не чутъ -
Лиш хаці страшать глушиною,
І хтось випливає, русалка, мабуть, -
На берег протоки нічної.
Кругом ні душі (тільки я) і тому
Її зовсім не соромно голій.
А груди її незасмаглі крізь тьму,
Біліють, як чащі магнолій.

Чіткість у висловах, стисливість, яснезвучання вірша, захоплення античним світом - це ті головні ознаки неокласичної поезії. Не даром ще в 1962-му році поет і публіцист Вадим Лесич, пишучи про поетів-емігрантів 40-вих років, підкresлював, що "Ігор Качу-ровський доволі послідовний учень неокласичної школи і володіє доброю віршованою технікою".... Це Лесич писав ще про другу збірку Качуровського "В далекій гавані" (1956). Відтоді минуло майже 40 років. Протягом цього часу незрівняно зросла майстерність нашого поета, а його цінний доробок досяг 15 окремих видань різного жанру.

Невеличкий розділ "In memoriam" має лише сім поезій, присвячених відомим поетам і науковцям. Та найбільший розділ - це "Із невичерпних джерел", що охоплює переклади з багатьох мов: італійської, старонімецької, німецької, французької, польської, білоруської, російської, церковнослов'янської, сербськохорватської, голландської, чеської, вірменської і новогрецької. Це, дійсно, велика скарбниця з джерел світової літератури, що свідчить, яку величезну працю здійснив поет Качуровський, переклавши поезії 46 різних авторів. А ще ж не так давно він переклав збірку поезій Франческо Петrarки, яка вийшла двома мовами - італійською й українською - під маркою Інституту літератури.

Для глибшого аналізу цього розділу необхідно знати всі ті мови оригіналів і самі тексти, а цього немає під руками.

Закінчуєчи цей короткий огляд, можна тільки радіти, що наша література збагатилася ще одним талановитим і цінним виданням.

ЦІКАВА ПУБЛІКАЦІЯ ПРО ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ

Філателія, або збирання та вивчення поштових марок, виникли в 1865 році коли француз Герпін заснував цю звичку, взявши за основу грецьке слово філос-любов і телейн-податок. Перші поштові значки чи марки були видані в Англії в 1840 році і наліплювання їх на лист забезпечувало безкоштовне доручення листа одержувачу. Отже лист приходив без податку, що було до вподобі адресатові.

Хоч поштові марки і належать до новітніх часів, пошта існувала вже тисячоліття перед тим. Грецький історик Геродот (485-425 до Христа) був захоплений поштовою системою Персів і до нас дійшли його слова "ні сніг, ні дощ, ні спека, ні темрява ночі не перешкоджає цим кур'єрам виконувати їхню службу".¹ Важко сказати коли почалось збирання поштових значків, але напевно це зв'язано з 1 травня 1840 року коли в Англії перші значки пішли в продаж. В Лондонському "Таймсі" в 1841 році було оголошення, що одна панночка забажала обліпити свою кімнату проштемпельованими поштовими значками і її друзі зібрали для неї 16,000 значків.²

Нумізматика, з латинського нумісма-монета, є вивчення монет та медалів. Монети виникли у 8-му столітті до Христа і з тих пір вживаються в усьому світі. Серед речей щоденного вживання збирались докупи, на сході закупувались в землю для збереження, тому часто розкопки виявляють античні та середньовічні "банкові депозити". Так само медалі мають давню історію, а пізніше королева Єлизавета почала нагороджувати ними своїх підданих за високі успіхи в честь Британської корони. Пізніше виникли медалі та нагороди за інші заслуги та добродійність по всіх країнах світу.

Ці інформації є коротким вступом до цікавої публікації "Тисячоліття Хрестення України - меморіальні медалі, відзнаки і брошки". Туди входять також монети і жетони. Автор публікації п. Іван Передерій, "великий ентузіаст філателії, а тепер прямо фанатик у колекціонуванні нумізматики та подібних видать зв'язаних з Ювілеєм Тисячоліття Християнства в Україні", як пише у Вступному Слові д-р Роман Смік. З цим окресленням я згоден. Я знаю Івана Передерія ще з 1945 року коли ми в останні місяці війни працювали в Карлсгульді в Баварії, а по війні в Інгольштадті намагалися організувати тaborове мистецьке життя. Він ще з молодих років був пунктуальним, дисциплінованим і сумлінним в усьому за що брався. Ця риса характеру приддалася в ділянці філателістики та нумізматики.

Палітурка публікації Івана Передерія має назву Celebration-Millennium of Christianity in Ukraine, Commemorative medals, badges and lapel pins. Книжка видана атором в Корнвалі, Онтаріо, з допомогою Товариства Філателістів і Нумізматиків в Монреалі.

Ілюстраційні таблиці в українській, англійській та французькій мовах. Наклад лише сто примірників, отже це видання є уже дефіцитне. (Рік видання 1990-1991) На ілюстраційних таблицях подані репродукції медалів, значків, монет, марок, розмір, артист, матеріал, мова. Крім того в поясненнях багато іншої інформації, напр., відзначення Ювілею українцями гр.-католиками в Польщі, лицева та зворотна сторони, існує декілька видозмін на зворотній стороні, темна бронза, розмір 60 мм, карбовані в Римі, Італія. Або - Видані в Почаївському монастирі, Україна, зворотна сторона, за лицевою дивись додаток, темного кольору, напис в російській мові, розмір 70 мм. (Ілюстрації NiP, таблиця 1) Експонати є з Канади, Америки, Франції, Англії, Польщі, Італії, Ватикану, України, Аргентини. Репродукції всі чорно-блі. Ми розуміємо велики кошти видання навіть цих ста примірників, але кольорові ілюстрації та тверда обкладинка набагато б підняли зовнішньо-естетичний вигляд цієї публікації.³

Автор свідомий того, що це видання не є каталогом. Найвідоміші каталоги, наприклад, поштових марок (Гіббонс в Англії, Іверт і Тільс у Франції, Мін-кас у США) подають інформації про країну де каталог виданий. Тому що каталоги беруть багато місця (напр. понад 250,000 марок), вони друкуються, в кількох томах.⁴ Пан Передерій в Післямові пише "ця публікація не є також каталогом в правдивому значенні цього слова тому, що бракує багато вичерпних інформацій притаманних каталогам". А далі зазначує "Маю надію, що ця публікація в міжчасі може стати в пригоді та допомозі майбутньому дослідникові цієї епохальної події, що зайнявся би виданням каталогу з цих Ювілейних видань з усіма прийнятими в збирацькому світі правилами та вимогами". Думаємо, що так воно і буде.

1. Енциклопедія Британіка, том 17, ст. 713

2. Ібід, ст. 716

3. Автор готує 2-ге видання, кольорове. - Ред.

4. Ібід, том 17, ст. 716

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

— ROMIKA — SALAMANDER — LA VALLE
— GALLUS — ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede) TONY HRUBI
TORONTO, ONT. M6S 1N4 (416) 763-1851

НОВІ НАДІСЛАНІ КНИЖКИ

Ihor Kamenetsky, ed. "The Tragedy of Vinnytsia; Materials on Stalin's Policy of Extermination in Ukraine during the Great Purges 1936-1938". Toronto-New York, Ukrainian Historical Association in co-operation with Bahriany Foundation and Ukrainian Research and Documentation Center, 1989. 265 p., illus. Price \$25.00. Order from: Ukrainian Historical Association, P.O. Box 312, Kent, Ohio 44240.

Marta Pisetska Farley. "Festive Ukrainian Cooking". Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1990. xxi, 217 p., illus. Price: \$19.95.

Hans Peter Rullman. "Victim of the Holocaust". English translation abridged and edited from the German. Newark, N.J., Unchain, 1987. 80 p., illus. Price: \$5.00. About Ivan Demianiuks trial.

Vasyl Sokil. "And then there was Glasnost". Two novellas from the Ukrainian translated by Kevin Windle. Canberra, The Leros Press, 1990. 208 p.

"Лесь Курбас у театральній діяльності, в оцінках сучасників - документи". Загальна редакція, передмова і примітки проф. Валеріяна Ревуцького; упорядник і технічний редактор - Осип Зінкевич. Балтимор - Торонто, Українське видавництво "Смолоскип", 1989. 1026 стор., ілюст. Книжка в твердій оправі, видана люксусово. Ціна: 49.75 ам. дол. Замовляти в українських книгарнях або у Вид-ві "Смолоскип".

Докія Гуменна. "Дар Евдотеї; іспит пам'яті" (спогади). Том I: "Київські кручи", Том II: "Жар і крига". Балтимор-Торонто, Українське вид-во "Смолоскуп", 1990. Ціна: 35.00 ам. дол. Замовляти у Вид-ві "Смолоскип".

Ганна Черінь. "Їдмо зі мною знов!", збірка тревелогів. Обкл. д-р Ярославі Грабович. Фотографії Степана Панькова. Видано власним накладом автора, під фірмою Об'єднання Українських Письменників "Слово". 1990. 353 стор., ілюстр. Ціна: 20 дол. Замовляти в автора.

Р. Володимир. "Манівцями" (Повість із сучасного побуту в Америці). Буенос-Айрес, Вид-во Юліяна Середяка, 1989. 247 стор., портр. Ціна не подана.

Володимир Дутчак. "Долею даровані зустрічі"; дорожні нотатки. Буенос-Айрес, Видавництво Юліяна Середяка, 1990. Мовний редактор: Світлана Кузыменко, обкл. Вол. Беднарського. Ціна не подана.

Роман Володимир Кухар. "Життя в публікаціях; біо-бібліографія, 1950-1990. Гайс, Канзас, 1990. 127 стор., ілюстр.

Іван Боднарчук. "У вікнах життя" (оповідання і нариси). Обкладинка й ілюстрації Григорія Герчака. Торонто, Фундація ім. Івана Боднарчука, 1990. 89 стор., ілюстр., портр.

M - C DAIRY

- ЙОГУРТ 212 Mavety Street
- ГУСЛЯНКА TORONTO, ONTARIO
- БІЛИЙ СИР Tel: 766-6711
- СМЕТАНА

У СЕ СМАЧНЕ,
ДОБРОЯКІСНЕ!

ЯР СЛАВУТИЧ В УКРАЇНІ

(Бібліографічна нотатка)

1990-ий рік був багатий на передрук творів еміграційних авторів, а також на інтерв'ю, отримані від відвідувачів України. Мабуть, найбільше пощастило д-рові Я. Славутичеві, який відвідав 20 міст і яких 40 сіл - від Києва до Одеси й Запоріжжя та від Харкова до Львова. Добірки його поезій надруковано в таких республіканських виданнях: "Київ" (ч. 1), "Поезія" (ч. 1, 1990), "Літературна Україна" (23 серпня), "Всесвіт" (ч. 9), "Заповіт" (ч. 4), "Пропор" (ч. 12), "Віті з України" (ч. 21), щоденник "Сільські вісті" (1 вересня, наклад два з половиною мільйона примірників), "Молодь України" (9 червня, наклад 680.500 примірників), "Зірка", газета для дітей (7 вересня), журнал "Дніпро" (в друку). Вміщено вірші Яра Славутича також у більш як десяткох обласних і районних газетах Вінниці, Херсону, Запоріжжя, Тернополя та Кривого Рогу. Прийнято до друку також у "Дзвоні" (Львів). А газета "Українське село", що виходить українською мовою в місті Мурманську, на далекій Півночі, передрукувала його поему "Соловецький в'язень" (ч. 2, серпень 1990 р.).

Зі статтей Яра Славутича, надрукованих в Україні, передусім треба згадати "Не біймося діаспори!" ("Літературна Україна", 9 червня; автор пропонує, щоб називали нас канадськими українцями чи американськими українцями, а також кубанськими чи пряшівськими українцями, залежно від місця поселення) та "Михайло Жученко - співзасновник НТШ: до 150-річчя з дня народження" в харківському місячнику "Пропор" (грудень, 1990). У журналі "Київ" надруковано його скаргу з приводу затримання еміграційних видань поштовими урядовцями та розвідку "Гетьман Іван Mazepa як поет" (на початку 1991 р.).

Розщедрилась українська преса і відгуками про гостя з-за кордону - були вміщені такі статті про Яра Славутича та його працю в Канаді: Михайла Каменюка "Біль перелітного птаха" у "Вінницькій правді" (18 червня 1989 р.), Вікторій Пиворович "До рідного степу" в херсонській "Наддніпрянській правді" (5 серпня 1990 р.), Марії Гарасевич рецензія на "У вирі багатокультурності" в "Літературній Україні" (23 серпня; передрук із канадського місячника "Нові Дні", квітневе-травневе число), Петра Ребра "Доктор Славутич над Дніпром-Славутою" в "Запорізькій правді" (17 серпня), Івана Гончара "Яр Славутич на рідній землі" в херсонській газеті "Ленінський пропор" (18 серпня), Григорія Гусеймова "Третя клятва Яра Славутича" в криворізькій газеті "Металург" (18 серпня), Вікторій Пиворович "Я ваш навіки, степові широти" в херсонській "Наддніпрянській правді" (9 вересня), І. Николаєвої "У писателей Дніпропетровска земляк из Канады" в січеславській газеті "Дніпр вечерний" (25 серпня), Богдана Явора "Славутич - ім'я козацьке" у "Вінницькій правді" (30 вересня), В. Трохимчука "Щирій уклін діаспори" у вінницькій студентській газеті "Корчагінець" (3 жовтня) та велика розвідка Данила Кулинського "Дві присяги Яра Славутича" в київському щоденнику "Молодь України" (20 листопада). Микола Стубецький умістив свій спогад у новозаснованій газеті "Вінницькі вісті" (перший випуск 16 січня 1991 р.). Додатково, на прохання редактора Олега Микитенка Яр Славутич написав автобіографічну статтю "Додержуючись присяги", що була вміщена у вересневому "Всесвіті".

Кількість інтерв'ю, взятих журналістами від проф. Яра Славутича, - понад 10 (часто в супроводі фотознятків). Подамо їх у хронологічному порядку, зазначаючи ім'я та прізвище інтерв'юерів: Іван Гончар, "Лиш боротись - значить жити!" ("Гернове поле", лютневе число, 1990 р.);

Валерій Козак, "Гість здалекої Канади" ("Червоний гірник", 19 серпня; його перша статейка була в цій газеті 1 серпня); Микола Вірний, "Інтерв'ю від сімдесятника" (криворізький "Сільський трудівник", 25 серпня); у тому ж числі поряд уміщено короткий спогад Миколи Миколаєнка; "Гітлер був другим Сталіним" (вінницьке "Комсомольське плем'я", 18 вересня); Оксана Ребро, "В гостях или дома?" ("Індустриальне Запорожье", 25 вересня); "Вірю в незалежну Україну" ("Комсомольське плем'я", 27 вересня); Євгенія Романів, "Голодомор був спланований" ("За вільну Україну", Львів, 3 листопада); Людмила Навальна, "Моя віра в майбутнє України підноситься все вгору та вгору" ("Віті з України", ч. 48, листопад); "Інтерв'ю для радіокореспондента Ярослава Скрипника з Голосу Канади" ("Пропор", ч. 12, грудень 1990 р.); Марина Бондаренко, "Долю не вибирають" ("Літературна Україна", 10 січня 1991 р.). На жаль, усіх інтерв'ю немає під руками.

Загально кажучи, думки д-ра Яра Славутича наведено правильно, факти подано точно (за кількома винятками). Однак подекуди попсовано його мову, напр., у "Червоному гірнику" (19 серпня) та в "Комсомольському плем'ї" (27 вересня) надруковано "вчив українські мови" замість "вчив українською мови". Якраз у всіх підручниках проф. Яра Славутича сказано, що треба вживати родовий відмінок, а не давальний (як у російській мові) в таких висловах. Про доктрину Солженицина відносно того, "як обустроїть Россию", Яр Славутич сказав, що це "хитра політика російського шовініста, який... хоче рятувати єдину неделимую імперію" ("Комсомольське плем'я", 27 вересня). Там же поряд підkreślено: "На мою думку, найкраще те, що стойть у програмі Народного Руху... - повний суверенітет, повна самостійність української нації, яка має створити свою правову незалежну державу". У "Запорізькій правді" (17 серпня) трапилася фактична неточність: написано, що поетів батько "загинув... у Сибіру". Насправді він мав зація повернутися в Україну перед війною із заслання до Вологди; поховано його на околиці міста Кривого Рогу (прожив 84 роки, а поетова маті померла у травні 1990 р. на 95-ому році життя - її поховано поряд).

Уже після повернення проф. Яра Славутича з України взяв у нього інтерв'ю П.К. (злякався підписатися повністю) - воно було надруковане під назвою "Зустріч з рідною землею" в часописі "Український голос" 14 січня 1991 року. Тут зазначено, що д-р Яр Славутич ізdiv в Україну "на запрошення Академії Наук, Спілки письменників України та Херсонського краєзнавчого музею". У з'язку з цим, він мав дві наукові доповіді - "Елементи барокко в українській поезії Канади" на конгресі Міжнародної Асоціації Україністів та "Голодомор в українській літературі на Заході" (розглянуто твори У. Самчука, Т. Осьмачки, В. Чапленка та В. Барки) на Міжнародному симпозіумі "Голодомор - 1933". У Херсоні розповідав громаді про життя українців на американському континенті. Також узяв діяльну участь у фестивалі поезії "Золотий гомін" (Київ, Переяслав, Львів, Вінниця та інші міста). На запрошення проф. Яр Славутич прочитав сім лекцій переважно на теми з еміграційної літератури для студентів Київського й Запорізького університетів і Вінницького й Тернопільського педагогічних інститутів. Детальніше про його активність в Україні йде мова в згаданому вище "Українському голосі".

При цій нагоді варто навести бодай кілька з багатьох дуже сквалічних оцінок його літературної творчості в республіканських періодичних виданнях: "провідним мотивом... є туга за батьківщиною" ("Київ", ч. 1, стор. 84), "перше знайомство читачів з цим самобутнім поетом" ("Всесвіт", ч. 9, стор. 70), "творчість, без сумніву, цікавого і талановитого поета" ("Пропор", ч. 12, стор. 2), "динамічний

у дії, наполегливий у праці, несхібний у меті, навгомонний, спраглий охопити оком і збегнути розумом увесь світ, пізнати його вартості, пізнати скарбниці світової культури, переосмислюючи їх на ґрунті своєї української... душі... він належить до найбільш національних зарубіжних поетів" ("Літературна Україна", 23 серпня 1990 р.).

*Відомості зібрала
Віра Славутич, бібліограф.*

ЧАС ЗМАГУ І МОЖЛИВОСТЕЙ

Для більшості українців в Україні і світі сьогоднішній час є тяжкий, турботний, а рівночасно інтересний: до якої міри ми можемо його схилити на нашу користь? Господарський занепад, брак правного забезпечення і упадок накиненого "старшим братом" порядку висять, як темна хмара над нашими головами. Українці у цілому світі затурбовані будучістю своєї нації.

Цей душевний неспокій є цілком виправданий і мусимо бути птиготовані, що наступних кілька років будуть роками напруження і політичних та господарських змін.

Моя віра в інстинкт замобереження моєї країни і моєго народу є незламною. Як досвідчений пірприємець, я вважаю цей час викликом для кращих можливостей і досягнень.

Коренем лиха є не лише захитаність господарської політичної стабільності нашої країни, але також світовий розвиток у поширенні комунікації та інформації. Творення у світі торговельних блоків, при розвитку комп'ютерів і сателітів, диктує і заставляє перестати уболівати над вчоращими недотягненнями, над груповими чи націоналістичними непорозуміннями, а навпаки, сходиться, єднатися з фахівцями і спеціалістами своїх сусідів. Нікому у світі не є новиною, що українці є найкращими спеціалістами по цілому Союзі. Треба творити великі корпорації, щоб силою організації витримати конкуренцію з іншими і в цей спосіб здобути собі місце у світі. Інші народи такі позадержавні інтернаціональні блоки вже створили і кожного дня вростають в силу. Ефективно використовують слабших, навіть держав. Відлив цих торговельних блоків уже великою мірою дається відчути так у Союзі, як і в Україні.

З вірою у витривалість і природну здібність пристосуватися до нових умов, скеруймо свої уми та інтелігентність на творчість, якою зможемо заняти відповідне місце у цьому змагу. Марнування часу на суперечки за червоний чи синьо-жовтий прапор не зробить нас багатшими. Усякі зміни і трансформації спричиняють захитаність і нестабільність у всіх країнах світу. Може у нас тої нестабільності трохи більше або менше, але 50 мільйонів людей у країні багатій на природні ресурси, з добрим кліматом, повинні витримати ці зміни і загартуватися до кращого завтра в наступному тисячоліттю.

Петро Яцик

НА СТАЖУВАННЯ ДО АМЕРИКИ

Буковинські дівчата, минулорічні випускниці медичних училищ, підвищуватимуть свою кваліфікацію в клініках Сполучених Штатів Америки. Домовленості про стажування досягнуту між керівництвом Гюстонського лікувального центру США і створеної в Чернівцях виробничо-господарської асоціації "Розвиток".

У результаті конкурсу, в процесі якого оцінювались теоретична підготовка, практичні навички та знання іноземних мов відібрано тридцять дівчат, і на спеціальних курсах почалася їх активна підготовка. Усередині літа Буковинки вийдуть за океан. Як передбачено домовленістю, в процесі стажування їх заразовують до штату американських клінік і лікарень.

Після трирічного перебування в США дівчата повернуться додому і почнуть працювати в онкологічних і кардіологічних центрах, дитячих лікувальних закладах, де потрібна особливо висока кваліфікація як лікарів, так і середнього медичного персоналу.

*Володимир Пелех,
(Укрінформ).*

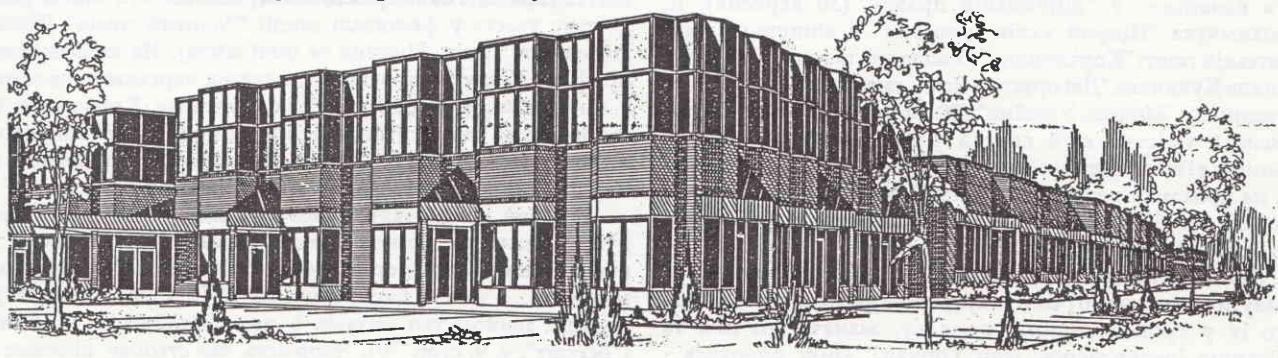
ТЕМПЕРАМЕНТ НАЦІЇ

Американський психолог Майкл Арчі побував у багатьох країнах з метою вивчення типів національних темпераментів. Він встановив: під час розмови до жестів найменше вдаються фінні, а найбільше мексиканці.

"PROMBANK" INVESTMENT LTD. and THE JACYK GROUP

1260 Eglinton Ave. East, Mississauga, Ontario, Canada L4W 1K8. Tel. (416) 625-2171

- Якісні індустріальні і комерційні будинки та розбудови;
- Різні умови оренди або купівлі.

ШЛЯХИ ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЗБЛИЖЕННЯ

Національна свідомість кожного народу скріплюється найрізноманітнішими засобами. Однак, найголовніший з них це розумове переконанняожної людини, сперте на літературі, яка скріплює віру, підсилює ідейність та відданість, виробляє почуття взаємопошани і стремить до братерства. Відношення людини до людини лежить у сфері відповідного насвітування літератури, спертої на зрозумінню і об'єктивному підході до найскладніших явищ, які виникають із взаємозв'язків.

Особливо в наш час ми повинні пам'ятати, як важливе для наших народів сусідів є виявляти національну взаємопошану і партнерське взаємозрозуміння. Видіння, яке зависло над нашими народами і повертається безупинно своїм обличчям в сторону нашої незгоди заставляє передові верстви наших народів призадуматись над історією і відвернути зло, замінюючи його глибоким гуманізмом.

Історія українсько-польських взаємин є надзвичайно складною і, мабуть, немає у світі інших сусідніх народів, які б на протязі всього свого існування настільки ускладнили свої взаємозв'язки, як наші народи.

Від найдавніших часів гуманісти обох народів прототипували стежки дружби і ці стежки наново заростали терником. Тому з великою приємністю дотикаємося до кожної книжки, яка своїм змістом відвертає кошмар незгоди і руйни, освячуєчи ідеали любові і пошани.

Велику роль відіграв в розбудженні національної співдружності вдумливий і глибокий літературознавець Єжи Сінджеєвич, передовий польський прозаїк і знаменитий перекладач. До тріумфу його творчості належить книга п.з. "Українські ночі або родовід генія", яка вийшла в 1966 році. Ця монументальна книга про Тараса Шевченка, а в підтексті про долю українського народу та його стремління до волі, заложили якби підвальнину у повоєнній Польщі під дружбу наших народів. Її зміст збудив велике зацікавлення і популярність, привернув серед багатьох поляків симпатію до України і її народу, тож під тиском довелось її перевидати двічі.

Позитивний вплив на добросусідські відносини між нашими народами ширив також видатний польський письменник Ярослав Івашкевич. Його численні статті в популярнонаукових виданнях засвідчують його любові і пошані до землі, яка його породила. У творі "Осінній бенкет", автор співчуває нашому гнобленому народові. В повісті "Місяць сходить", "Кнізі моїх спогадів", в романі "Честь і слава" та інших, автор не лише описує українську тематику, але вказує на свідому боротьбу українського народу за свою волю. В збірці "Сентиментальний краєвид", Івашкевич помістив нарис "Біля Говерлі", в якому описав красу Карпат та життя наших гуцулів. В повісті "Іларій, син бухгалтера", автор славить українську столицю і славутич Дніпро.

Я. Івашкевич заявляє: "Ми повинні дивитися на Шевченка та на його твори не як на якийсь епілог, а як на пролог до нових, ясніших днів. Велика відповідальність лежить на нас, письменниках сучасної Європи. Ми можемо багато зробити всі разом. І тому ми повинні

Шевченка, який любив усіх людей і хотів, щоб усі жили в згоді, закликаючи у своїх віршах до цього співжиття - обрати своїм патроном" (Український календар 1974 р.).

Подібно до Ярослава Івашкевича, українська земля зродила талановитого польського поета і перекладача Єжи Литвинюка. З його відношення до української тематики, а також аналізуючи його родовід, який виводиться з Біло-Підлящчини, можна здогадуватись, що це наш спольщений брат. Його надзвичайно великою заслугою є те, що він уміє піднести престиж української людини на вершини. Його майстерні переклади становлять найцінніший вклад до взаємного зближення наших народів.

Немалій вклад у зближення наших народів внес також Станіслав-Едвард Бурій, знаний рівнож як відомий театральний критик. За його працю в галузі літературних взаємозв'язків Спілка Письменників України нагородила його премією ім. Івана Франка. Франковою нагородою Україна подякувала йому за ознайомлення польського читача з духовим багацтвом українського народу. В газеті "Наше Слово" Ч.7 за 1983 рік, читаємо між іншим: "Я вважаю, що країному пізнанні українців, іх культури може сприяти їх література, впливаючи на формування серед поляків позитивної уяви про українців як народ. Я уболівав над порізнянням і тому хотів внести свою частку в нівелювання існуючого у свідомості багатьох поляків невіправданого упередження". Пригадаймо деякі його переклади: "Артем Гармаш" А. Головка, "Земля" О. Кобилянської, "Четверта рота" В. Собка, "Зоряний корсар" О. Бердника, твори Довженка, Куліша, Коломийця, Лесі Українки, Зарудного, Стельмаха, Франка, Іваничука, Симоненка та ряд інших.

До цікавих популяризаторів української тематики належать: В. Серчик, М. Вернєвський, С. Шептицький, Я. Худзіковський, Є. Плесьнерович, Ф. Неуважний, Є. Гарасимович, С. Хмельницький, Є. Томашевський, З. Вуйцік, Р. Тожецький та інші.

Дослідуючи українсько-польські взаємини на підставі прихильних Україні книжок, мимохіть приходить на думку, в яких умовах ці добри сівачі сіють своє зерно правди. Сьогодні ще сильніший вплив на покоління має оточення, батьки, органзації й упереджені, трафаретно злобні публікації, ніж прихильне правдиве художнє писане слово. Для осягнення більшого успіху на цьому відтинку треба змінювати набуті стереотипи, закорінені в консервативних умах людей. Треба фундаментально втілювати у душі дітей досліджені науково правди, які оформлюватимуть систему їх світовідчування.

Функція науки є дослідити і безсторонньо висвітлити істину, а тим самим винести на поверхню правду і на її основі впровадити найбільш логічні внески.

Отже в тому, як ми будемо співжити між собою, фундаментальну роль здійснюватиме наука. Григорій Сковорода каже: "...наступний весело освітлений день - плід учорашнього". Наука - це сітка, яка плететься не одною людиною, а всіма поколіннями. Всі ці покоління не садять заново в землю нового дерева, але весь час прищеплюють йому свої шляхетні, цивілізовані гілки. Щоб це дерево не лише жило і цвіло, але щоб на прищеплених гілках безустанно визрівав овоч.

З приkrистю треба ствердити, що в добу комуністичної сваволі і на цьому відтинку велася дискримінаційна політика, в результаті якої українців у Польщі уважалось мало не "чорними вівцями", а культуру народу нівечено в усіх видах і формах.

Однак серед поляків і в тих найтяжчих для української людини часах знайшлися вчені, які виступили на наш захист. До них треба зарахувати насамперед визначного польського мовознавця проф. Пшемислава Зволінського, який в найбільш критичному моменті для українців в Польщі надрукував понад тридцять україністичних публікацій, що мали вагомий вплив принаймні на польську верхівку. Сам факт появи тих праць мав велике позитивне значення, це було немов те дріжджя, на якому зросло зацікавлення до взаємозрозуміння. Серед багатьох досягнень проф. Зволінського треба назвати зокрема його працю "Розвиток української мови від 14 до 18 ст.", яка увійшла до книги п.з. "Нарис історії української мови" і вийшла друком у 1956 р. під час деякої політичної полегші для українців. У цьому періоді, при співпраці С. Гривця, О. Лапського, Т. Голинської, Г. Мисакова, К. Олещук, видано також "Польсько-український словник" (1957 р.).

Тут хочеться навести крилаті слова проф. Зволінського в "Славія орієнталіс" (за 1964 рік Ч.4) про Шевченка. Ось вони: "...подив для генія поета, який без рідної школи, відріваний від рідного мовного пnia зумів стати майстром українського слова й створити нову епоху в літературі своєї країни". Перу Зволінського рівно ж належить знаменита праця "Іван Франко як мовознавець" та про батька української літератури Івана Котляревського.

Великою подією у взаємоз'язках між нашими народами, а зокрема в житті українців у Польщі була поява "Антології української поезії" (польською мовою), яка охоплювала українську поезію від сивої давнини по сучасні часи (1976). Як своєрідний реванш вийшла в Україні "Антологія польської поезії", двотомна книга перекладів польських поетів. Правда, це сталося ще перед епохою "голосності", тому чимало в них є "білих плям".

Надзвичайно корисну діяльність проявляє проф. Ришард Лужин з Ягеллонського університету в Krakові. Його науково-дослідницькі праці прославляють добре ім'я української культури. Для ілюстрації пригадаймо його знамениту працю п.з. "Пісаже кренгу академії Кіївсько-Могилянській, а література польська" та "З дзеюф звійонзкув культуральних польсько-східнослов'янських", які є надруковані в "Зешитах наукових університету" в Krakові. Крім творчої діяльності, проф. Лужин читає лекції не лише для студентів університету, але виголошує численні доповіді, укріплюючи дружні з'язки між нашими народами.

Серед цієї когорти вчених винятково важливе місце займає проф. Михайло Лесів (українець), який працює деканом Гуманістичного факультету Люблінського університету ім. Марії Кюрі-Склодовської. Він не лише відомий із своїх численних творів, але своєю особою і авторитетом творить для української культури своєрідну запору, яка охороняє її від всяких зловживань. Ось, що говорить сам Професор про себе: "Популяризація знання, наукових проблем дає мені багато радості, бо авторові здається, що його читає більша кількість людей. Моїм обов'язком є поділитися тим, що знаю. Велику радість принесли листи читачів, за мої "Мовні поради", яких було надруковано понад 300 окремих праць". "...свідомість українців у Польщі порівняно висока, навіть в останньому, особливо, часі має цікаві прояви саме у молоді, яка у таких справах важливіша ніж старше покоління, що поволі збирається на пенсію. Один британський українець сказав мені недавно у Лондоні, що коли перебував півроку тому в Польщі, його

патріотизм піднісся" (Укр. календар, 1988 р.).

Чимало визначних праць, а зокрема з доби українського романтизму належать проф. Степанові Козаку, випусникovi Київського університету ім. Тараса Шевченка. Його перу належить праця "Українська література в Польщі 1945-1956 років" та цілий ряд наукових розвідок про літературні взаємоз'язки наших народів. Проф. Степан Козак сьогодні очолює україністику у Варшавському університеті, є членом багатьох наукових організацій. В останньому періоді проф. Козак включився конструктивно в громадсько-українську діяльність в Польщі і своїм авторитетом допомагає розв'язувати найскладніші проблеми, які висуває час.

Серед вчених українців у Польщі помітне місце займає д-р Ярослав Грицков'ян. Його наукові праці систематично появляються від 1956 року.

До плодовитих діячів нашої культури і вчених зачислюється доцент Степан Заброварний (українець), викладач Вищих учебових закладів у Щецині. Помітне місце займають у всесторонньому висвітлюванні наукової правди д-р М. Сивіцький, А. Середницький, О. Лапський, В. Мокрій, В. Починайло, В. Назарук, покійний М. Балій та цілий ряд інших українських вчених глибоко обґрунтованими своїми науковими дослідами. Не спосіб перечислити усіх цінних праць цих науковців; іхнє найбільш поверховне обговорення перейшло в межі цієї статті.

Видавництво Оссолінеум видало надзвичайно цікаву книгу п.з. "Богдан Хмельницький" пера Януша Камарчука, яка є прекрасною популярно-науковою лектурою доби Хмельницького, а зокрема відношень між українським і польським народами.

Знаний і цінений серед польськомовного читача є Лешек Подгородецький, автор почулярно-наукової книги п.з. "Січ Запорожська". Він рівно ж видав книгу п.з. "Татари". Книга складається з 12 розділів. Всі ці розділи є своєрідною тканиною взаємовідносин наших народів і української могутності в тих часах.

Розмір цієї статті не дозволяє на ширшу аналізу цього питання, проте ще побіжно зупинюсь на двох збірних наукових книжках, які з приемністю читач бере до своїх рук і з певним задоволенням перечитує іхні сторінки, позбавлені грубих тенденційних перекручень фактів. Це "Україна - сучасна і майбутня" за редакцією Мечислава Карася і Антонето Подрази, вийшла накладом університету Ягеллонського в Krakові у 1970 році. Опрацьована вченими Krakова і Києва, в результаті побратимства тих міст, вона являє собою збірку синтетичних розвідок, присвячених важливим проблемам українсько-польських з'язків. Книжка нараховує 428 стор. Поминаючи її дрібні недомагання, які головне полягають в ідеологічно-партийнім підході до окремих явищ, з її сторінок можна винести багато цінного матеріалу.

Остання книжкова позиція серед численних не загаданих є збірна праця вчених українців і поляків під заголовком "Польща - Україна 1000 лят сонседства", видана заходами Південносхідного Інституту Наукового в Перешиблі з редакцією Станіслава Стемпеня, грудень 1990 року.

Книга нараховує 285 сторінок і розпочинається таким епіграфом Єжи Загурського: "О Божа маті спасителько! Тільки тоді буде започаткований новий світ, переможного і радісного віку, коли польський брат побачить в українцеві свого брата і коли тьму ненависті розвіє і очистить переможний ясний взір дружби і братерства". Це знаменита синтеза дій, ідей та мрій

взаємоз'язків народу. В ній не тільки подано історичні події, але їх проаналізовано і вияснено модерно-науковими засобами. Тим ця праця перевищує всі дотепер видані польськомовні книжки. Для привернення уваги читачів до цієї книжки варто назвати її авторів: С. Заброварний, М. Лесів, Ф. Росца, Я. Ярко, С. Козак А. Коперські, Афенчак, З. Будзінські, Е. Пісовар, Я. Шептицькі, Я. Мокляк, С. Стемпень, М. Яблонські, о. Т. Майкович, Я. Мусял, А. Ходкевич, Я. Бартмінські.

Оцінюючи позитивно цю книжку, хотілося б вказати й на недомагання. Деякі автори, говорячи про терени Західної України не чітко висловлюють свої описи, з яких можна зробити висновок, що це землі Польщі.

Добре, що ця позиція побачила світ саме в Перемишлі де останньо розгорілися антиукраїнські голоси, викликані заміреним приверненням греко.-кат. катедри їхнім правовим власникам. Щоб осягнути взаємопорозуміння не можна прислуховуватися до сіячів страху, ненависті і брехні, а треба шукати правди і довір'я, яке є серед поляків і українців.

ПРОМОВНІ ДВА ЛИСТИ

У зв'язку з моїм 80-річчям і майже 60-річчям літературної творчості було багато відзначень в українських журналах і газетах на чужині й багато надіслано мені привітань з усіх кінців світу.

У цей день я також дістав надзвичайно промовні два листи - одного від керівника ресорту Культури й Науки Уряду УНРеспубліки д-ра Володимира Жила, а другого від одного з найвидатніших поетів України, секретаря Правління спілки письменників України й депутата Української Верховної Ради Івана Драча.

Д-р Володимир Жил надіслав до мене такого листа:

Вельмишановний і Дорогий Ювіляре!

Маю велику честь привітати Вас від Ресорту Культури й Науки Уряду УНРеспубліки з Вашим щасливим 80-річчям життя й 55-річчям літературної творчості.

У Вас, як бачу, поважний творчий дорібок як в поезії, так і в прозі, що заслуговує на широку увагу й високу оцінку. На Ваше формування як мистця, на мою думку, помітний вплив мала народно-пісенна творчість з багатою музичністю, розмаїтою ритмо-мелодикою, ліричною задушевністю. Добрим прикладом цього є Ваша лірично-сатирична поема Коханіяда (1947), в якій Ви виявили вміле володіння поетичними формулами лірики. Там у Вас і багаті образи, зокрема метафори...

Однак, найбільшою ідеальною виразністю, позначені таки Ваші твори, написані на вільній канадській землі. Відчувши свободу, у Вашій свідомості визрів намір розказати про жорстокості совєтського життя в Україні. І Ви зробили це наскрізь майстерно, відтворивши картини живої дійсності. Таким чином кожне Ваше слово стало виявляти Ваше світовідчуття, Ваш біль, Ваш гнів. У Вас з'явилися асоціації, пов'язані з швидше з настроєм з минулого, навіянім баченiem і

відчутим, ніж із самою сутністю окремих явищ. І так у читача Ваших творів складається враження не від картин, а від Ваших переживань, від глибини Вами сприйнятої дійсності. Саме тут, на мою думку, виявляється Ваше мистецтво й Ваша оригінальність.

Тому поки що не збиратесь простувати до іншого Світу, а творіть ще далі цілющі вартості Вашого духа. З Вашим щасливим вісімдесятирічям життя побажаємо Вам від щирого серця успішного здіслення Ваших задумів і плянів, міцного здоров'я і багато років творчої праці.

З правдивою і глибокою повагою до Вас
Щиро Ваш

Володимир Жил
Керівник Ресорту Культури й Науки

Іншого, але такого ж несподіваного і зворушливого листа я дістав від Івана Драча:

п. Олексію Гай-Головку
м. Суррі, Канада

Шановний добродію!

Правління Спілки письменників України має честь запросити Вас на Шевченківське літературно-мистецьке свято "В сім'ї вольній, новій", яке проходить в Києві та Вінниці 17-22 травня 1991 року.

Витрати на Ваше перебування в СРСР бере на себе Спілка письменників України. Проїзд, на жаль, сплатити не маємо можливості.

Просимо завчасно повідомити про згоду взяти участь у святі.

Наш факс 293-61-63
м. Київ.
З повагою

I. Драч,
Секретар правління
Спілки письменників України

Я відповів панові Іванові Драчеві:

Вельмишановний Пане Колего!

З великою приємністю приймаю запрошення Спілки Письменників України й особисто Вами, прибути мені в Україну і взяти участь у Шевченківському літературно-мистецькому святі "В сім'ї вольній, новій", яке відбудеться в Києві й Вінниці 17-22 травня ц.р.

В свою чергу вжую всіх заходів, щоб прибути до Києва вчасно.

З привітом і пошаною

O. Гай-Головко

ДЛЯ ТИХ, ХТО В'ЯЖЕ

В'язання, а надто гачком - напружені зорова робота, очі від неї швидко стомлюються. Тому треба через кожні 30-40 хвилин в'язання робити 10-хвилинні перерви, під час яких давати спочинок очам: не читати, не шити, не дивитись в телевізор.

РОМАН ІВАНИЧУК І "МИ З УКРАЇНИ" В АВСТРАЛІЇ

На фото члени Літературно-мист. клубу ім. Василя Симоненка в Мельбурні разом з гостем-письменником Романом Іваничуком.

Сидять, починаючи зліва: Зоя Когут, Роман Іваничук і голова клубу Дм. Нитченко.

Стоять: Зіна Ботте, Неван та Анастасія Грушецькі, Боженна Коваленко, Григорій Вишневий, Леся Богуславець та Михайло Підріз.

Фото Орися Ленкавська.

8-го березня ц.р. на запрошення відеорозвагової фірми "Славута" прибула зі Львова група музик та співаків "Ми з України" на чолі з відомим письменником Романом Іваничуком. 10-го березня відбувся їхній цікавий концерт. До їхньої групи була долучена оркестра "Галичина". Серед них були видатні діячі мистецтва, як співачка Ніна Мельник, композитор Павло Дворський, співак Мих. Сливоцький та заповідач і гуморист Євген Федорченко. Всіх було 15 осіб. Вступне слово перед концертом сказав Роман Іваничук про значення Тараса Шевченка в історії української культури.

Там було наше перше знайомство з Романом Іваничуком, автором десяти історичних романів та п'ятьох збірок новель. Його твори були перевидані багато разів, навіть в перекладі іншими мовами.

А 12-го березня Літературно-мистецький клуб ім. Василя Симоненка влаштував літературний вечір-зустріч з Романом Іваничуком. Голова Літературно-мистецького клубу познайомив численних присутніх з життям та творчістю гостя, нагадавши про успіх таких його історичних творів, як роман "Мальви" (який був перевиданий і в Канаді і за який автор мав багато нападів брежневських критиків, через що його істор. роман про останнього кошового Запорізької Січі мусив пролежати 20 років, доки вийшов з друку), "Червлене вино" і "Шрами на скелі" (про Маркіяна Шашкевича та "Руську Трійцю"), і "Манускрипт з вулиці Руської", і особливо "Четвертий вимір", в якому Іваничук повернув історії славного науковця, учасника Кирило-Методіївського братства - Миколу Гулака, якому після суду над учасни-ками Братства було заборонено навіть жити в межах України.

Та, мабуть, найсміливішим і найважливішим був роман "Журавлинний крик" - про Петра Калнишевського.

Тепер автор закінчив роман "Орда" про війну Мазепи і шведів проти Росії та про жахи Батурина.

Роман Іваничук розповів присутнім про літературне життя на Україні, про обставини, про Верховну Раду та про свої творчі таємниці - працю над романами.

Пишуучи роман "Мальви", автор побув у Криму, вивчав архівні матеріали, татарську мову та звичаї, а пишуучи "Журавлинний крик", побув на Соловках, де 25 років карався в нелюдських умовах кошовий Калнишевський.

Вечір пройшов дуже успішно, було багато запитань.

Після концертів в Ессендоні біля Мельбурну та на околиці, артисти з Іваничуком поїхали до Аделаїди, де відбулась приватно зустріч з письменником у панства Гоянів, а наступного дня був концерт в Народному Домі. Дехто з управи міста передбачав, що на концерт через високі ціни квитків та невдалу організацію з боку "Славути" піде лише тридцять осіб, а була повна заля слухачів.

З такими ж успіхами пройшли виступи Романа Іваничука в Сіднеї, Ньюкаслі та Мельбурні.

Дм. Нитченко

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ В ОДЕСІ

Одеса (Укрінформ). - Лекцією рідної мови почалися заняття в підгородній клясі першої в Одесі української школи-гімназії. В гімназії, під яку відвели нове приміщення, крім звичайної шкільної програми, навчаримуть і за спеціально розробленим циклом естетичного виховання.

Зростання національної самосвідомості, зацікавлення своєю історією, прагнення до духовного відродження, привели і до зростання кількості українських навчальних закладів в Одеській області.

За останні два роки тільки в Одесі кількість шкіл з українською мовою навчання зросла з двох до чотирьох. Вони є тепер у кожному районі міста. На українську мову переводить роботу багато дитячих садків.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE

ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ
і син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки машини до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими взорами в гуртовій і подрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилка пачок до всіх країн.

«ВЕСТ АРКА»

2282 Bloor St. W. Toronto, Ontario M6S 1N9

Tel. (416) 762-8751

"ЕМІГРАНТИ"

Культура - це життя. Театр - це культура. Ну, то що... Піду до театру й буду культурний... або піду до авангардного театру й вийду... Однак пішов на "Імігрантів" польського драматурга Славоміра Мронжека. Гра Мирослава Білого і Ігоря Стеха в ролях - хто би додумався? - імігрантів дуже добра. Тільки іх двох. І грають три години на сцені.

Писати про цю трагікомедію не легко, бо то слід дати читачеві картину, про що йде гра. Гра у цій п'єсі - це діалог між інтелігентом-науковцем-філософом і селянином-заробітчанином, по-польському - хлопом.

- Очевидно, оба вони поляки, а дія відбувається 20 років тому у Франції.

Сцена "вдекорована" чи радше обведена "ту-бай-форами", навіть спереду. Телевізор посеред сцени відіграє важливу роль. А під сценою, на залі, стоїть ще один справжній телевізор, який рекордне й показує гру акторів на сцені. Обабіч телевізора на фотелях сидять два "фацети" (по-польському) або "гай" (по-нашому) з картоном пива. І, на моє здивування, п'ють пиво під час вистави. Один з них гаїв чомусь скоро вийшов кудись. Чому?... Це виявиться згодом. На сцені зліва канапа-ліжко, а праворуч - тапчан-ліжко. Це все трудно описати, і було б ліпше намалювати.

Оба актори говорять, а часом думають - тоді голос їх думок передає телевізор. Чому це робиться? Мабуть, щоб глядач мусив думати, пощо цього всього? Чи не тому люди казали в старому краю: "Це відбувається, як в театрі".

Тепер до сюжету. Проблема полягає в тому, що інтелігент-науковець не може вертатися до Польщі, а селянин може вертатися до Польщі, і до того готується: працює на дві зміни в каналізації, зашиває гроши в велику ляльку (це виявиться щойно згодом), бо не вірить банкам, мріє про гарний новозбудований дім і свою дружину, яку лишив у краю з трьома дітьми. Інтелігент не мріє про жодну із своїх двох дружин, бо з ними розвівся, ані про дітей, бо їх не мав.

Інтелігент живе-мучиться разом з простим селянином-хлопом у одній малій кімнаті в сутеринах, щоб написати, як згодом виявляється, велику працю про того ж хлопа - філософсько-психологічну документацію всіх часів, доказуючи й аналізуючи, чому ж той хлоп не вернеться на батьківщину, хоч може вертатися. Все так складається, що науковець має всі докази на свою тезу. Це доводить до різних ситуацій - комічних і майже трагічних, починаючи від суттєвої для хлопа дискусії, чому тут нема мух, а в краю є, і кінчаючи на акті вішання. Про все годі написати, бо п'єса тривала три години з гаком, то треба було б написати про неї дисертацію бодай на шість годин, щоб її якось охопити. Біда в тому, хто це читав би? Тож, щоб зробити довгу історію коротшою, перескочу до першої кульмінації.

Науковець доводить все до свого абсурдного кінця - розпорює на новий рік, після випивки, велику ляльку й витряпует в неї гроші. Коли хлоп прокидається (він був здрімнув після якої то чарки), інтелігент подразнює його до тої міри, що той рве свої власні гроші... Щойно тоді опам'ятується. Що ж він зробив? Свій труд і піт так легко подер-знищив. І для нього мена воротня - не буде гарної хатки і всього того, про що він мріяв. Тепер залишається йому що? Він не має для чого жити і збирається холоднокровно повішатися. Не має під рукою міцного шнурка, то прив'язує до "ту-бай-фора" свою краватку (тому вся сцена була обведена цими "ту-бай-форами"). Науковець хоче довести свою теорію поза кінець і каже хлопові, що він, хлоп, повинен повідомити свою родину про таку важливу подію в його житті, а що селянин одною рукою тримається за краватку, а другою за своє горло й не має вільних рук, то науковець пропонує йому свої послуги. Хлоп диктує простого листа: "Дорогенька жінко й мої кохані діти. Я живий і здоровий, і добре мені ведеться..." Тут науковець його поправляє: "Що ти пишеш? Та незабаром ти будеш мертвий!"

Тепер хлоп бачить, що щось не гаразд ні з ним, ні з інтелігентом, сердиться на себе, відв'язує краватку від "ту-бай-фора", кидається на тапчан - і вже хропить (він був напідпитку) в твердому здоровому сні.

Науковець задумується... Рве на кусочки свою недокінчену працю (як колись наш Хвильовий), лягає на канапу і не засинає, хоч він теж напідпитку, а гірко ридає, голосно думаючи, що все намарно, що праця його не побачить світу, що хлоп повернеться до Польщі і збудує собі гарну хату... Так перший фінал закінчується, але світла на залі ще нема... це значить, що п'єса ще не закінчилася...

Саме в той момент повертається той "гай", що приніс пиво і про якого всі забули. Він застає свого товариша на фотелі з заплющеними очима, тобто він заснув під час вистави, і каже йому:

- Вставай, вистава вже скінчилася...

Тоді залю заливає ясне світло...

П'єса добра, гра добра, комізм переплітається з некомічними ситуаціями, тільки, про одне треба весь час пам'ятати: дія відбувається 20 років тому у Франції між двома поляками-емігрантами, а в Польщі тоді панувало всевладне польське КГБ. А це важко мати на увазі весь тригодинний час, хоч уся Америка - це емігранти.

Купуйте продукти в наших вигідних крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

**● 2295 Bloor St. W. ● Roncesvalles Ave.
1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
TORONTO, ONT.**

КОРОТКЕ ПРИЗВИЩЕ

(евгеніка)

Пенсіонер Северин Щит уже купив собі місце на кладовищі і замовив надгробник. Але ще не придумав епітафії.

Колись давно, по приїзді в Австралію, Северин бідкався, що його прізвище для австралійців задовге. Він скоротив прізвище. Із Щиткаренка вийшов Щит.

- З таким прізвищем буде легше жити, - казав раденький Северин. - По-перше, бос зможе тебе записати у свою книжечку. А по-друге, менший спеллінг: s-h-c-h-i-t.

Не знат Северин, що морока тільки починалася. Короткі слова в англійській мові перевантажені змістом, перетруджені.

Крім того, австралієць ніколи не скаже: "Щит". Щ - це чужий звук, незвичайний. Замість того, скаже: Ч: "Містер Чит". Або ще гірше - Ш. А ці слова вже мають значення.

З приходом старости Северин все більше турбувався. За сорок літ в Австрії він знат англійську мову трохи краще і наслухався всякого змісту-значення.

- От вліплять на моєму надгробнику це коротке прізвище і чекай з таким обрубком до Судного Дня. Чит означає ошуканець, обманник, шахрай. Приїдуть люди, захочуть відвідати могилки. Їхній хлопець зразу ж і закукурікає:

- Гір лайз містер Чит! (Тут лежить містер ошуканець.)

А тоді обернеться до свого меншого брата і так, щоб батько не почув, додаст:

- Гір лайз містер ШІТ.

На дощ приснівся батько:

- Шукає я, сину, твою могилку на кладовищі, та не міг знайти. Ніде не бачу прізвища Щіткаренко. Колись наші предки продукували щітки. Були щіткарями. Звідти й пішло наше гарне, трудове прізвище. В ньому краса і гідність.

Тепер Северин знову пишеться по-старому. Він уже лишив розпорядження про епітафію:

Тут упокоївся в Бозі світлої пам'яти Северин Щіткаренко

А як необережний поштар бува помилиться з вимовою і скаже: "Містер Чікірінка", то Северин зразу ж дасть рішучий відпір:

- Щ, прошу, ШЧ: Щіт-ка-рен-ко!

Правильна вимова твоого прізвища належить до освовних прав людини.

Євген Гаран

***

Портєр - це такий геній, що однією рукою відчиняє вам двері, другою бере ваш багаж і все ще має одну руку, щоб взяти від вас на чай.

***

Колись люди фальшували до непізнання гроши, тепер гроши фальшують до непізнання людей.

***

Розмови і дискусії про консолідацію треба рішуче припинити, бо люди пережеруться до решти.

Валентин КИРИЛЕНКО

ПРАВЛЯЧА ВЕДЕ

(Перелицьовано з Павла Тичини сучасними партократами на власну потребу)

Та нехай собі як знають,
Опозицію збирають,
нам своє робить:
Яворівських з Мовчанами
пошлемо до д'ної ями,
а Гудиму - бить,
будем, будем бить!

Адже це уже не дивно,
що ми дружньо, колективно
кинули окоп...
Ми йдемо походом грізним,
Танюкам, Павличкам різним
ми розтрошим лоб,
не стрибали щоб.

Наші ниви, наші води,
наші фабрики й заводи
віддали, агей,
Віддали усе Союзу,
в ЦЕНТРУ щоб було од пузя -
мовби для дітей,
для своїх дітей...

Наша Армія Червона,
наші доблесні омоній
Дивляться вперед.
І десятники крилаті
під рукою, на підхваті,
всі ж бо за народ,
всі ж бо за народ.

І райкоми, і райради
служать нам і вірно, і радо.
Правда, де-не-де
баламутять Чорноволи...
Забороним, не дозволим, -
правляча веде,
правляча веде!

У Драка потуги марні:
всі до одної друкарні -
всі у нас, у нас.
В опозиції - химери,
а свобода - на папері,
для отвода глаз,
для отвода глаз.

Тож нехай собі як знають,
опозицію скликають,
нам своє робить:
Яворівських з Мовчанами,
ще й Зайців - до д'ної ями,
а Гудиму - бить,
били й будем бить!

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ЩЕ КІЛЬКА КРАПОК НАД "і"

Високоповажний Пане Редакторе!

Дякую за передрук, у березневому числі, статті "Кілька крапок над 'і'". На превеликий жаль, в роздумах автора, Сергія Правденка, дуже мало правди, але стаття актуальна, бо вона відкриває нам позиції "команди 239".

Виходить, що автор та його однодумці, ще й досі дивляться на більш світ через криве дзеркало марксизму-ленизму і заплющують свої очі на всім очевидні факти. Треба бути дуже наївним, або дуже фальшивим, щоб їх досі твердити, що "комунізм був і залишається солодкою і благородною казкою для нашої країни", не зважаючи на факт, що спроба здійснити оту "благородну казку" на протязі семи десятиліть, коштує близько 50 мільйонів людських жертв і в результаті привела до абсолютної духової, генетичної, екологічної і матеріальної руїни. Чи можна придумати страшніше прокляття від отої "благородної казки"?

С. Правденко гордиться, що "Ленін і його партія... навчила багатьох усього світу поважати права бідних, не доводити визиск до стану економічного рабства". Він має тут певну долю рації. Привид комунізму дійсно став пострахом влади імущих на Заході після більшевицької революції і відіграв позитивну роль у розвитку соціально-економічних умовин у капіталістичних країнах. Але, до чого привела політика Леніна і його партії в самому Советському Союзі? А привела вона до невиданого в історії рабства! Десятки мільйонів зеків Гулага терпіли драконську каторгу, тяжчу від античної неволі. Сільське населення животіло в умовах гірших ніж за кріпосного права, бо тоді мав селянин хоч два, а то й три дні на тиждень, вільних від панщини, а в колгоспі мусів відбувати панщину сім днів на тиждень. Хіба Сергій Правденко і його співпартійці досі цього не знають?

Автор статті авторитетно заявляє: "Всі, хто примазався до партії комуністів для того, щоб робити кар'єру і тягти соціальну ковдру на себе - вилетить з неї". Якщо йому пощастило це зробити, то хто ж тоді залишиться? Ті комуністи, що дійсно вірили у соціальну справедливість, систематично винищувались номенклатурою, на рівні з "буржуазними націоналістами" та іншими "пережитками капіталізму". Ті ж з них, що чудом уціліли, самі покинули комуністичну партію і активно включились у демократичний рух. Остались тільки ті, що держаться з усієї сили отої "соціальної ковдри".

Весь шум навколо марксизму-ленизму, "найдемократичнішої у світі конституції" та гасел на зразок "вся влада - советам рабочих і крестян", - це абсолютна фальш, пропагандистська димова заслона, за якою ховалася справжня влада партійної номенклатури. Структура цієї олігархії не мала нічого спільногого з марксизмом, а ні з демократією, натомість була природно успадкована від старої, царської системи. Ще Петро перший розчленував, а Катерина друга утвердила царськими указами, соціальну піраміду російської імперії. Від кріпака, що був на споді, до царя, на вершину піраміди, було 14 законних ступенів, з відповідними титулами-чинами і строгим ладом підпорядкування. Кожний рівень, крім спіднього, мав владу над підлеглим, а в той же час, забігав ласки, а то й блазнював перед вищепоставленим. Батюшка-цар мав необмежену владу над усіма. Він міг "непомильно" карати всякого, позбавляти стану і майна, саджати у в'язницю і карати "на горло". Точно та сама система діяла в "країні рад". На самому споді були зеки, засланці та родини "ворогів народу", далі йшли кріпаки-колгоспники, пролетарі-робітники, рядові кому-

ністи, а над ними ціла герархія партійного начальства аж до самого генсека, який перебрав усі прикмети влади батюшки-царя. Опричники Івана Грозного та Охранка пізніших царів, були предтечами ОГПУ - НКВД - КГБ, а всесильний донос завжди стояв на сторожі режиму, як царського так і комуністичного. Оце і є марксизм, перелицьований на московський лад.

С. Правденко, "задля об'єктивності", згадує про начебто великі заслуги комуністичної партії в часі другої світової війни. Звичайно, він приховує факт, що угоди про ненапад і дружбу між німецькими фашистами і совєтськими комуністами, горезвісний Рібентроп-Молотов пакт, дав початок світовій війні. Польща була розділена між "друзями", Сталін загарбув Литву, Латвію та Естонію, а Гітлер захопив Данію, Голландію, Бельгію, Норвегію та захопив Францію. Москва весь той час, аж до 22 червня 1941 р. постачала Гітлера пшеницею та іншими стратегічними матеріалами. А Правденко дивується: чому "демократії Європи так на причуд легко розплющились під фашистським чоботом". Може слід би йому застановитись, чому так "напричуд легко" німці за 5 місяців дійшли до Ленінграду, Москви і Дону. Чи не тому, що комуністична партія так кріпко повірила в "дружбу" фашистів, що цілком не готовилася до оборони? Червона армія, цілком здеморалізована, відмовилася воювати. Щойно мерзотна політика Гітлера відносно полонених та населення на окупованій території, змобілізувала народ проти нього.

На останок варто звернути увагу на те, як автор розуміє різницю рівня національної свідомості в Західній і на Великій Україні. Він пише: "Велика Україна не 50, а майже 350 років живе в одній країні з Росією". Виглядає цілком невинно, мовляв, за стільки часу зажилися, привикли оден до одного. Ні, пане Правденко, це трохи не так, не викривлюйте простої істини на комуністичний фасон. Україна не просто жила в одній комунальній квартирі з Росією, а весь час була московською колонією. Її духові, культурні і матеріальні цінності Москва систематично грабувала, а за совєтської влади вдалася до прямого геноциду. Вся імперія, від Пітербурга і Біломор каналу до Камчатки і Сахаліна, засіяна кістками Українців, жертв імперського терору, а найгустіше їх на Україні; один голодомор 1932-33 рр. скосив сім мільйонів. Звичайно, Західній Україні Москва теж не милувала, але за 50 років просто не успіла зробити такого спустошення, як на Великій Україні за 350. Тому західні українці, які зберегли країце мову, культуру та історичну пам'ять, мають не тільки право, але й обов'язок, простягнути братню руку допомоги східнім українцям.

Іван Шумук

PALADIN INSURANCE LTD

Tel. 239-7392

Павло Колодій

Insurance Broker

Забезпечуємо: domi, apartamenty, kotedži, automobile, torgoví pídpriemstva, kaličtvo, žitтя! Також групова асекурація!

97 Six Point Rd.
Etobicoke, Ontario
M8Z 2X3

Homeowners
Tenants
Commercial
Automobile
Life
Disability

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ПАТРІЯРХАТ

У журналі Н.Д. за квітень місяць ц.р., в розділі листів від читачів є один лист від читача Антона Лясковського Коломийця. Шан. автор у цьому листі висловив своє погодження з ранішим висловом теж у Н.Д. Олександра Воронина, а саме: "Виникає питання: чи не занадто поспішний був акт проголошення патріярхату? Чи не слід було Церкві спочатку укріпитися по всій Україні, здобути визнання усіх інших автокефальних Православних церков?"

А далі А. Л.-К. від себе додає: "...І справді: як можна проголошувати патріярхат, не маючи для патріарха патріаршого крісла, тобто - власної держави...".

І тут порівнює це з проголошенням свого часу українцями католиками свого католицького патріярхату.

Справді заторкнено дуже важливе питання, яке стосується УАПЦ і її патріярхату. Український Православний Патріярхат існує шість місяців. Для існування патріярхату це дуже короткий час, зате, для вияснення його правового існування є час достатній. На жаль, у нашій пресі такого вияснення не було (а може я це десь проочив). У всякому разі, ті, хто проголошував відродження УАПЦ і її патріярхат, очевидно знали і знають існуючі міжцерковні закони та правила, на яких засновується патріярхат. На піднесення митрополії до стану ПАТРІЯРХІЇ ніхто ні в кого дозволу не просить, патріарха обирається на Соборі, його адміністративні функції в Церкві символічні, він, найстарший по віку серед духовних - ПАТРІЯРХ - найбільше усіма шанованій і духовними, і вірними даної Церкви.

Не існує ні Апостольських правил, ні Соборових постанов про те, скільки має існувати патріярхатів. Логічно - зі збільшенням числа християн - збільшується число митрополій, що в свою чергу мусить привести до збільшення числа патріярхій. Це сталося з нашою УАПЦ, доля якої повинна бути лише в наших руках. Умови, в яких Київська Митрополія підностить себе до стану ПАТРІЯРХІЇ, для неї дуже тяжкі. Ці умови створюють лише люди, не ДУХ СВЯТИЙ. І ми всі, хто почуває себе українцем і широко прагне, аби наша УАПЦ мала свій український православний патріярхат, мусить, доступними засобами, сприяти закріпленню і розвиткові

цього патріярхату. На це Україна і український народ має повне і заслужене право.

Я думаю, що помилляється шан. А. Л.-К. твердячи, що Україна (вірніше укр. народ) не має держави. Юридично Україна-держава, це не штат, не автономна область, лише влада в Україні належить не самим українцям, а в великій мірі чужинцям та їхнім прибічникам, які керуються вороюю українському народові ідеологією в державнім устрою, і ця ідеологія поборює всяку релігію, а найбільше українську національну Церкву.

Щодо думки шан. Ол. Воронина про те, "чи не слід було Церкві спочатку укріпитися по всій Україні, здобути визнання усіма автокефальними Православними Церквами..." Ця думка дуже благородна, але... Якщо дотримуватися цієї засади то український народ ніколи не матиме своєї автокефальної Церкви, а тим більше - патріярхату. Історія не знає випадку, щоб хтось когось "визнав", маючи добре серце й порядну натуру. Українську Православну Церкву в Канаді визнали її сусіди, а навіть Константинопольський Патріарх погодився взяти під свою канонічну опіку лише тоді, коли вона виросла й зміцніла, а до того - або її ганили, або просто не помічали. Страшно про це думати, що між церквами, які звуть себе Христовими, існують такі взаємовідносини. Людська недосконалість підтримує авторитет Церкви Христової і приводить вірних Церкви до зневіри.

В Україні, особливо в східній її частині, комуністична влада створила дуже складні умови для оживлення якоїсь віри. Адже там, майже всі ті, хто народжений у роках між 1930 та 1941 - не хрещені й не належать ні до якої Церкви чи релігії, бо то були часи найжорстокішого гоніння на будь-яку релігію чи Церкву та її служителів. Для оживлення релігійності та відродження церковного життя там потрібне розумне сумлінне месіянство та відані цьому чесні й релігійні люди, а з тим і авторитет патріярха.

T. Xoximva 3-V-91

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ПОМІСТИМО В НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ ЖУРНАЛУ.

ШВИДКО І ДЕШЕВО, "КОБЗА" ПЕРЕШЛЕ РЕЧІ НА УКРАЇНУ:
ВІДЕОКАМЕРИ, ВІДЕОМАГНІТОФОН, КОПІЯРКУ, ФАКСМАШИНУ,
ТЕЛЕВІЗОР, КОМП'ЮТЕР, АВТОМОБІЛЬ, МЕДИКАМЕНТИ, ХАРЧІ,
ВЖИВАНІ РЕЧІ і т.д.

З А В І Т А Й Т Е Д О " К О Б З И " ! Ч Е К А Є М О Н А В А С !

3253 LAKESHORE BLVD. WEST, TORONTO, ONTARIO M8V 1M3
TEL: (416) 251-9110 FAX: (416) 253-9515

Travel & Tours
626019 ONTARIO LTD.

СПЕЦІЯЛІЗУЄМОСЯ У ПОДОРОЖАХ НА УКРАЇНУ.
ВІЗИ НА ПРОТЯЗІ 3-ОХ ДНІВ!

ЗАДЗВОНІТЬ ДО ІРКИ ПОЛІЩУК.

TEL: (416) 503-0530
3253 LAKESHORE BLVD. W., TORONTO, ONT.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

ПОМЕР ЮРКО ПОВСТЕНКО

Ділимося з читачами сумною і болючою вісткою про смерть довголітнього співробітника "Нових Днів", нашого близького друга й однодумця, відомого українського громадсько-політичного діяча інженера Юрка Олексійовича Повстенка.

Бл.п. Юрко Повстенко помер у Вашингтоні після довгої тяжкої хвороби 11-го травня 1991 р., на 65-му році життя. Він був співвласником консультивативної фірми Смітс і Повстенко та невтомним популяризатором української культури, зокрема української музики. Свої статті на політичні й мистецькі теми підписував своїм прізвищем, псевдонімом О. Шулявський, а спільні з Ю. Шостаком праці - Ю. Повстак.

Похоронений 15 травня на українському православному цвинтарі св. Андрія в Бавнд Бруку. Вічна Йому пам'ять!

Бл.п. МИРОН СУРМАЧ

В неділю 12 травня ц.р. відійшов у Вічність на 98-му році життя один з найстарших українських пionерів в Америці, ентузіаст-пасічник, власник відомої книгарні "Сурма" в Нью-Йорку бл.п. Мирон Сурмач. Покійний часто писав у часописах про давні часи української еміграції в США та про життєдайні властивості меду, зокрема меду з його пасіки, який дарував навіть своєму сусідові президентові Р. Ніксонові.

Похоронений на українському православному цвинтарі св. Андрія в Бавнд Бруку, Н.Дж.

У ПАМ'ЯТЬ КОНСТАНТИНА КОРШУНА-ФЕДОРЕНКА

У пам'ять незабутнього моого чоловіка Константина Коршуна Федоренка, в шосту болючу річницю з дня його упокоєння, посилаю 50.00 доларів на видавничий фонд журналу "Нові Дні".

Хай вічною буде добра пам'ять про нього!
Ляриса Коршун-Федоренко, Торонто.

***

У шосту болючу річницю смерти моого дорогого єдиного брата Константина Коршуна-Федоренка, похороненого на цвинтарі Парклawn у Торонто поруч наших незабутніх Батьків, жертвує \$50.00 на пресовий фонд "Нових Днів" для відзначення пам'яті про Нього.

Олена Семотюк, Торонто.

Бл.п. ДМИТРО ПРИГОРНИЦЬКИЙ

Ділимося з читачами в широкому світі сумною вісткою, що 25-го травня 1991 року помер у Торонто від серцевого припадку довголітній скромний, відданий громадсько-церковний діяч, жертвенний прихильник нашого журналу - Дмитро Миколайович Пригорницький.

Бл.п. Д.М. Пригорницький народився в с. Ходаки, Коростенського району на Житомирщині. Все життя він був свідомим українцем-державником. До Торонто прибув у 1950 році й з того часу майже постійно вибирається членом управи катедральної громади св. Володимира, розвитку якої присвятив дуже багато часу

і праці. Був також активним членом Братства св. Володимира, Ордену св. Андрія, Товариства "Волинь", УРДП та інших організацій.

Покійного похоронено при великій кількості людей, на українському цвинтарі св. Володимира в Оаквілл, 28 травня. Засмучені дружині Олександрі, дітям Покійного, внукам і приятелям висловлюємо наші глибокі співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

УКРАЇНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ ВІДЗНАКИ

Радше несподівано, без попереднього розголослення, вийшла з друку люксово видана книжка Ярослава Семотюка - "Українські військові відзнаки: ордени, хрести, медалі та нашивки". Книжка з'явилася як 34-ий том Наукового Товариства ім. Шевченка в Канаді. У ній описані і в повних кольорах показані на 51 сторінках майже всі українські військові відзнаки. Ціна книжки 15.00 доларів.

Фахову рецензію на цю книжку надрукуюмо пізніше, а тут лише повідомляємо зацікавлених читачів, що книжка вийшла окрім українською та англійською мовами і її можна замовити, пишучи на адресу:

Ukrainian Medals
55 Van Dusen Blvd.
Toronto, Ont, M8Z 3E8, Canada

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

**ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY**

**УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА**

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т. зв. „Вічний Фонд Укр. Цвинтаря Св. Володимира“!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефонів:

Години — 9:30 до 4:30 БЮРО — 827-1647

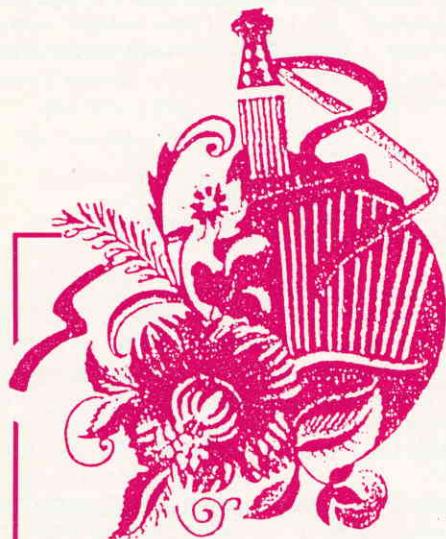
АНДРІЙ ЛАТИШКО — адміністратор

0001761
EXPIRES: 91 12

4 M 16
CO

Ms. Nina Kozy
17 Lanark Ave
Toronto
ON M6C 2B2 Canada

xx20(P)

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration

Number 1668

if not delivered please return to^

NOWI DNI

P.O. Box 400, STA ~D~
TORONTO, ONT.

UKRAINE

CHARTERS DIRECT

TORONTO
KIEV
TORONTO

INTOURS CORPORATION OFFERS 12 CHARTER
FLIGHTS FROM TORONTO TO KIEV, BEGINNING
April 28; May 12, 26; June 9, 23; July 7, 21;
August 4, 18; September 1, 15, 29.

ELEVEN (11) ITINERARIES TO CHOOSE FROM!

- **HOSPITABLE UKRAINE:**
Kyiv (Kiev) 1 Lviv 2 Ternopil, 8 Kyiv 2
Departures: April to September.
All-Inclusive price from \$2399.00 to 2799.00
- **BUKOVYNA:**
Kyiv 1, Chernivtsi 9, Kyiv 3
Departures: April to September.
Price from \$2399.00 to 2799.00
- **GOLDEN UKRAINE:**
Kyiv 1, Lviv 10, Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2399.00 to 2799.00
- **BEST OF UKRAINE:**
Kyiv 1, Chernivtsi 2, Ternopil 2, Lviv 3, Yalta 3, Kyiv 3
Departures: April to September.
Price from \$2590.00 to 3090.00
- **TREASURES OF UKRAINE:**
Kyiv 1, Lviv 3, Uzhhorod 5, Chernivtsi 2, Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2599.00 to 2999.00
- **FESTIVE UKRAINE:**
Kyiv 1, Lviv 3, Vinnitsa 3, Odessa 4, Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2499.00 to 2899.00
- **ANCIENT ROOTS OF UKRAINE:**
Kyiv 1, Lviv 2, Rivne 6, Khmelnitsky 2, Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2699.00 to 2999.00
- **HELLO UKRAINE:**
Kyiv 1, Lviv 5, Ternopil 5, Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2499.00 to 2899.00

FOR OUR BROCHURE
“UKRAINE WELCOMES
YOU IN 1991”

Please contact your local travel
agent, or Intours Corporation.

- **SPECIAL PROGRAMS**
Intours has arranged 3 very special programs with Ukrintour in Ukraine which offer Ivano-Frankivsk, Kolomiya on an all-inclusive basis: All tours are for 2 weeks. total 15 days.
- **WESTERN UKRAINE:**
Kyiv 2, Ternopil 3 Ivano-Frankivsk 3, Chernivtsi 3, Kyiv 2
Hotel accommodations with private bath, 3 meals daily,
transportation on tour by air and bus, daily excursions, including full day trip to Pochaev Lavra Monastery, visit to Bereshany and Halich, trip to Manyavsko Skith, visit villages of Vashkovitsky and Vizhenka.
Departures: April 28, May 26, June 23, July 21, August 18, September 29.
Price per person, twin basis from \$2399.00 Can. to \$2599.00 Can.
- **HUTZUL ADVENTURE:**
Kyiv 1, Ivano-Frankivsk 4, Kolomiya 4, Kyiv 4
Hotel accommodations with private bath, 3 meals daily,
transportation on tour by air and bus, daily excursions, visit to village Naguyevichy - Ivan Franko's birthplace, village Nebylov, site of first Ukrainian emigration to Canada in 1891, visit Verchovyna, village Dryvorivnya.
Departures: April 28, May 12, June 9, July 7, August 4, September 15.
Price per person, twin basis from \$2299.00 to \$2399.00
- **IVANO-FRANKIVSK**
—LONG STAY PROGRAM
Kyiv 1, Ivano-Frankivsk 10, Kyiv 2
Hotel accommodations with private bath, 3 meals daily,
transportation by air, 3 excursions in Ivano-Frankivsk, daily program in Kyiv. This tour is for people with family in the area who wish to visit the family, but stay in the hotel.
Departures: April 28, May 12, June 9, July 7, August 4, September 1, 15.
Price per person, twin basis from \$2299.00 to \$2499.00
- **PRE-PAID TICKETS KYIV-TORONTO-RETURN FOR YOUR RELATIVES.**
Intours will offer pre-paid tickets from Kyiv to Toronto and return on our charter flights beginning May 12th, ending October 13th.
PRICE IS \$1700.00 Can per person.

1013 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO
CANADA M6H 1M1

intours
CORPORATION

TELEPHONE (416) 537-2165
FAX (416) 537-1627
TELEX 06-218557
TOLL FREE LINE CANADA 1-800-268-1785